

ПРОФІЛЬНА ШКОЛА В ПАРАДИГМІ НУШ

II частина

ОСВІТЯНСЬКИЙ АЛЬМАНАХ

Посібник для педагогів

Тернопіль

Видавництво «Підручники і посібники»

2024

УДК 3701437.014.621(477.84)"20"(082)

Упорядники: Г.І. Литвинюк, Л.О. Гапон

Дизайнер обкладинки *Вадим Трохановський*

О-72 Освіта Тернополя. «Профільна школа в парадигмі НУШ II частина»: освітня альманах / Упор. Г.І. Литвинюк, Л.О. Гапон. – Тернопіль: «Підручники і посібники», 2024. – 224 с.

ISBN 978-966-07-4436-3

У другій частині освітнього альманаху «Профільна школа в парадигмі НУШ» репрезентовано науково-методичний доробок працівників Тернопільського комунального методичного центру науково-освітніх інновацій та моніторингу та педагогів міста Тернополя за результатами професійних майстерок, проведених у межах реалізації маршрутів «Формування академічних ліцеїв в умовах НУШ» та «Гнучкість закладів дошкільної освіти до умов НУШ». Автор-розробник маршрутів – директор ТКМЦНОІМ, доктор філософії Галина Литвинюк.

Запропоновані матеріали висвітлюють проблеми допрофільної та профільної освіти, актуальні аспекти ранньої профілізації.

Для педагогічних працівників сфери дошкільної, середньої, позашкільної, передвищої фахової та післядипломної освіти.

Шановні освітяни!

Педагогічна праця цінна у всі часи, а в умовах воєнного стану вона набуває особливої ваги.

Триває запекла боротьба за Українську державу, її незалежність і цілісність, гідність і честь. За право жити і виховувати дітей на нашій Богом даній землі. І ми маємо виграти цю битву. Бо від нас залежить зараз майбутнє наших нащадків.

Низький уклін кожному, хто наближає перемогу України!

Щира вдячність вам, дорогі педагоги, за вірність обраному шляху!

Вихід друком ювілейного десятого освітянського альманаху засвідчує вашу безумовну захопленість шкільництвом, унікальність і неповторність авторського стилю, уміння шукати і знаходити нестандартні шляхи для втілення найсміливіших педагогічних ідей!

Високої наснаги вам, творчості, мудрості і сил, шановні освітяни!

Разом ми зробимо все, щоб українські діти міцніли духом і серцем під рідним небом незалежної України!

*Міський голова **Сергій НАДАЛ***

Вітаю ювілейний випуск освітянського альманаху!

Його перше видання побачило світ 2014 року – рівно 10 років тому. Відтоді альманах став невід’ємною частиною інтелектуального життя Тернополя.

Рік у рік він знайомив спільноту міста з актуальними проблемами і здобутками освітянської галузі, гуртуючи у своїх лавах талановитих і творчих педагогів.

Дописи освітян яскраво демонстрували інноваційні процеси в освіті, розкривали нагальні теми, пропонували нестандартні рішення. А головне – зафіксували безцінний досвід директорів і їх заступників, учителів і вихователів, керівників гуртків і класних керівників, психологів і соціальних педагогів. Досвід, який увійде в скарбницю професійного розвитку кожного, хто захоче ним скористатися.

Тож наснаги вам, визнання, переконливого слова і творчого зростання, дорогі педагоги! Хай на сторінках освітянських видань і надалі з’являються ваші імена!

Ласкаво просимо у світ талановитих і творчих!

*Начальник управління освіти і науки **Ольга ПОХИЛЯК***

Дорогі колеги-освітяни!

Вихід друком у 2014 році першого випуску освітянського альманаху став знаковою подією в нашому професійному житті. Саме тоді була започаткована традиція публікувати кращі доробки освітян міста, щоб популяризувати їх серед колег.

Десятирічний цикл видання альманаху – це час високих прагнень і мрій, зусиль і кропіткої праці. І я дякую всім причетним за спільнодію!

Ювілейний випуск альманаху присвячено пошуку оптимальних шляхів імплементації заключного етапу реформи НУШ – упровадження профільної освіти.

Альманах демонструє ефективну взаємодію педагогічної науки і практики в умовах цивілізаційних викликів, засвідчує нашу готовність і здатність творити освіту майбутнього у воєнний і в повоєнний час.

Ми ставимо перед собою амбітне завдання: зберегти фундаментальність і водночас посилити практичну спрямованість профільної освіти. І нам це обов'язково вдасться! Разом – ми непереможні!

Директор ТКМЦНОІМ Галина ЛИТВИНЮК

КРИТЕРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ У ВИМІРАХ ЛОКАЛЬНОЇ ЕКОСИСТЕМИ

Галина Литвинюк,

доктор філософії,
директор Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

У статті описано актуальні критерії професійного розвитку педагогів які орієнтовані на отримання високої результативності за траєкторією професійного розвитку педагога.

Ключові слова: критерії професійного розвитку педагогів, мотиваційний, професійний, результативний, неперервна освіта.

Сьогодні диктує численні виклики, які вносять зміни у життя людини та її професійну діяльність. Будь-яка професія ставить надважливі вимоги до діяльності людини. Чим складніша професійна діяльність, тим затребуваніша для держави її мета і результат. Сьогодні суспільство вимагає, щоб прагнення педагога полягало в мінімізуванні впливу проблем на професійну діяльність. Однак, глибокі зміни у всіх сферах життя і діяльності суспільства можна виокремити як: виробничо-технологічні зміни – зміна змісту технологічного укладу, форм і методів організації педагогічної діяльності; глибока трансформація соціуму – цінностей, мотивів і правил, соціальних відносин, педагогічних практик і досвіду; зміна векторальності діяльності педагога, педагога-людини, вимог до педагога (форм його активності, комунікації, поведінки, результативності).

З огляду на це виникає проблема перезавантаження усієї педагогічної освіти, переосмислення змістової ролі ЦПРПП та інших освітніх інституцій в соціумі, які спрямовані на підтримку та професійний розвиток педагогів. Такою підтримкою сьогодні вважаємо критерії професійного розвитку педагогів мотиваційний, професійний та результативний. Критерії забезпечуватимуть структурованість методологічної складової траєкторії педагога у площині його саморозвитку. Завдяки критеріям в особистісному цільовому вимірі педагога

розвивається і розширюється діапазон інтелектуального, емоційного та вольового складників для формування його технологічної культури.

Мотиваційний критерій орієнтований на бажання педагога самовдосконалюватися, пошук дієвих механізмів навчання, які будуть збалансовані у потребі, компетентні, автономні; стратегічні цілі професійного розвитку; саморозвиток та самокорекцію. Саме мотиваційна складова є тим рушієм, який сприяє правильному формулюванню педагогом своїх цілей для професійного зростання. Мотиваційна позиція вдало показує вплив зовнішньої та внутрішньої мотивації, задіявши спільний простір, часові рамки, ключову діяльність особистості.

Професійний критерій розглядається у цілісному поєднанні підкритеріїв: педагогічна культура, професійна мобільність, професійна відповідальність, професійна майстерність та професійна кар'єра.

Професійний критерій орієнтований на досягнення нової якості педагогічної дії; нові стилі педагогічної діяльності; використання засобів неформальної освіти; комплекс цілеспрямованих дій науково-методичного супроводу педагогу; професійне середовище з інноваційними ознаками; бажання творчо працювати; якісні маркетингові освітні послуги; професійне зростання та кар'єра; використання маркерів розумного контролю; акмепрофесіоналізм.

Професійна майстерність є ключовою складовою самокерованості педагога, яка здатна демонструвати високий результат педагогічної діяльності, вміння запроваджувати, реалізовувати свій творчий потенціал для проєктування індивідуальної траєкторії професійного розвитку.

Результативний критерій націлений на отримання високої результативності за траєкторією професійного розвитку педагога; вміння використовувати чіткі часові рамки для корекції професійної траєкторії; появу авторських методичних продуктів як якісної ознаки виконаних цілей; засвоєння інноваційних ролей педагогом; широке використання в педагогічному обігу; підбір продуктивних інструментів самодіагностики для довершеності своєї траєкторії.

Запропоновані нами критерії професійного розвитку педагогів в системі неперервної освіти сприятимуть:

- формуванню в педагогів мотиваційної складової як ресурсу саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя;
- створенню ЦПРПП інноваційної методичної інфраструктури з різноманітними професійними спільнотами;

- розвитку власної педагогічної культури, професійної мобільності, професійної відповідальності, професійної майстерності, професійної кар'єри;
- використанню компонентів неформальної освіти в процесі проектування траєкторії професійного розвитку педагогів;
- розробленню на діагностичній основі стратегічно-регулювальних цілей для формування етапів професійного становлення фахівця, підготовленого, компетентного та професійно зрілого.

Важливим аспектом у роботі ЦПРПП є змістова спрямованість критеріїв професійного розвитку педагогів як вектор підтримки сучасному вчителю у плануванні власної діяльності та прогнозуванні очікуваних результатів.

Література

1. Зязюн І. А. Освітні парадигми та педагогічні технології у вимірах філософії освіти. Педагогічна освіта: європейський вибір (Розд. 1) *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського*. Київ, 2011. Вип. 1.32. С. 22–26. (Серія «Педагогічні науки»).
2. Кремень В. Г. Філософія освіти XXI століття //Вища школа. 2002. №6. С. 10–15.
3. Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76062/

ЗАКЛАДИ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДОПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ 8-9 КЛАСІВ

Марія Баб'юк,

кандидат юридичних наук,
директор Галицького фахового коледжу
імені В'ячеслава Чорновола

Марина Глинська,

заступник директора
з навчально-методичної роботи
Галицького фахового коледжу
імені В'ячеслава Чорновола

У статті висвітлено напрямками взаємодії закладів фахової передвищої та професійної освіти зі школами у допрофільній підготовці, репрезентовано модель триетапної програми допрофільної підготовки школярів.

Ключові слова: заклади фахової передвищої освіти, допрофільна підготовка, ключові компетентності, професійне самовизначення.

Допрофільна підготовка школярів є важливою складовою освітнього процесу закладу загальноосвітньої підготовки, яка має на меті допомогти учням обрати майбутній професійний напрям, розвинути їхні інтереси, здібності та сформувані необхідні компетентності для подальшого навчання або роботи.

Сьогодні ключовими напрямками взаємодії закладів фахової передвищої та професійної освіти зі школами у допрофільній підготовці є:

1. Практичне ознайомлення з професіями:

- проведення профорієнтаційних майстер-класів, екскурсій, занять, де учні можуть побачити реальний виробничий процес;
- забезпечення доступу до сучасної техніки та обладнання для ознайомлення зі специфікою певної професії.

2. Організація додаткових курсів та гуртків:

- заклади можуть запропонувати короткострокові курси чи програми для учнів, спрямовані на отримання базових професійних знань і навичок;

- залучення школярів до гуртків із профільної орієнтації (наприклад, кулінарія, механіка, ІТ тощо).

3. Підтримка в професійному самовизначенні:

- заклади надають можливість провести психологічне тестування або консультації з профорієнтації;
- інформування учнів та їхніх батьків про перспективи професійного навчання, особливості спеціальностей і можливості працевлаштування.

4. Співпраця зі школами:

- участь у ярмарках професій, спільних освітніх проєктах, днях відкритих дверей;
- запровадження інтегрованих уроків чи практичних занять із залученням викладачів або майстрів виробничого навчання.

5. Розвиток дуальної освіти:

- надання можливості учням старших класів паралельно з навчанням у школі отримувати практичні навички на базі закладів професійної освіти.

Галицький Фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола, у складі якого функціонує відокремлений структурний підрозділ гімназія «Гармонія», має значний досвід реалізації допрофільної підготовки гімназистів, спрямованої передусім на:

- орієнтацію учнів на вибір професії – це допомога у виявленні нахилів, здібностей та інтересів, ознайомлення з особливостями різних професій, усвідомлення актуальних потреб ринку праці;
- зменшення професійної невизначеності, що передбачає надання учням можливості спробувати себе у різних сферах діяльності, тим самим забезпечивши зниження ризиків вибору професії, яка не відповідає їхнім інтересам чи здібностям.

Значна увага приділяється розвитку ключових компетентностей, зокрема формуванню навичок самостійного прийняття рішень, удосконалення комунікативних, аналітичних та творчих здібностей, вироблення базових професійних навичок.

Уважаємо, що в системі допрофільної підготовки школярів основний акцент слід робити на таких складових:

- 1) інформативно-правова обізнаність учнів та батьків, зокрема щодо нормативної документації, яка допоможе здійснити вибір щодо майбутньої професії;

2) курси допрофільної підготовки;

3) механізм реалізації допрофільної підготовки через мережеву модель.

Досвід упровадження курсів допрофільної підготовки дозволив побудувати модель триетапної програми, яка мінімізує помилки у професійній самовизначеності школярів.

Перший етап – «Вступ до професій» – реалізується з учнями 8-го класу, передбачає ознайомлення учнів з усіма професіями за спеціальностями, представленими у коледжі. Мета етапу – дати кожному учню розуміння особливостей професій у розрізі різних спеціальностей та фокусування інтересу учнів на 2-3 спеціальностях.

Другий етап – «Занурення в професію» – покликаний сформулювати цільові професійні інтереси через розуміння суті професійної діяльності за обраними спеціальностями.

Третій етап – «Перші кроки в професії» – передбачає закріплення професійного вибору через участь у реалізації найпростіших професійних завдань.

Співпраця закладів ФПО і ПО зі школами

(на прикладі коледжу)

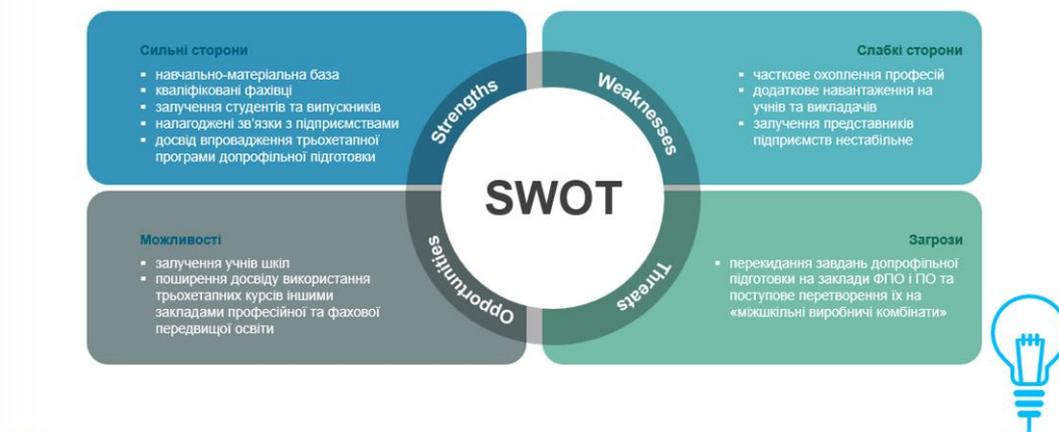

Рисунок 1. SWOT-аналіз «Співпраця закладів ФПО та ПО зі школами».

Аналізуючи сильні та слабкі сторони запропонованої моделі допрофільної підготовки, можливі загрози та перспективи щодо подальшої співпраці закладів ФПО та ПО зі школами, вважаємо за доцільне здійснити низку заходів щодо реалізації мережевої моделі допрофільної підготовки, зокрема:

- аналіз наявних ресурсів та можливостей закладів освіти для забезпечення допрофільного навчання та формування мережі закладів ФПО і ПО для реалізації допрофільних курсів;
- розширення спектру курсів за вибором, розробка (удосконалення) та апробація курсів за різними спеціальностями та професіями; створення банку курсів допрофільної підготовки для учнів 8-9 класів;
- вивчення можливості охоплення курсами значної кількості учнів та розроблення організаційної моделі вибору допрофільних курсів учнями 9 класів;
- імплементація курсів допрофільного навчання в освітній процес школи.

Отже, співпраця між школами та закладами фахової передвищої та професійної освіти є ключовою для якісної допрофільної підготовки учнів і забезпечення їх успішної інтеграції в професійне середовище:

- школярі отримують доступ до сучасних знань та практичних навичок;
- знижується рівень професійної невизначеності серед випускників;
- формується готовність до вступу в заклади фахової передвищої або професійної освіти;
- підвищується конкурентоспроможність майбутніх фахівців на ринку праці.

Література

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> .
4. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

ФОРМУВАННЯ ДОПРОФІЛЬНОЇ ТА ПРОФІЛЬНОЇ СИСТЕМ НАВЧАННЯ

Руслана Базунова,

директор Тернопільської
загальноосвітньої школи
I-III ступенів №16
імені Володимира Левицького

Марія Балящук,

заступник директора
з навчально-виховної роботи
Тернопільської загальноосвітньої
школи I-III ступенів №16
імені Володимира Левицького

У статті висвітлено формування допрофільної та профільної систем навчання в умовах НУШ; описано шляхи переходу навчального закладу освіти та можливості розвитку особистості, які надають усім учасникам освітнього процесу можливості імплементації реформи НУШ; показано процес оновлення й розбудови старшої школи, тобто формування профільного навчання; доведено системність роботи профільної школи.

Ключові слова: мотивація, освітні потреби, практичні знання, профільність, свобода вибору, результативність.

Якість освіти визначає якість життя людини й суспільства.

Сьогодні школа робить упевнені кроки до розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти, щоб сформувати довіру суспільства до навчальних закладів та гарантувати високий рівень навченості у школі.

Освіта — базовий елемент формули успіху. Тому освітній процес у нашому навчальному закладі організований так, щоб забезпечити формування в учнів ключових компетентностей, передбачених сучасними освітніми стандартами, які необхідні кожній людині для успішної життєдіяльності.

Хочемо зазначити, що кожен заклад є індивідуальним, тому місія, візія — авторські, особливість також полягає у індивідуальності складу педагогічного колективу, кількості здобувачів освіти, територіальному розміщенні.

Місія закладу – формування творчої особистості, яка володіє навичками і компетентностями, що затребувані в кожній сфері інтелектуальної діяльності,

яка готова навчатися протягом усього життя, вибрати й оновлювати професійний шлях самостійно.

Мета:

- забезпечення реалізації прав громадян на здобуття базової загальної середньої освіти в умовах школи I-II ступенів та середньої освіти в школі III ступеня;
- створення освітнього середовища для навчання здобувачів освіти;
- підвищення якості освіти та формування компетентностей, необхідних для самореалізації здобувачів освіти;
- упровадження компетентнісного підходу оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти;
- забезпечення діяльності Нової української школи.

Візія закладу – створення умов для якісного надання освітніх послуг шляхом тісної взаємодії в системі «здобувачі освіти – батьки – педагоги»; створення сприятливого освітнього середовища на основі демократизації, гуманізації, співпраці, здоров'я дітей; створення умов для фізичного розвитку, соціальної адаптації, духовного зростання. Педагоги орієнтують внутрішній світ дитини на збагачення індивідуального досвіду, самопізнання, самооцінки, саморозвитку, самовизначення, самореалізації.

Насамперед колектив школи прагне створити середовище, де формується НУШ, у якій індивід, як творча особистість, фізично і духовно досконала.

Керуємося такими принципами:

- професійна майстерність: вчитися і вчити;
- успіх, повага та самоповага;
- повага до особистості дитини і особистості дорослого;
- культура закладу;
- рівність перед встановленими у навчальному закладі правилами;
- здоровий спосіб життя;
- доброчесність – цінність, в основі якої лежить єдність вчителів, учнів та їх батьків;
- інноваційність;
- партнерство.

Прагнемо перейти до школи, яка розвиває індивідуальність, забезпечує свободу вибору, але щоб користуватися свободою вибору, ти повинен розуміти, як робити цей вибір. У Державному стандарті загальної середньої освіти серед обов'язкових результатів навчання також зазначено не тільки уміння, але й знання. Процес оновлення й розбудови старшої школи, тобто формування

профільної школи, триває вже не один рік. Зараз учні, які працюють за новим Державним стандартом уже у 8-му класі.

Однією із важливих навчальних траєкторій є персональний шлях реалізації особистого потенціалу в здобутті освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм, темпу здобуття освіти і освітніх програм, навчальних дисциплін, рівня їх складності, методів і засобів навчання (Закон України «Про освіту», стаття 1, пункт 1) [6]. Тож реформування і розвиток профільного навчання базується на основі поєднання змісту освіти, визначеного поглибленого вивчення окремих предметів з урахуванням здібностей та освітніх потреб здобувачів освіти з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти (Закон України «Про освіту», стаття 12, пункт 7) [6].

Важливим документом є навчальна програма, що визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів з навчального предмета (курсу), опис його змісту та видів навчальної діяльності учнів із зазначенням орієнтовної кількості годин, необхідних на їх провадження та затвердження педагогічною радою закладу освіти. (Закон України «Про освіту», стаття 1, пункт 1) [6].

Керуючись Державним стандартом для розбудови допрофільної освіти та проектом Державного стандарту профільної освіти, складаємо навчальний план, що враховує загальний обсяг навчального навантаження на рівні профільної системи середньої освіти (навчальних годинах) та визначає рекомендований розподіл за роками навчання між освітніми компонентами, обов'язковими для вивчення (базовими предметами) незалежно від напрямку; обов'язковими навчальними предметами та інтегрованими курсами за обраним напрямком; основними компонентами за вибором (у межах напрямку); обов'язковими освітніми компонентами за вибором (поза напрямком); послідовністю їх вивчення, а також кількістю годин на опанування освітніх компонентів, які учнівство може вибрати за певним напрямком і поза певним напрямком.

Важливим структурним компонентом є професійна складова, яка ґрунтується на кадрах, які постійно навчаються, сертифікуються, удосконалюють свої знання навчаючись на різноманітних курсах, відвідуючи семінари, вебінари, проходять стажування в межах держави та за кордоном. Працюємо і маємо хороший результат у навчанні та у інших освітніх проектах в Україні та поза її межами.

Керуючись вимогами часу, потребами та інтересами учнів, побажаннями батьків, формуємо освітні напрями, які передбачають поглиблене та професійно зорієнтоване навчання освітніх компонентів. Усі формування будь-яких освітніх

Також активно працюємо у проекті «Формування медіаграмотної особистості» на уроках історії, української мови та літератури, мистецтва. Курс «Цифрова медіаграмотність» підтримує концепцію НУШ та Державного стандарту базової та повної середньої освіти ґрунтується на засадах комплексного підходу до навчання, який передбачає формування в учнів ключових компетентностей. передбачає не тільки надання учням знань з історії, але й формування вмінь критично аналізувати джерела масової інформації. Медіасвіт надає можливість зробити навчання активним і самостійним, краще розуміти та запам'ятовувати матеріал, щоб по закінченню освітнього закладу отримати компетентного учня, який самостійний, творчий, має критичне мислення. Кожен курс важливий для формування особистого бачення учня, який планує навчатися у ліцейному класі. Хоча вибір на даному етапі обмежений, це обумовлено кількістю варіативних годин у навчальному плані, але прийом вибору курсу формує на перспективу особисте зацікавлення у певній галузі. У старших (10-11) класах ми багато експериментували із профільним навчанням; у нас були класи інформатично-технологічного спрямування, мовно-літературного, математичного, але останні 4 роки учні обирають два профілі (відповідно до голосування усіх учасників освітнього процесу): математичний та філологічний. Цьогоріч працюємо над формуванням третього - історичного.

Навчальний план 10 класу (математичного спрямування)

Освітні компоненти за вибором (поза напрямом)

Курси за вибором:

- «Фінансова грамотність» (1 година)
- «Основи сім'ї» (0.5 годин)

Таблиця № 9 до Освітньої програми складено за таблицею №2 наказу МОН України від 11.10.2019 року № 149/2

Навчальний план ТЗОШ № 16 імені В. Лещанського на 2023/2024 навчальний рік: 10-х класів

Предмети	Кількість годин на тиждень у класах 10-А (математ.)
Українська мова	2
Українська література	2
Зарубіжна література	1
Англійська мова	2
Історія України	1,5
Всеукраїнська історія	1
Громадянська освіта	2
Алгебра і початки аналізу	2+4
Геометрія	1+2
Біологія і екологія	2
Географія	1,5
Фізика і астрономія	(3-1) 2
Хімія	1,5
Фізична культура ¹	3
Захист України	1,5+0,5
Вибірково-обов'язкові предмети:	3
Інформатика	2
Технології	-
Мистецтво	1
Разом	27+3+6,5
Додаткові години на профільні предмети, окремі базові предмети, спеціальні курси, факультативні курси та індивідуальні заняття	1,5
Фінансова грамотність	1
Основи сім'ї	0,5
Курс за вибором «Основи кібербезпеки»	1
Всього	-
Гранично допустиме тижневе навантаження на учня	33
Всього фінансується (без урахування податку класу на групи)	38

Обов'язкові освітні компоненти (за обраним напрямом)

- Алгебра (2+4 години)
- Геометрія (1+2 години)
- Інформатика (2 години)

Освітній компонент за вибором (у межах напрямку)

Курс за вибором

→ «Основи кібербезпеки» (співпраця з ТНІТУ)

Рисунок 2. Навчальний план 10 класу.

У класі математичного спрямування учні глибше вивчають такі предмети: «Алгебра» - 6 год.; «Геометрія» - 3, «Інформатика» - 2 години. У межах цього

напряму можна обирати курси математичної та інформатичної освітніх галузей для їх поглибленого вивчення, тому, враховуючи опитування учнів, було проведено перепрофілювання 1-єї години фізики на вивчення на основному рівні курсу за вибором «Основи кібербезпеки». Курс новий, цікавий і потрібний у сучасному світі, ще його проводить викладач фізико-математичного факультету безпосередньо у приміщенні ТИПУ імені В. Гнатюка. Співпрацюємо з вищим навчальним закладом не один рік. Особливістю навчальної програми є ще вивчення освітніх компонентів поза напрямом: курси за вибором «Фінансова грамотність»; «Основи сім'ї»; навчальний предмет «Захист України».

Розуміємо, що на шляху розбудови НУШ є багато ризиків в організації освітнього процесу:

- зміни в законодавстві;
- непланові/непередбачені рішення засновника, управління освіти і науки;
- низький рівень фінансування;
- несформована компетентність педпрацівників для роботи в умовах навчання в НУШ;
- плінність кадрів;
- низький рівень матеріальної і моральної мотивації педагогів;
- прояви булінгу/мобінгу в колективі;
- невідповідність педагогічних кадрів до роботи з Новим стандартам;
- створення безпечного, інклюзивного та цифрового освітнього середовища відповідно до вимог законодавства;
- розміщення закладу в будівлі, мінімальна проектна спроможність якої визначається ліцейними умовами.

Отже, формування допрофільної та профільної системи навчання в умовах «Нової української школи – це вимога часу, важливий етап в освіті, головною метою якого є профілізація навчання, тобто забезпечення всебічного розвитку, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти упродовж життя, готова до свідомого вибору професії та самореалізації, громадянської активності.

Література

1. Кремень В. Г. та ін. Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. №5(2). URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>

2. Курикулум профільної середньої освіти. URL <https://drive.google.com/file/d/1IxGxh-WctoI86JuPeeR4OYtZWbp0Q0ue/view?fbclid=IwAR2hJoCd6Ns9TW2E-LIMoXdhWUCWuN3y8XeBxfHbC92MDMvHn2fzrSkghu8>
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
5. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>
6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
7. Реформування старшої профільної середньої освіти (академічний ліцей). URL : <https://www.youtube.com/watch?v=1NLP-R7b-bl><https://www.youtube.com/watch?v=8MrxvuT22us>

КРОС-ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Лідія Бачинська,

директор Тернопільської
загальноосвітньої школи
I-III ступенів №19

Володимира Кушнірчук,

заступник директора з навчально-виховної роботи
Тернопільської загальноосвітньої школи
I-III ступенів №19

У статті описано алгоритм упровадження профільного навчання в Тернопільській загальноосвітній школі I-III ст. №19 як один із важливих кроків до індивідуалізації освіти та презентація експериментальної програми гуртка « Академія профільного навчання» в 10-11 класах.

Ключові слова: профільне навчання, PEST-аналіз, профільна школа, індивідуалізація навчання, освітні траєкторії, розвиток особистості.

Сучасна освіта, реагуючи на виклики сьогодення, усе частіше зазнає кардинальних змін, спрямованих, насамперед, на розвиток індивідуальних здібностей та траєкторію зростання кожного учня, формування компетентностей, необхідних для успішної адаптації й досягнення успіху в динамічному світі. Одним із головних елементів цієї трансформації є впровадження профільного навчання в рамках Нової української школи (НУШ).

Профільне навчання – це інноваційний, комплексний підхід, який передбачає поглиблене вивчення певних предметних галузей відповідно до інтересів, здібностей та майбутніх планів учнів щодо вибору професії. На відміну від традиційної системи, де всі учні вивчають один і той самий обсяг матеріалу, профільне навчання дозволяє створити індивідуальні траєкторії успіху, що сприяє розвитку творчого потенціалу і, найголовніше, самореалізації особистості, адже в освіті, де головні цінності – це дитина і педагог, який здатний розвивати її індивідуальність, акцент робиться на центрованості ідей.

Запровадження профільного навчання ставить перед собою завдання – вибір напрямку діяльності освітнього закладу, враховуючи потреби та запити усіх

учасників освітнього процесу. Саме тому в Тернопільській загальноосвітній школі I-III ст. №19 було окреслено два вектори впровадження профільності:

- по-перше, визначення функціонального призначення, спрямованості на реалізацію тих чи інших цілей освіти й контингенту закладу.
- по-друге, створення стратегії розвитку майбутньої школи, яка має передбачити спільну мету профільного навчання, зміст і організаційну модель реалізації навчального плану, програм і методів викладання.

Упровадження профільного навчання – це складний процес, який вимагає ретельного планування та системного опрацювання певних моніторингових операцій діагностико-прогностичного характеру. Для себе ми визначили певний алгоритм впровадження профільності в 10-11 класах створивши схему моделі профільного навчання в закладі враховуючи поетапні кроки.

Рисунок 1. Компоненти профільного навчання у Тернопільській загальноосвітній школі I-III ступенів №19

У ході моніторингового було проведено SWOT-аналіз та PEST-аналіз щодо профілізації та стандартизації освіти в закладі. Основним кластерами було визначено мовно-літературний (профіль «Українська філологія») і соціально-гуманітарний (історико-правовий та економічний профілі).

У моделі профільного навчання враховано освітнє замовлення, наявні ресурси закладу і потреби здобувачів / здобувачок освіти. Для реалізації моделі передбачено проведення низки заходів, покликаних оптимізувати впровадження профільності на всіх етапах, а саме:

- проведення предметних курсів;
- вибір міжпредметних курсів;
- відбір орієнтувальних курсів;
- укладання переліку навчальних програм;
- вибір та впровадження внутрішньошкільних та зовнішньошкільних форм організації профільного навчання.

Відповідно до навчального плану, три академічні години з варіативної складової виділено на вивчення профільних предметів, а саме: англійської мови, правознавства, економіки; одну академічну годину – на вивчення курсів за вибором для посилення профільного навчання в класах економічного та правового профілів; дві академічні години – на вивчення другої іноземної мови в класах профілю іноземної філології.

Робота в профільних класах не буде ефективною без моніторингу потреб здобувачів освіти та аналізу й корекції роботи педагогічного колективу щодо впровадження профільності. Провівши такий моніторинг, ми виявили, що певний відсоток випускників вступають до закладів вищої освіти не того профілю, який обрали в школі. Аналіз діагностики задоволеності учнів обраними профілями навчання довів, що дуже часто, обираючи профіль, здобувачі освіти керуються амбіціями батьків, колективним вибором, низькою самооцінкою та страхом невдачі.

Упродовж трьох років зі здобувачами освіти передпрофільних 9-их класів працює консультант кар'єрного розвитку навчального центру «Успіх» Євген Чекушкін, який допомагає їм усвідомлено обрати профіль навчання в 10 класі.

Для забезпечення практичної діяльності здобувачів освіти в закладі функціонують профільні літні табори, у межах яких змогу відвідати заклади вищої освіти за обраним профілем, спробувати реалізувати себе у видах діяльності, притаманних обраній майбутній професії.

Ефективним є впровадження крос-профільних курсів, які поєднують знання з різних предметних галузей, надають учням унікальні можливості для розвитку та підготовки до викликів сучасного світу. Крос-профільні курси та гуртки часто передбачають розв'язання реальних проблем, що готує учнів до професійної діяльності, навчає ефективно працювати в команді, спілкуватися та досягати спільних цілей, стимулює пошук нестандартних рішень.

Оскільки в закладі функціонують три профілі навчання: філологічний, правовий, економічний, то педагогічними працівниками було розроблено програму крос-профільного гуртка «Академія профільного навчання». Метою програми є формування в учнів комплексного розуміння сучасного світу,

розвиток їх критичного мислення, творчих здібностей та навичок самостійного навчання через інтеграцію знань з різних предметних галузей: української мови, англійської мови, правознавства та економіки.

Програма гуртка складається з п'яти блоків: «Профорієнтація», «Навички XXI століття», «Профільні знання та вміння», «М'які навички», «Соціальна відповідальність» – та розрахована на два роки навчання, передбачає проведення теоретичних занять, практичних робіт, проєктів, дискусій, рольових ігор. Тематика занять буде охоплювати такі питання:

- аналіз літературних творів, розвиток навичок публічного виступу, створення власних текстів (есе, статті, презентації), ділове мовлення (з української мови);
- вивчення бізнес-англійської, участь у дискусіях на актуальні теми, підготовка презентацій, ділове листування;
- основи конституційного права, цивільного права, адміністративного права, міжнародного права, права інтелектуальної власності (з правознавства);
- основи мікроекономіки та макроекономіки, підприємництво, фінанси, маркетинг (з економіки).

Перший блок – теоретико-практичний, охоплює перший рік навчання, другий – практичний, розрахований на другий рік навчання, передбачає застосування набутих знань у реальних життєвих ситуаціях.

Наводимо приклад елемента другого блоку програми крос-профільного гуртка «Академія профільного навчання».

2. Блок «Навички XXI століття»						
2.1 Критичне мислення (5 год)						
№	Зміст навчання	Тематика занять з української мови	Тематика занять з англійської мови	Тематика занять з економіки	Тематика занять історико-правового профілю	Дата
16	Роль мови в житті людини. Чи дійсно мова віддзеркалює культурний та інтелектуальний рівень людини?	Українська мова для ділових людей. Складання ділових паперів: правила листування з органами судової влади: комерційні угоди: ордери. скарги.	English for Businessmen. Business Correspondence. Офіційне листування: лист-запит; лист-подяка; лист-запит лист-відповідь; лист-скарга; лист-реклама; лист-рекламація.	Мова бізнесу: як економічна термінологія сприяє успішним переговорам. Рольова гра.	Соціокультурна багатоманітність та соціокультурне орієнтування. Круглий стіл.	
17	Соціальні мережі – універсальний інструмент для комунікації між людьми у XXI столітті. Які правила інформаційної гігієни ви запропонували б для сучасної людини?	Правила фактчекінгу. Дослідження соціальних мереж. Групова пошукова робота.	Consumer Protection. Examples of Consumer Fraud. Фрагменти радіо- та теленовин «Фінансові новини»; комерційна аудіо- та відеореклама нових товарів, послуг, різних магазинів. Газетно-журнальні статті про нові тенденції в попиті на робочу силу, виникненні спеціалізацій у XXI столітті.	Як фінансова інформація впливає на економічні рішення. Проведення інтелектуальної гри "Гра сенсів"	Критичне сприйняття та протидія маніпуляціям мас-медіа. Створення відеоролика з медіаграмотності.	

Рисунок 2. Витяг із програми крос-профільного гуртка «Академія профільного навчання».

На нашу думку, крос-профільне навчання дозволяє учням здобути більш глибокі знання та розвинути ширший спектр компетентностей. Інтеграція знань з різних предметних областей готує учнів до реального життя, де проблеми часто мають комплексний характер і вимагають міждисциплінарного підходу. Співпраця з закладами вищої освіти та підприємствами відкриває перед учнями нові можливості для практичної діяльності та сприяє їхній професійній орієнтації. Розвиток м'яких навичок (комунікабельність, критичне мислення, креативність) є не менш важливим, ніж засвоєння предметних знань.

Крос-профільне навчання – це інвестиція в майбутнє наших учнів. Воно дозволяє їм стати більш конкурентоспроможними на ринку праці, адаптуватися до змін та успішно реалізувати себе в житті.

Література

1. Лукашенко Т., Шахнін Д., Липова Л., Кучерявий І., Габ А., Малишев В. Профільне навчання теорія та практика, досвід, проблеми, перспективи. Київ, 2019.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Піщалковська М. Профільне навчання: основні етапи. URL: <https://osvita.ua/school/method/1164/>
4. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
5. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>
6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

ДОПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІН У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Галина Костюк,

директор Тернопільської спеціалізованої школи I-III ступенів №7
з поглибленим вивченням іноземних мов

Ольга Козак,

заступник директора з навчально-виховної роботи
Тернопільської спеціалізованої школи I-III ступенів №7
з поглибленим вивченням іноземних мов

Ніна Мілянська,

учитель зарубіжної літератури
Тернопільської спеціалізованої школи I-III ступенів №7
з поглибленим вивченням іноземних мов

Оксана Данилюк,

учитель англійської мови
Тернопільської спеціалізованої школи I-III ступенів №7
з поглибленим вивченням іноземних мов

Ірина Ярощук,

учитель англійської мови
Тернопільської спеціалізованої школи I-III ступенів №7
з поглибленим вивченням іноземних мов

У статті описано особливості організації допрофільного навчання в школі з поглибленим вивченням іноземних мов як спосіб реалізації реформи.

Ключові слова: допрофільне, профільне навчання, поглиблене вивчення іноземних мов, індивідуальні освітні потреби, прогнозування годин, інтеграція, ключові компетентності НУШ, оригінал, переклад, текст літературного твору, цілісна картина світу, компаративістика, толерантна особистість.

Допрофільна підготовка школярів закладає міцний фундамент для усвідомленого й осмисленого вибору учнем/ученицею профілю навчання. Ідеться як про поглиблене вивчення предметів, так і про сформованість учнівського запиту на здобуття профільної освіти, здатність проаналізувати

можливі профілі навчання, співвіднести їх зі своїми потребами, освітніми й професійними перспективами.

Спеціалізація з поглибленим вивченням іноземних мов створює особливі умови для реалізації допрофільного навчання. Школа забезпечує поглиблене вивчення іноземних мов, що під час стрімкого розвитку міжнародних відносин набуває особливої актуальності. Знання іноземних мов – це не лише засіб комунікації, а й ключ до розуміння культур інших народів, важливий елемент особистого та професійного зростання людини. Освітній заклад з поглибленим вивченням іноземних мов розвиває мовні компетентності учнів, формує культуру спілкування, толерантність та відкритість для інших культур, мотивує до вивчення іноземних мов, ознайомлює з професіями, для яких необхідні знання мов.

У школі застосовуються такі форми допрофільного навчання:

- курси за вибором;
- проєктна діяльність;
- мовні клуби та дискусійні гуртки;
- літературні та культурні заходи;
- міжнародна співпраця, обмін досвідом;
- літні мовні табори;
- інтегровані заняття;
- профорієнтаційні заходи.

Допрофільне навчання у спеціалізованому закладі має важливе значення у підготовці до профільної школи. Завдяки йому учні мають змогу поглиблено вивчати іноземні мови, розвивати культурні та комунікативні компетентності, розширювати свої уявлення про професії, пов'язані зі знаннями мов.

Специфіка спеціалізованого закладу з поглибленим вивченням іноземних мов передбачає прогнозування годин на вивчення предметів у навчальних планах, дає можливість урахувати освітні потреби здобувачів освіти шляхом виділення більшої кількості годин на поглиблене вивчення англійської, додаткових годин на вивчення польської (німецької, французької) як другої іноземної, посилити вивчення мов міжгалузевими курсами, спецкурсами, курсами за вибором. Такий розподіл дає змогу учням поглиблено вивчати іноземні мови, підтверджувати знання на українських та міжнародних іспитах, конкурсах, свідомо обирати профіль, згодом – професію, успішно вступати в навчальні заклади в Україні та за кордоном, ставати конкурентоспроможними на сучасному ринку праці, інтегрувати в міжнародний культурний простір.

Поглиблене вивчення іноземних мов є передумовою цілісного сприйняття світу через інтеграцію знань іноземних мов у інші предмети. У цьому контексті зарубіжна література — унікальний предмет, оскільки поєднує інформацію з історії, географії, теорії літератури, психології, мистецтва, культури. Особливо вона пов'язана з іноземними мовами, українською мовою і літературою. Ці взаємопроникнення природні, без штучного об'єднання предметів.

Твори зарубіжної літератури подаються в перекладах, проте на уроках під час інтерпретації художніх текстів учитель/вчителька спирається на володіння учнів іноземними мовами. Читання мовою оригіналу дає можливість простежити особливості українських перекладів, які здійснювалися справжніми митцями слова. Найефективніший у цьому разі компаративістський (порівняльний) аналіз, завдяки йому є змога порівняти виражально-образну, лексичну, метричну системи, тропи, емоційне забарвлення оригіналу і його перекладів, здійснених перекладачами у різні періоди. Під час компаративістського аналізу можна розглянути приклад машинного (комп'ютерного) перекладу і приклад підрядника.

Такі способи інтерпретації художніх текстів більш дієві в школах із поглибленим вивченням іноземних мов і найповніше їх можна реалізувати під час вивчення поезій Роберта Бернса, Генріха Гейне, Йоганна Фольфганга Гете, Адама Міцкевича та ін., оскільки ці твори мають переважно невеликий обсяг, яскраво виражену емоційну забарвленість, автобіографічність.

На уроках зарубіжної літератури закладається розуміння культурної єдності світу і українського мистецтва як невід'ємної частини світового літературного процесу, формується критичне мислення та усвідомлення безкінечності інтерпретацій художніх текстів, які можуть розкриватися перед читачем упродовж усього життя.

Інтеграція знань іноземних мов у викладання зарубіжної літератури дає можливість учням абсолютно органічно набувати або вдосконалювати ключові компетентності (спілкування державною та рідною мовами, іноземними мовами, вміння вчитися впродовж життя, обізнаність і самовираження у сфері культури) та формує наскрізні вміння: читати вдумливо, висловлювати власну думку усно і письмово, мислити критично і системно, діяти творчо, виявляти ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, керувати конструктивно емоціями тощо.

Сьогодні збільшується частота, різноманітність та насиченість міжособистісних та міжнаціональних контактів, створюється нова реальність так званого «комунікативного вибуху». Саме під час викладання предметів мовно-

літературної освітньої галузі, зокрема на заняттях англійської мови, повинні закладатися основи міжкультурної, професійної комунікації, однією з характеристик якої є толерантність.

Досягнути високого рівня сформованої толерантності можна за допомогою інноваційних методів навчання. Вони, з одного боку, дають змогу наперед, ще до безпосередньої практики, перетворювати та синтезувати знання, здобуті під час вивчення окремих тем на уроках англійської мови, з іншого – є навчальним майданчиком, який дає можливість послідовно вдосконалювати певні вміння, відшліфовувати навички толерантного спілкування, які надзвичайно важливі в реальному житті. З цією метою розроблено комплекс завдань для формування толерантності учнів на уроках англійської мови. Метою цього комплексу є ознайомлення учнів з поняттями «толерантність», «толерантна особистість», критеріями і соціальними виявами толерантності, зосередження їхньої уваги на значенні толерантної поведінки у взаємодії з людьми.

Школа з поглибленим вивченням іноземних мов є платформою для реформи, має умови для реалізації допрофільного навчання, закладає основу для усвідомленого вибору профілю в старшій школі.

Література

1. Баркер М. Толерантність: відродження принципу людяності. Львів: «Видавництво Старого Лева», 2009.
2. Гриценко О. О. Толерантність у контексті міжкультурної комунікації. Київ: КНУ, 2017.
3. Допрофільна освіта в сучасній середній школі. URL: <https://osvita.ua/school/method/3966/>
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

ТЕХНОЛОГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛЮ «ІНОЗЕМНА ФІЛОЛОГІЯ» В ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ КЛАСИЧНОМУ ЛІЦЕЇ

Оксана Бойцун,

кандидат педагогічних наук,
директор Тернопільського класичного ліцею

Марія Клименко,

заступник директора з навчально-виховної роботи
Тернопільського класичного ліцею

Світлана Баляк,

заступник директора з навчально-виховної роботи
Тернопільського класичного ліцею

У статті описано технологію впровадження профілю «Іноземна філологія» в Тернопільському класичному ліцеї, проаналізовано систему роботи з організації допрофільного навчання в закладі, описано алгоритм проведення професійної майстерки.

Ключові слова: допрофільне навчання, профільне навчання, поглиблене вивчення іноземних мов, німецька мова, англійська мова, комунікативний метод, міжнародні проєкти.

Сучасна європейська мовна політика та українське суспільство зокрема орієнтують громадян на багатомовність як запоруку успішної інтеграції в сучасному світі. Вивчення в закладах освіти більш ніж однієї іноземної мови, безумовно, є також і в інтересах загальної національної політики України. Вимога часу – широке використання іноземної мови в усіх сферах людської діяльності, що відповідно формує соціальне замовлення, потребу у фахівцях та ставить вимоги до організації освітнього середовища закладу освіти.

Одним із профілів Тернопільського класичного ліцею Тернопільської міської ради (ТКЛ) є іноземна філологія. Профіль реалізується шляхом забезпечення поглибленого вивчення англійської та німецької мов.

У закладі створено сприятливе для вивчення іноземних мов освітнє середовище, постійно поповнюється матеріально-технічна база, формується

якісний кадровий склад. Це дає змогу розкривати потенціал усіх учасників освітнього процесу, мотивуючи їх до спільноті учнів.

Упроваджуючи профіль «Іноземна філологія», дотримуємося принципів компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів; використовуємо актуальні методи (інтерактивні методи, метод проєктів) та організаційні форми роботи (уроки, лекції, семінари, діалоги, воркшопи, олімпіади, конференції, факультативи, виставки, творчі конкурси, екскурсії, наукові товариства).

Повноцінне функціонування забезпечує низка взаємопов'язаних факторів. В освітній програмі Тернопільського класичного ліцею та в навчальних планах передбачено відповідну кількість годин на вивчення профільних предметів, спеціальних курсів, факультативів. Крім того, заклад дає можливість здобувачам освіти через партнерські зв'язки навчатися разом з однолітками різних країн світу, розвивати міжкультурну компетентність як запоруку своєї самореалізації в глобальному просторі та швидкої адаптації до нових життєвих умов, беручи участь у проєктах всеукраїнського та міжнародного рівня, Малої академії наук, співпрацюючи із вищими навчальними закладами, спілкуючись із носіями мови та перебуваючи в мовних таборах, як це відображено на схемі :

Рисунок 1. Технологія впровадження профілю «Іноземна філологія» в Тернопільському класичному ліцеї.

У Тернопільському класичному ліцеї англійська мова – перша іноземна мова, на яку виділено максимальну кількість годин.

На допрофільному рівні предмет вивчається поглиблено (не менше 4 годин на тиждень), також по одному класу на кожній паралелі в 5-7-х класах - по 5 годин на тиждень; у 10-11-х класах предмет викладається на профільному рівні (5 годин на тиждень у кожному класі).

Орієнтуючись на майбутні професії, де учням знадобиться високий рівень володіння англійською мовою, учителі використовують діяльнісний підхід у плануванні навчальної діяльності на уроках та в позаурочний час з метою формування в них необхідних ключових та предметних компетентностей. Слід зазначити, що ліцеїсти мають змогу вдосконалювати знання англійської мови і на факультативних заняттях, зокрема «Крок до успіху», «Гіди-перекладачі», «Сучасна англійська література» тощо.

Здобувачі та здобувачки освіти Тернопільського класичного ліцею є учасниками й переможцями предметних олімпіадах, постійно беруть участь у конкурсах «Гринвіч», «Puzzle», конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт в рамках Малої академії наук, у роботі мовних таборів і розмовних клубів «GoGlobal Speaking Clubs», «GoGlobal Summer Camps».

Ліцеїсти залучені до Міжнародних програм «eTwinning» і «Twinschools». Остання є платформою для дистанційної взаємодії між українськими та литовськими школярами і спрямована на зближення української та литовської культур, знайомство з різними традиціями, звичаями та стилем життя цих країн.

Учні й учениці Тернопільського класичного ліцею є учасниками програми «FLEX», яка створює умови для проходження навчання в США, а також у Стипендіальній програмі «НМС Projects», яка дає можливість отримати дворічні стипендії для навчання в британських школах та коледжах.

У рамках Угоди про співпрацю між Західноукраїнським національним університетом та Тернопільським класичним ліцеєм учні мають змогу відвідувати курси з англійської мови, які проводяться викладачами навчально-наукового центру з вивчення іноземних мов цього закладу.

Педагоги закладу теж постійно працюють над вдосконаленням своїх фахових компетентностей.

Учителі Тернопільського класичного ліцею:

✓ брали участь у програмах Європейської комісії «eTwinning», зокрема «eTwinning Professional Development», «Digital Competences & IT Didactics»,

організованих Федеральним міністерством освіти, науки і досліджень Республіки Австрія у Відні;

✓ працювали тренерами програми підвищення кваліфікації вчителів англійської мови для навчання учнів базової школи в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти НУШ;

✓ були активними учасниками Міжнародного проекту «Транскордонна співпраця Польща – Україна»;

✓ забезпечували менторський педагогічний супровід студентам англійського відділення факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, які проходили етап практичного досвіду роботи в школі «кероване спостереження» в рамках імплементації проекту «New Generation School Teacher» («Шкільний учитель нового покоління»), ініційованого Британською радою та МОН України;

✓ працювали в проекті «HP Innovation and Digital Education Academy» (HP IDEA), розробленому спеціалістами Вищої школи педагогічних наук Гарвардського університету та Університету Мічигану; програма реалізувалася завдяки партнерству Академії інновацій та цифрової освіти «Hewlett-Packard» (HP IDEA) в Україні та громадської організації «ЕдКемп Україна»;

✓ були учасниками курсу «Teaching and Learning in Difficult Times» у Польщі, організованого Британською радою, який був спрямований на надання практичних підходів до викладання англійської мови та впровадження ефективних методик в умовах сучасних складних обставин;

✓ активно працювали за програмою професійного розвитку «Ukrainian Leaders Development Program: TESOL Innovations, Collaboration and Results», упровадженою за підтримки Фонду дій громадянської дипломатії (CDAF) Державного департаменту США; програма включала віртуальні педагогічні майстерні, фасилітаторами яких виступили досвідчені викладачі;

✓ були учасниками заходу, який проводив освітній центр «Bredbeck» у співпраці з громадською організацією «Толерантність у тобі» та «Польсько-німецька співпраця молоді» (PNSM) побували на форумі «TRIYOU Forum» у Бремені (Німеччина), що відбувся в межах проекту «LIKHTAR» – мережі для освітян з України за підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини;

✓ брали участь у Міжнародному тренінгу «Uprooted – (Hi)Stories of Stolen Children during World War II». Освітняни з Польщі, Німеччини, Чехії та України обговорювали тему «Викрадення дітей під час Другої світової війни»,

вивчали освітні матеріали й методи викладання цієї теми з урахуванням травматичних переживань;

✓ були учасниками семінару «Strengthening youth resilience in turbulent times» у Бремені (Німеччина), обмінювались ідеями та стратегіями щодо підтримки стійкості молоді в умовах важких часів;

✓ брали участь у Національному навчальному курсі з освіти в галузі прав людини: «Використання «Компасу» у формальній та неформальній освіті, організованому Центром освітніх ініціатив (Львів, Україна) у співпраці з Молодіжним департаментом Ради Європи (Страсбург, Франція) та Європейським центром Вергеланда (Осло, Норвегія) в межах проєкту «Молодь за демократію в Україні: фаза III»;

✓ були учасниками проєкту «The Ukraine Youth Action Network» (UYAN), який поєднує учнів з України та переміщену українську молодь, що проживає в Німеччині та Польщі зі студентами із Сполучених Штатів; мета співпраці – дослідження проблеми ідентичності, спільноти та лідерства, а також спільно розроблення спільних проєктів, спрямованих на підтримку українців, що постраждали від війни.

Невід'ємною складовою реалізації ключових завдань профілю «Іноземна філологія» в Тернопільському класичному ліцеї є викладання другої іноземної мови – німецької, яку починають вивчати з п'ятого класу по дві години на тиждень.

Основним методом навчання німецької мови як іноземної в закладі освіти є комунікативний метод, суть якого полягає в тому, що процес навчання є моделлю процесу спілкування. Для того щоб учні досягли високого рівня володіння другою іноземною мовою, у нашому закладі створено відповідну атмосферу, такий освітній простір, де є висока мотивація в учнів до вивчення предмета і, безумовно, широкі можливості досягати високого рівня володіння необхідними компетентностями з німецької мови.

Індикаторами якісного зростання рівня викладання іноземних мов у закладі є:

- проведення кожного уроку з використанням інноваційних методів навчання;
- матеріально-технічне забезпечення викладання предмета;
- наявність високопрофесійних кадрів;
- тісна співпраця з вищими навчальними закладами тощо.

Важливим фактором для поглиблення знань з німецької мови є міжнародна співпраця, зокрема в межах діяльності фонду «Вільна Україна

Брауншвайг», програми «Bay BIDS», програми молодіжного міжнародного обміну міста Барут-Марк (Німеччина).

Особливо результативною є багаторічна робота Тернопільського класичного ліцею в Міжнародному проєкті «Школи: партнери майбутнього», яка триває з 2008 року відповідно до Угоди між Гете-Інститутом та Тернопільським класичним ліцеєм і відкриває широкі можливості для всіх учасників освітнього процесу ТКЛ, насамперед це:

- можливість проходження курсів підвищення кваліфікації в Німеччині для вчителів німецької мови;
- сучасне матеріально-технічне забезпечення викладання предмета «Німецька мова»;
- робота волонтерів-носіїв німецької мови в ТКЛ;
- можливість для учнів складати іспити на отримання сертифікатів міжнародного рівня з німецької мови;
- надання стипендій для проходження курсів вивчення німецької мови вчителям-предметниками (природничо-математична галузь);
- для здобувачів освіти можливість участі у фахових конкурсах, воркшопах, інших навчальних заходах, які проводить Гете-Інститут в Україні;
- участь у молодіжних мовних курсах в Німеччині (за роки співпраці в проєкті учасниками конкурсних випробувань стали понад 60 учнів закладу);
- участь адміністрації закладу в міжнародних семінарах, конференціях, зустрічах керівників шкіл-партнерів – учасників Міжнародного проєкту «Школи: партнери майбутнього».

Безумовно, така активна участь у міжнародних проєктах сприяє вивченню німецької мови, мотивує учнів, дає можливість отримати новий досвід спілкуватися з однолітками, розширює кругозір і сприяє тому, що німецька мова як друга іноземна є невід'ємною складовою реалізації ключових завдань профілю «Іноземна філологія» в ТКЛ, оскільки розширює можливості професійної самореалізації наших випускників, готує їх до майбутньої професії, удосконалює рівень володіння німецькою мовою. Про це свідчать щорічні перемоги учнів у II-IV етапах Всеукраїнської олімпіади з німецької мови, здобуття учнями Міжнародних сертифікатів на знання німецької мови, отримання високих балів під час проходження НМТ, вступ випускників ТКЛ у ВНЗ України та Європи, навчання в яких тісно пов'язане з іноземною мовою.

Ми переконані, що вивчення другої іноземної мови має реальні позитивні переваги, зокрема сприяє підготовці до навчання чи до роботи в міжнародних

середовищах, розширює можливості працевлаштування в глобалізованому світі, де німецька мова може стати або спеціальністю, або засобом спілкування.

Адміністрація Тернопільського класичного ліцею та вчителі іноземних мов постійно діляться досвідом роботи з упровадження та функціонування профілю «Іноземна філологія», зокрема стосовно застосування інноваційних методик у процесі викладання іноземних мов та в царині міжнародної співпраці.

У жовтні 2024 року в Тернопільському класичному ліцеї в межах реалізації професійного маршруту «Формування академічних ліцеїв в умовах НУШ» проведено професійні майстерки для директорів закладів освіти Тернополя та їх заступників, на яких було репрезентовано досвід роботи Тернопільського класичного ліцею з проблеми «Технологія впровадження профілю «Іноземна філологія» в академічному ліцеї». Учасники/учасниці майстерок:

- прогнозували перспективи навчання у профільних академічних ліцеях;
- визначали компетентнісний потенціал ліцеїста та вчителя іноземної мови ліцею;
- моделювали шляхи реалізації головних завдань профілю іноземної філології в процесі викладання другої іноземної мови;
- дискутували щодо переваг та недоліків застосування методики предметно-мовного навчання CLIL в процесі вивчення іноземних мов в умовах академічного ліцею;
- мотивували ефективність вибору курсів за вибором та елективних курсів для підготовки ліцеїстів до професій майбутнього.

За запропонованими завданнями була організована робота в групах.

Завдання для групи 1: укласти портфоліо компетентностей учителя іноземної мови (до кожної компетентності дібрати її складові).

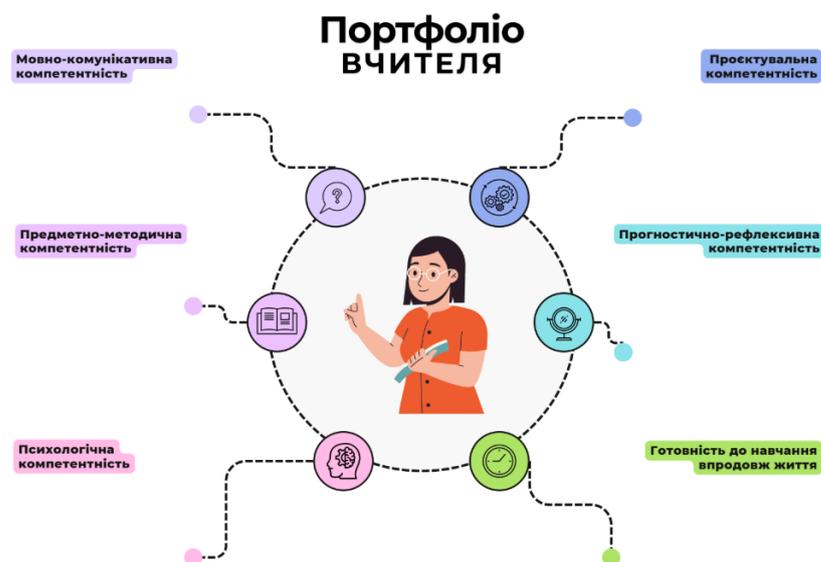

Рисунок 2. Портфоліо вчителя.

Завдання для групи 2: укласти портфоліо компетенстей учня (до кожної компетентності дібрати її складники).

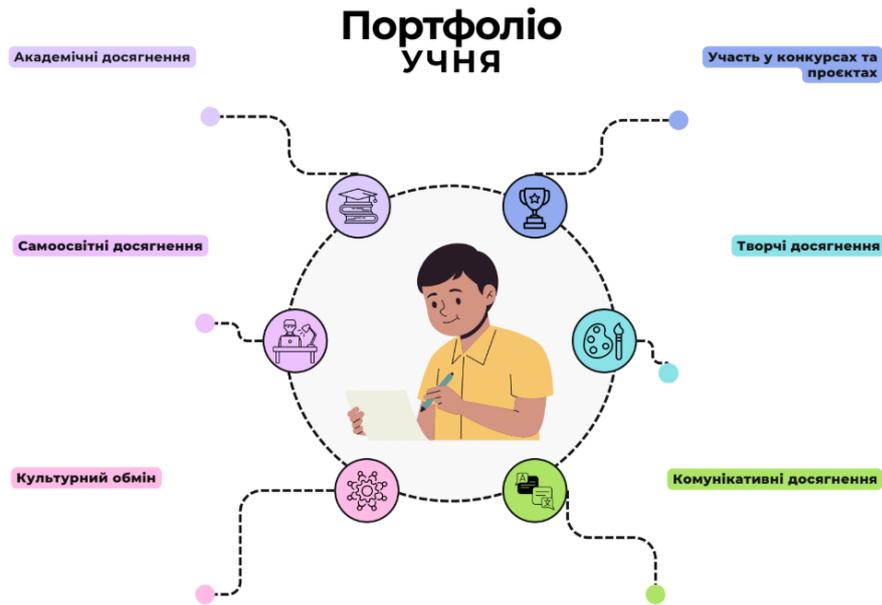

Рисунок 3. Портфоліо учня.

Завдання для групи 3: дібрати аргументи та заповнити таблицю «Застосування методики CLIL в освітньому процесі» .

Рисунок 4. Методика CLIL.

Завдання для групи 4 : запропонувати й записати в таблицю назви курсів за вибором, елективні курсів, які корелюватимуть із професіями, названими в колонках.

Рисунок 5. Таблиця професій.

Після виконання завдань кожна команда презентувала результати своєї роботи.

Отже, вибір профілю «Іноземна філологія» відкриває перед ліцеїстами широке коло можливостей для здобуття знань, досвіду, успішного професійного самовизначення, а в майбутньому – для кар’єрного зростання та інтеграції у світову спільноту.

Сучасний академічний ліцей — це не лише місце навчання, але й мотиваційний осередок, який відкриває перед здобувачами освіти широкі можливості для особистісного та професійного розвитку. Ми прагнемо в ТКЛ створити умови, де кожен учень і кожна учениця може здобути знання та розвивати вміння вчитися впродовж усього життя. Освітня система ліцею також створює умови для активної проектної діяльності, яка сприяє розвитку практичних навичок, критичного та креативного мислення, уміння працювати в команді, проводити дискусії й аргументовано висловлювати власні думки. Важливий аспект організації освітнього середовища вбачаємо у сприянні соціалізації та розвитку особистісної суб’єктності, яка передбачає гармонійне поєднання індивідуальної свободи, самоусвідомлення та толерування єдності в

різноманітті. Ми наполегливо формуємо усвідомлення відповідальності та лідерства в наших учнів й учениць, щоб вони стали активними членами суспільства та зуміли знайти себе в майбутній професії.

Література

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
4. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>
5. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

МЕТОДОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В МИСТЕЦЬКОМУ ПРОФІЛІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Оксана Матковська,

заступник директора Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

Стаття висвітлює методологічні основи формування творчої особистості в контексті мистецького профілю Нової української школи. Розглядаються освітні підходи, методи та умови, необхідні для формування креативного мислення, самовираження та художньої компетентності учнів.

Ключові слова: мистецький профіль, творча особистість, компетентнісний підхід, культурологічний аспект, методологічні основи, інтеграція, самореалізація.

Оновлення системи освіти передбачає формування креативної особистості, здатної до самореалізації, відповідальної за власний розвиток та розвиток суспільства. У складних, постійно змінюваних умовах найкраще орієнтується, адаптується, приймає рішення людина творча, гнучка, здатна до генерування й використання нових ідей та підходів. Тож проблема розвитку творчої особистості, збагачення інтелектуального та культурного потенціалу молодого покоління набула особливої вагомості в умовах удосконалення й впровадження інноваційних технологій та реалізації нових підходів до розвитку творчих здібностей здобувачів освіти в умовах Нової української школи (далі – НУШ). У цьому контексті мистецький профіль навчання виступає унікальним засобом розвитку креативності, художнього мислення та естетичної культури здобувачів освіти, сприяє вихованню творчої, ініціативної, патріотичної особистості, обізнаної з історією та культурою, що усвідомлює свою унікальність у контексті національної спадщини.

Мистецька освіта в старшій школі є невід'ємною складовою НУШ, яка спрямована на створення цілісної системи навчання та виховання, орієнтованої на розвиток ключових компетентностей учнів. Мистецтво, як універсальна мова, здатне пробуджувати в людині емоції, розвивати уяву, сприяти гармонійному сприйняттю світу й усвідомленню власного місця в ньому. Воно надає унікальні

можливості для формування творчого мислення, розширення світогляду та розкриття індивідуальних здібностей кожного учня.

Творча особистість формується в умовах, які сприяють її активній взаємодії зі світом, розвитку її внутрішнього потенціалу та впливу зовнішніх факторів через мистецтво як форму діяльності, що найбільш тісно пов'язана з творчістю.

Характер розвитку творчого потенціалу здобувача освіти в умовах профільного навчання визначається особливостями мистецької діяльності. Основними аспектами цього процесу є:

- розвиток творчого мислення через індивідуальний підхід та увагу до особистісних якостей і талантів кожного здобувача освіти;
- розвиток уяви через заняття живописом, музикою, театром або іншими мистецькими дисциплінами, курсами тощо;
- розвиток емоційного інтелекту шляхом залучення до аналізу творів мистецтва, вираження власних ідей, почуттів і переживань;
- впевненість у собі через досвід публічних виступів, участь у виставках чи конкурсах, які сприяють подоланню страху сцени та підвищують самооцінку;
- виховання самодисципліни та відповідального ставлення до результатів діяльності (режим роботи, репетиції та підготовка до заходів);
- розвиток комунікативних навичок через участь у колективних видах діяльності (театральних постановках, оркестрах, ансамблях);
- формування художньої компетентності (спеціалізація за напрямками: музика, живопис, хореографія, театр та створення власних творів мистецтва, участь у виставках, конкурсах);
- мотивація до саморозвитку особистості шляхом залучення до професійного середовища (відвідування галерей, театрів, участь у майстер-класах);
- готовність до навчання впродовж життя, самореалізація через розвиток уміння визначати власні художні інтереси та потреби, виявляти мобільність у пізнанні мистецьких явищ і процесів, вибудовувати перспективу мистецького самовдосконалення;
- участь у мистецькому житті України причетність до соціокультурних процесів, виявлення активної громадянської позиції у збереженні досягнень української культури, культурно-мистецького різноманіття.

Розвиток творчого потенціалу особистості ґрунтується на таких концептуальних положеннях: філософія творчості (В. Андрущенко, І. Зязюн); психологічні механізми розвитку особистості (Г. Костюк, М. Боришевський); розвиток мотивації, саморефлексії, емоційного інтелекту; методологічні підходи

до формування творчих здібностей шляхом взаємодії інтелектуальних, емоційних та соціальних факторів (В. Рибалка); організація освітнього процесу шляхом активного використання засобів мистецтва: музики, образотворчого мистецтва, театру (Г. Падалка, О. Рудницька).

Розвиток творчого потенціалу особистості в мистецькому профілі ґрунтується на збалансованому розвитку емоційної, інтелектуальної та соціальної сфер, сприяючи креативності та самовираженню здобувача освіти. Цей процес опирається на методологічні основи, що охоплюють наукові підходи, ефективні методи та різноманітні форми роботи.

У мистецькому профілі *компетентнісний підхід* зосереджується на формуванні цілісної системи знань, умінь, навичок і ставлень, які дозволяють учням успішно застосовувати свої знання на практиці. Даний підхід передбачає формування ключових компетентностей: креативності, критичного мислення, комунікативності, здатності до самовираження; розвиток спеціальних мистецьких компетентностей, таких як техніка виконання, композиція, аналіз і оцінювання мистецьких творів; інтеграцію міждисциплінарних знань: історії мистецтва, культури, літератури, технологій; підготовку до самостійної діяльності в реальному житті: створення власних творчих проєктів, організація культурних заходів, популяризація мистецтва.

Особистісно орієнтований підхід фокусує освітній процес на розвитку особистості, її самореалізації. Основними принципами підходу є індивідуалізація (освітній процес адаптується до індивідуальних можливостей і стилю навчання учнів); емоційна підтримка (створення позитивного емоційного клімату, заохочення досягнень, повага до особистості учня і його ідей); розвиток самостійності (учень навчається ставити цілі, приймати рішення, планувати власну діяльність і брати відповідальність за її результати).

Діяльнісний підхід спрямований на організацію освітнього процесу через активну практичну діяльність учнів. У мистецькому профілі навчання це відбувається через участь у творчих проєктах, таких як виставки, театральні постановки, концерти чи артінсталяції; розвиток навичок у мистецькій діяльності (малювання, гра на музичних інструментах, хореографія тощо); виконання творчих завдань, які потребують самостійності, креативності та командної роботи; залучення до дослідницької діяльності, наприклад, аналізу історичних або культурних аспектів мистецтва.

Культурологічний підхід орієнтується на виховання гармонійної, естетично розвиненої особистості, яка усвідомлює свою культурну ідентичність та національну приналежність. Цей підхід забезпечує інтеграцію мистецьких

дисциплін із загальним виховним процесом і розкриває потенціал національно-патріотичного виховання як невід'ємної частини освітнього середовища.

Реалізація культурологічного підходу в умовах мистецького профілю передбачає інтегровані заняття, що поєднують різні види мистецтва (музику, образотворче мистецтво, літературу) та історичний контекст, стимулюють розвиток естетичної культури та патріотичної свідомості; творчі проекти, пов'язані з дослідженням української культури, створенням сучасних мистецьких інтерпретацій на основі народного мистецтва; екскурсії та культурні подорожі: відвідування музеїв, галерей, історичних пам'яток, що сприяє безпосередньому знайомству з національною культурною спадщиною; мистецькі фестивалі та конкурси: участь у таких заходах сприяє розвитку творчих здібностей, підвищує рівень самооцінки учнів та формує гордість за свої здобутки в контексті національної культури; вивчення фольклору: фольклорні твори (пісні, казки, легенди, танці) є потужним засобом формування емоційного зв'язку з національними традиціями та зміцненням патріотичних почуттів.

Ефективному розвитку творчого потенціалу здобувача освіти сприятиме відповідне методичне забезпечення та організація освітнього процесу, а саме:

- розроблення програм для профільного навчання: врахування специфіки мистецьких дисциплін, етапів розвитку творчих здібностей учнів;
- підготовка методичних матеріалів: створення посібників, практикумів, відеоуроків, які відповідають сучасним вимогам;
- використання цифрових технологій: застосування мультимедійних засобів, спеціалізованих програм для малювання, музичної композиції, режисури.
- гнучкий розклад: забезпечення достатнього часу для практичних занять, індивідуальних консультацій, творчих проєктів;
- поділ учнів на групи: залежно від напряму мистецької діяльності (музика, образотворче мистецтво, театр, хореографія);
- поєднання загальноосвітніх і спеціальних дисциплін: інтеграція базових знань із профільним навчанням;
- використання позашкільних ресурсів: організація екскурсій, участь у конкурсах, виставках, відвідування культурних заходів.

Серед методів та форм роботи слід назвати найбільш ефективні, серед яких *проєктне навчання*. Цей метод передбачає залучення учнів до розробки та реалізації проєктів, що інтегрують знання з різних предметів. Наприклад, створення театральної постановки, де учні займаються сценарієм, сценографією, музичним оформленням та акторською грою, сприяє розвитку креативності та навичок командної роботи. Проведення *інтегрованих уроків*, що об'єднують

кілька дисциплін, дозволяє учням бачити взаємозв'язки між різними галузями знань. Наприклад, інтеграція музики та історії допомагає глибше зрозуміти культурний контекст певної епохи. Використання *крос-дисциплінарних* методів, що поєднують елементи різних дисциплін, сприяє розвитку нестандартного мислення. Наприклад, поєднання математики та образотворчого мистецтва у створенні геометричних візерунків розвиває просторове мислення та естетичний смак.

Упровадження мистецького профілю в закладі загальної середньої освіти відповідно до концепції НУШ та Державного стандарту профільної середньої освіти вимагає комплексного підходу, що поєднує філософські, психологічні та педагогічні засади та передбачає розробку належного нормативно-правового підґрунтя для створення освітньої програми та навчального плану, облаштування сучасної матеріально-технічної бази зі спеціалізованими кабінетами та необхідним обладнанням, залучення досвідчених педагогів мистецьких дисциплін і забезпечення їхньої професійної підготовки. Важливим аспектом є розробка методичних матеріалів та організаційні заходи, спрямовані на формування профільних класів і адаптацію освітнього процесу до мистецької спрямованості. Виконання цих умов гарантує якісну освіту, сприяє розвитку творчого потенціалу учнів, допомагає їм реалізувати себе в суспільстві та визначитися з майбутньою професією.

Література

1. Андрущенко В. П. Філософія творчості: Монографія. Київ: Знання, 2004.
2. Гармаш О. П. Культурологічні засади мистецької освіти. *Науковий вісник*, 2015. № 2. С. 45–52.
3. Гриньова В. М. Педагогічні аспекти формування культурної ідентичності особистості. *Освіта і суспільство*, 2018, № 3, с. 78–85.
4. Єрмаков І. Г. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Педагогічні науки*, 2019. № 1. С. 23–31.
5. Падалка Г. М. Мистецька освіта в Україні. Київ: Мистецтво, 2012.
6. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>
7. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
8. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p#Text>

9. Рибалка В. В. Методологічні підходи до розвитку творчих здібностей. Київ: Педагогічна думка, 2010.
10. Рудницька О. П. Організація освітнього процесу засобами мистецтва. Київ: Академія, 2015.

МОДЕЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ КУРСУ ЗА ВИБОРОМ ЯК АДАПТЕР ФОРМУВАННЯ ПРОФІЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Людмила Ільчук,

директор Тернопільської
загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 27 імені Віктора Гурняка

Ірина Сава,

заступник директора
з навчально-виховної роботи
Тернопільської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 27 імені Віктора Гурняка

У статті описано передумови створення моделі навчальної програми курсів за вибором у 8-х класах, спрямованої на формування ключових компетентностей здобувачів допрофільної освіти через інтеграцію завдань у форматі PISA.

Ключові слова: моніторинг уподобань здобувачів освіти, мультипрофільні групи, моделі навчальної програми курсів за вибором, робота з текстами у форматі PISA.

Згідно з Концепцією профільного навчання в Україні, допрофільна підготовка здійснюється в 5-9-х класах із метою професійної орієнтації здобувачів освіти. Завдання педагогів на цьому етапі – створити таке освітнє середовище, яке допоможе виявити «домінантні інтереси й мотиви учнів та спрогнозувати майбутній профіль навчання школярів» [1, с. 114].

Для визначення освітньої траєкторії розвитку учнів 8-х класів і формування профільності закладу в Тернопільській загальноосвітній школі I-III ст. № 27 імені Віктора Гурняка скористалися основними інструментами моніторингу: проаналізували успішність учнів з різних предметів, провели індивідуальні інтерв'ю із школярами у неформальній атмосфері, спостерігали за їхньою поведінкою на уроках, у позакласний час, провели опитування учнів і батьків у гугл-формах.

Оберіть профіль, за яким Ви хотіли б навчатися

203 відповіді

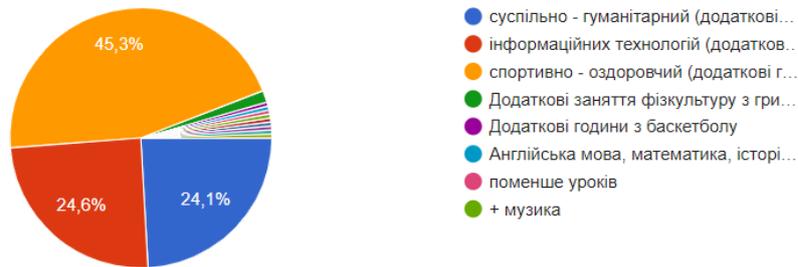

Рисунок 1. Результати опитування учнів 7-9 -тих класів.

Курси за вибором

111 відповідей

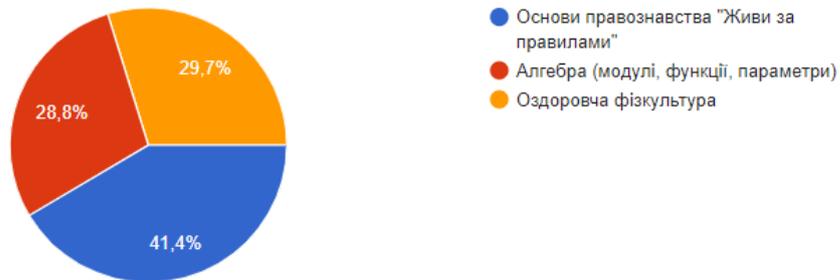

Рисунок 2. Результати опитування учнів 7-9 -тих класів.

Оберіть профіль, який, на Вашу думку, найбільше може підійти для навчання і розвитку дитини

142 відповіді

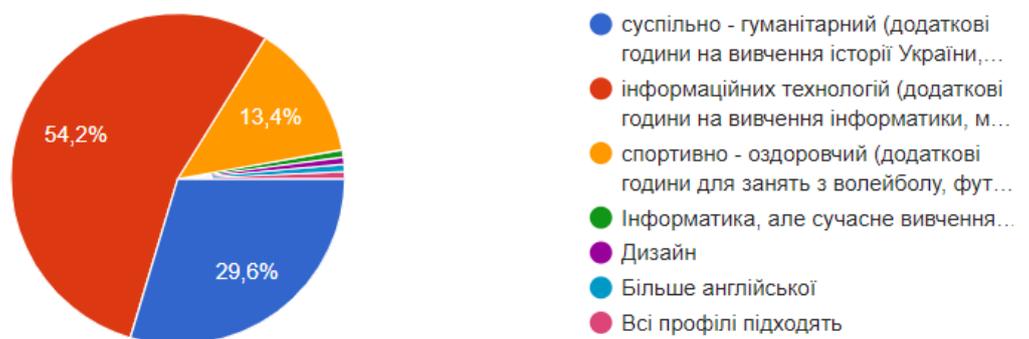

Рисунок 3. Результати опитування батьків учнів 7-9 -тих класів.

Спираючись на результати опитування, робоча група вчителів Тернопільської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 27 імені Віктора Гурняка виявила необхідність створенні мультипрофільних груп суспільно-гуманітарного, інформаційно-технологічного, спортивно-оздоровчого напрямів. У кінці серпня було проведено збори батьків і дітей, на яких ознайомили із навчальними програмами курсів за вибором: з правознавства (курс «Живи за правилами»), алгебри (курс поглибленого вивчення математики) та оздоровчої фізкультури. У вересні було сформовано мультипрофільні групи.

Не секрет, що основою професійного успіху є досконале володіння мовою, уміння переконувати, аргументувати, вести конструктивну дискусію, опрацьовувати текстову інформацію. Ефективним інструментом для досягнення поставлених цілей є моделювання навчальних програм для курсів за вибором, збагачених потужним компетентнісним потенціалом.

З метою реалізації ключових аспектів профільного навчання, творчий колектив учителів української мови й літератури на основі Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 405, уклав модель навчальної програми курсів за вибором у 8-х класах, особливістю якої стало інтегрування уроків читацької грамотності з використанням завдань у форматі PISA.

Апробація моделі засвідчила зростання рівня навченості здобувачів/здобувачок освіти, розвиток мовних умінь і комунікативних навиків, формування ключових компетентностей і наскрізних умінь. Діти засвоїли стратегії критичного читання й аналізу різножанрових текстів, доцільно використовувати здобуті знання в реальних життєвих ситуаціях. З огляду на те, що пропонована модель сприяє формуванню самодостатнього мовця і читача як громадянина й професіонала, вона може слугувати своєрідним адаптером формування профільності в освітньому закладі та помічником у вибудовуванні освітнього маршруту кожного із учасників освітнього процесу.

Література

1. Концепція навчання української мови учнів старшої школи / за заг. ред. д-ра пед. наук Н.Б. Голуб. Київ: Педагогічна думка, 2019. 56 с.
2. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / М. Мазорчук та ін. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.
3. Мельничук М. Допрофільна підготовка учнів як важлива передумова профільного навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2011. Вип. 21. С. 113-115.

УПРОВАДЖЕННЯ МІЖГАЛУЗЕВИХ ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ У СИСТЕМУ ДОПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Людмила Серкіз,

заступник директора

з навчально-виховної роботи

Тернопільської загальноосвітньої школи

I-III ступенів №14 імені Богдана Лепкого

У статті викладено основні підходи впровадження в освітній процес міжгалузевих інтегрованих курсів в систему допрофільного навчання.

Ключові слова: допрофільна підготовка, профілізація, профільне навчання, міжгалузеві інтегровані курси, елективні курси.

Кожному закладу освіти важливо сформувати власну структуру профільної освіти, важливим компонентом якої є допрофільна підготовка як система психологічної, педагогічної, інформаційної та організаційної діяльності, яка сприяє самовизначенню учнів щодо профілів подальшого навчання і сфери майбутньої професійної діяльності (див. рисунок 1).

Профілізація дає змогу реалізувати право учня на вибір власної освітньої траєкторії, інтегрувати взаємодію різних закладів і установ освіти, реалізувати профорієнтаційний потенціал нововведень.

З метою змістового наповнення допрофільного навчання рекомендують:

- удосконалити профорієнтаційне інформування під час вивчення основних навчальних предметів (інваріантний компонент);
- розробити зміст професійно спрямованих курсів за вибором — варіативний компонент для учнів 8–9-х класів;
- систематизувати форми реалізації допрофільної підготовки;
- долучитися до розробки навчальних програм інтегрованих курсів, елективних курсів;
- провести моніторингові дослідження якості знань, психолого-педагогічні дослідження;
- запровадити систему роботи з обдарованими школярами на профорієнтаційних засадах;

- упровадити міжгалузеві інтегровані курси на підготовчому етапі профільної освіти.

Рисунок 1. Допрофільна підготовка в структурі профільної освіти.

Важливим аспектом упровадження профільності в закладі загальної середньої освіти є викладання міжгалузєвого інтегрованого курсу «Робототехніка» за модельними навчальними програмою «Робототехніка. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Сокол І. М., Ченцов О. М.), «Робототехніка. 7-9 класи (міжгалузєвий інтегрований курс» для закладів загальної середньої освіти (автори: Сокол І. М., Ченцов О. М.).

Основною метою курсу є розвиток дитини через залучення її до програмування, використання штучного інтелекту, освоєння нових технологій майбутньої професійної діяльності. Особливістю курсу є виконання дослідницьких, ігрових, творчих проєктів, створення роботів, проведення експериментів. Це спонукає учнів/учениць до пошуку нестандартних рішень, продукування нових ідей, тренує уміння аналізувати інформацію, будувати алгоритми. Під час такої роботи здобувачі освіти вчаться самостійно вирішувати проблеми, комунікувати, співпрацювати, розподіляти відповідальність, досягати спільної мети. Успішно виконані завдання у робототехніці підвищують впевненість у своїх силах і мотивують до подальшого зростання. Такі уроки готують дітей до роботи в сучасному світі, де технології відіграють важливу роль.

Також цей курс сприяє інтеграції знань: об'єднує математику, фізику, інформатику, технології, що дозволяє глибше розуміти ці предмети. Учень бачить взаємозв'язок між різними дисциплінами та отримує цілісне уявлення про технічний світ. Заняття з робототехніки урізноманітнюють освітній процес, роблять його цікавішим та практико-орієнтованим.

Отже, навчання робототехніки в базовій середній школі реально може стати початком для подальшої профільної освіти у старших класах, особливо для тих, хто планує обирати технічні спеціальності. Діти на практиці застосовують знання з математики, фізики, інформатики. Створюючи механізми і програми, вони розуміють, як працюють математичні моделі в реальному житті. Проектування та конструювання розвиває просторове мислення. Учні вчаться писати коди, створювати алгоритми, а це формує аналітичне мислення. Цей курс дозволяє учням ознайомитися з різними технічними напрямками та зрозуміти, що їм найбільше цікаво, а уміння, сформовані на заняттях з робототехніки стануть в нагоді в подальшому професійному розвитку.

Література

1. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text>
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
3. Модельна навчальна програма «Робототехніка. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Сокол І. М., Ченцов О. М.). URL: https://drive.google.com/file/d/1bJkI1tn8Z5VHIQDi758Bazyg6HLVS8g_/view?usp=sharing

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Жанетта Ханзель,

*консультант Тернопільського комунального
методичного центру науково-освітніх
інновацій та моніторингу*

Галина Свінних,

*консультант Тернопільського комунального
методичного центру науково-освітніх
інновацій та моніторингу*

У статті обґрунтовано актуальність впровадження STEM - навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, а також необхідність підготовки висококваліфікованих спеціалістів у системі неперервної освіти. Висвітлюються практичні питання реалізації STEM - освіти на курсах підвищення кваліфікації ТKMЦНОІМ.

Ключові слова: STEM-освіта, STEM-технології, креативна особистість, інновація, дослідження, критичне мислення.

Як прогнозують учені, ХХІ століття буде періодом розвинених інформаційних технологій, глобальної комп'ютеризації виробництва. Яка освіта потрібна молоді – головний тренд сьогодення. Знання залишаються однією з основних складових змісту освіти, визнаються потрібними не самі по собі, а тим фактором, який допоможе стати конкурентоспроможним на ринку праці.

Штучний інтелект, обчислення, цифровізація – ці та інші напрями розвитку виробництва уже визначають вимоги до навичок, кваліфікацій і професій майбутнього. Ще на початку ХХІ століття у США і Західній Європі почалось об'єднання професіоналів та провідних діячів освіти, що сприяло розвитку й підвищенню досягнень у галузі природничих наук, технології, інженерії та математики і визнання STEM – орієнтованого підходу до навчання як практично придатного, дієвого та ефективного засобу вирішення питання. Проблема дефіциту інженерних кадрів і залучення талановитої молоді в галузь вивчення природничих дисциплін є актуальною для всіх країн. Вже сьогодні у світі й

Україні не вистачає інженерів, індустріальних дизайнерів, спеціалістів високо технологічних виробництв. Тому фахівцям майбутнього необхідна ґрунтовна і всебічна підготовка з різних галузей STEM-освіти. Визнаючи необхідність такої підготовки майбутніх професіоналів, слід окреслити й наступну проблему: хто здатен їх готувати? Чи готові наші педагоги до викликів сьогодення? Зазначене потребує кардинальних змін як у первинній, так і післядипломній професійній освіті вчителя.

Тому сьогодні є нагальна потреба в удосконаленні змісту освіти дорослих, системі організаційних форм і методів підвищення кваліфікації шляхом запровадження інноваційних педагогічних технологій у післядипломну освіту. Сформуванню нової системи підвищення кваліфікації вчителів і керівників закладів освіти, стати опорою у впровадженні освітньої реформи – завдання науково-педагогічних працівників Тернопільського комунального методичного центру науково-освітніх інновацій і моніторингу.

Чимало науковців з усього світу активно досліджують і розвивають STEM – освіту, напрацьовуючи нові методики навчання, оцінюючи ефективність освітніх програм та розробляючи інноваційні підходи до навчання у STEM-сфері. Це А. Норріс, Майкл Резнік, Дж. Хаткінсон. Вагомий внесок у розвиток цієї галузі в Україні вносять Н. Морзе, О. Риженко, О. Патрикеева, О. Стрижак, Н. Поліхун, О. Барна, Н. Балик, І. Мороз, Г. Сакунова.

Головною ідеєю STEM-освіти є навчання через дослідження, тому одна із засадничих задач STEM-освіти – навчити школярів системного мислення, поєднуючи різні науки та погляди на реальність. За такого підходу в учнів розвивається прагнення досліджувати, навчатися, підвищується мотивація до пізнання нового, адже всі діти народжуються дослідниками. Доведено, що STEM-проекти наближають школярів до реалій, усуваючи розрив між теоретичним розв'язанням проблеми і практичним втіленням набутих знань в життя. І тоді вони розуміють, що фізика, математика, біологія – це не формули, а шанс навчитися науково мислити, аналізувати, висувати гіпотези.

Науковці О. Барна, Н. Балик проаналізувавши особливості та різні підходи до впровадження STEM-освіти, дійшли висновку, що використання сучасних технологій у STEM-навчанні допомагає здобувачам освіти розвивати навички, які є важливими в час цифровізація.

І. Мороз, Г. Сакунова переконані, що у процес підготовки вчителів природничої освітньої галузі потрібно ввести навчальні дисципліни, які торкаються методології STEM.

Базою для STEM-освіти виступають наукові методи, математичне моделювання, інженерний дизайн та інноваційне мислення. Тому може здатися, що йдеться про освіту, призначену винятково для підготовки майбутніх IT-фахівців. STEM-освіта є ширшою, адже поєднує точні науки з креативним підходом і сприяє всебічному розвитку особистості учня. Зокрема, в європейських країнах засобами STEM навчають музикантів, художників і філологів. Уже сьогодні музиканти створюють хіти за допомогою спеціального програмного забезпечення, а лінгвісти досліджують мову завдяки штучному інтелекту.

Саме від STEM/STEAM-освіти очікують ефекту синергії у розв'язанні проблем, які постали перед освітою загалом. Її розглядають із позиції набуття навичок майбутнього: розв'язання проблем, 4К (комунікація, кооперація, критичне мислення, креативність) та адаптивності, що є вкрай необхідними учням сьогодні, особливо українським дітям в умовах війни та подальшого післявоєнного відновлення.

Моніторинг освітнього процесу у закладах освіти м. Тернополя засвідчив, що якість упровадження STEM-освіти багато в чому визначається компетентністю та рівнем професійної діяльності педагогічних працівників, наскільки вони активно використовують інноваційні практики міждисциплінарного навчання, методи та засоби навчання з акцентом на розвиток дослідницьких компетенцій, бажанням педагога змінюватись самому та підвищувати особистий фаховий рівень. Тому виникає потреба в підготовці у системі неперервної освіти сучасних кваліфікованих педагогів, які володіють високим рівнем цифрової грамотності, вмотивовані до навчання упродовж життя. Аналіз наукових публікацій, результати опитувань педагогів на курсах підвищення кваліфікації дають підстави стверджувати, що вони потребують допомоги щодо формулювання цілей та результатів STEM-освіти; змісту освітніх проєктів, методів інтегрування STEM в освітній процес сучасного закладу; розроблення методики залучення учнів до STEM-проєктів.

Щоб допомогти педагогам урізноманітнити освітній процес за STEM-методикою ми прагнемо максимально задовольнити професійно-фахові, індивідуально-особистісні запити педагогів, створити диференційований акмеологічний простір, який мотивує до постійної творчої самоактуалізації в професійному та особистісному вимірах. Відповідно до викликів сьогодення оновлюємо зміст навчальних програм, впроваджуємо нові форми навчання на основі андрагогічних підходів. Упроваджуючи STEM-освіту в освітній процес курсів підвищення кваліфікації, ми, тим самим, заохочуємо вчителів до

генерування нових ідей, формуємо прагнення до навчання новому, оволодіння інноваційними технологіями та знаннями, ініціативності. Педагог повинен усвідомити та пропустити через себе всю сутність STEM-освіти, опанувати методику використання STEM-технологій в освітньому процесі, генерувати ідеї застосування STEM-підходів для різних уроків та вікових груп, здійснювати моніторинг якості освіти, упроваджувати міжпредметну інтеграцію з використанням інноваційних технологій, формувати в учнів новий стиль мислення та навички самостійного набуття компетентностей.

На початковому етапі педагоги вивчають теоретичний матеріал про STEM-освіту, ознайомлюються із структурними компонентами курсів підвищення кваліфікації ТКМЦНОІМ у галузі STEM-дисциплін та змістом STEM-орієнтованих завдань практичних проєктів (напрями з робототехніки, 3D-моделювання та друку, штучного інтелекту в освітньому процесі). У процесі навчання досліджуються актуальні методики і підходи до проєктної діяльності на основі наукового методу. Окрім того, освітяни долучаються до роботи над STEM-проєктами через методичні матеріали, викладені на освітньому сайті неперервної освіти ТКМЦНОІМ e-osvita.org.

Наступним етапом є проведення тренінгових навчань, на яких визначаємо зміст STEM-орієнтованих завдань, вчимося формулювати дослідницькі завдання і визначати шляхи їх виконання та інтеграції у різні навчальні предмети. Метою тренінгів є набуття вчителями компетенцій, необхідних для розробки та реалізації заходів, придатних для STEM-навчання.

Слухачі курсів підвищення кваліфікації мають можливість вибору навчальних програм STEM-освітнього спрямування. Не випадково особливо затребуваним стали курси «Застосування ресурсу «Chat GPT» в сучасній освіті: можливості та виклики», «Системи штучного інтелекту та нейронні мережі в освітній діяльності», «Використання штучного інтелекту для створення опитувань і тестувань», «Вивчення штучного інтелекту у середній школі», адже у 2024 році на економічному форумі у Давосі питання «Штучний інтелект як рушійна сила економіки і суспільства» було пріоритетним.

Для підтримки поширення концепції та заходів із ознайомлення зі штучним інтелектом в освітніх закладах слухачам курсів підвищення кваліфікації пропонуємо такі підходи:

- міждисциплінарність: застосування ШІ до різних предметів, а не лише з інформатики;
- доступність: усунення складної технічної термінології, оскільки може бути відсутнім досвід програмування та інших необхідних знань з інформатики;

- відповідність: навчальні матеріали формуються на концептуальному рівні для визначення можливих точок входу для учнів та учителів;
- український вміст: приклади інновацій ШІ, що стосуються українців.

Особливою увагою у слухачів курсів користується інформація про віртуальні центри STEM-освіти, які проєктуються із залученням когнітивних і соціальних технологій, а також трансферу знань. Тому тема «Віртуальна STEM-лабораторія – компонент сучасного освітнього середовища» зацікавила педагогів тим, що дозволяє проводити різноманітні дослідження, експерименти без реального використання хімічних або будь-яких інших операцій. За допомогою таких мережних ресурсів здобувачі освіти можуть брати участь у реальних та віртуальних навчальних дослідженнях, долучатися до міжнародних дослідницьких проєктів.

Однією із галузей у світі, яка на теперішній час розвивається найінтенсивніше, є робототехніка. Робототехніка підходить як для позашкільної діяльності учнів, так і для інтеграції уроків інформатики, технологій тощо. Велику популярність такі заняття мають через те, що з правильним обладнанням і методичними матеріалами можна проводити ідеальні STEM - уроки. Вивчення розділу «Робототехніка та конструювання: кроки до запровадження» сприяє формуванню у вчителів відповідних компетентностей та розумінню цієї технології для ефективного використання у власній педагогічній практиці.

«STEM/STREAM – нові тренди освіти», «Віртуальна STEM- лабораторія – компонент сучасного освітнього середовища», «Організація інноваційного навчального середовища за STEM-методикою: універсальні інструменти та технології», «Навчання за модельною навчальною програмою «STEM. 5–6 класи (міжгалузевий інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти» - це розділи освітніх програм, у яких акцентується увага на практичному застосуванні знань, яке сприяє розвитку аналітичного, проблемного та творчого мислення у вчителів; відкриває можливості для активного впровадження інтерактивних методик навчання, стимулюючи пізнавальну активність та мотивацію до оволодіння новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями; дозволяє перейти від традиційних методик викладання до проєктних та дослідницьких форм у роботі і звести до мінімуму свою роль на уроках. Учні вчаться активно комунікувати, висловлюють свої думки, самостійно шукають шляхи розв'язання завдань, розвивають креативність.

STEM-освіта є невіддільною частиною Концепції нової української школи (НУШ), адже націлена не лише на здобуття знань, а й на формування компетенцій. Ключові компетентності НУШ гармоніюють у системі STEM-освіти,

створюючи основу для успішної самореалізації особистості і як фахівця і як громадянина.

Серед компетенцій НУШ, що перетинаються із цілями STEM, є такі:

- розвиток логічного та математичного мислення;
- розуміння природи та технологій з позиції точних наук;
- освіченість в інформаційно-комунікаційних технологіях, уміння їх використовувати;
- здатність креативно мислити та виражати творчі здібності.

Підтвердженням ефективної взаємодії STEM та НУШ є використання конструктора «Лего». Використання лего-цеглинок у ході навчання дозволяє не тільки полегшити засвоєння основних понять навчального предмету, але й сприяє підвищенню рівня комунікативної компетентності, забезпечує кожній дитині свободу розвитку. Для вчителів початкових класів, вихователів груп продовженого дня, педагогів закладів дошкільної освіти пропонуються курси «Лего-технології в освітньому процесі» та «Гра по-новому – навчання по-іншому з лего». Після вивчення на курсах підвищення кваліфікації цих розділів педагоги відзначають, що заняття як у групах ЗДО, так і в початковій школі стають динамічнішими, більш розвивальними, діти не помічають, як плине час занять і практично не втомлюються. Будуючи моделі ракет, мостів, створюючи власні електронні ігри, вони виявляють посиленій інтерес до науки й техніки.

Використання сучасних технологій, як от комп'ютерне моделювання, робототехніка, віртуальні STEM-лабораторії, можуть зробити STEM-навчання більш цікавим і захоплюючим для учнів, створювати проекти, а інколи й стартапи. Ці інструменти дозволяють здобувачам освіти візуалізувати складні концепції, експериментувати та творити. Така філософія подобається здобувачам освіти, бо вони одразу реалізують свої ідеї. Це можливість побачити, спробувати, створити щось за допомогою креативних підходів, сучасних технологій у командній роботі. STEM-підхід демонструє, як наукові методи можуть використовуватися в щоденному житті, сприяє зацікавленості та підвищенню мотивації до вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін. Це місце для нетворкінгу, воркшопів, досліджень та експериментів. Важливо усвідомити, що світ уже не винагороджує людей за те, що вони просто мають знання, бо все можна знайти в гуглі. Світ винагороджує людей за те, що вони можуть зробити з тими знаннями, які в них є. Тому молодь уже думає про самореалізацію в майбутньому. Цей напрямок освіти допомагає збільшити цікавість до наук, інженерії, винахідництва і професій, які відіграють ключову роль у відбудові країни.

Сьогодні Україна у стані війни, яку деякі експерти називають «війною дронів» і державі потрібні люди, які вміють створювати, ремонтувати та керувати дронами. Вони ж будуть потрібні й тоді, коли війна закінчиться. Адже дрони широко використовуються в розмінуванні українських територій, а також у сільському господарстві, геодезії, археології, і з кожним роком ця потреба буде рости. Отже, державі важливо, щоб школярі навчились керувати дронами. Задання школи – познайомити, зацікавити, надихнути, щоб діти, які відчували інтерес до такого виду діяльності, могли продовжити навчання в майбутньому.

З 1 вересня 2024 року впроваджується оновлена програма курсу «Захист України», яка повністю відповідатиме умовам та викликам сьогодення і містить нові теми, зокрема управління БПЛА. Тому для викладачів курсу запроваджено вивчення теми «Управління безпілотними літальними апаратами», яка передбачає опанування теоретичними знаннями і практичними вміннями, необхідними для життя в реаліях війни.

Інтеграція дронів у STEM-навчання розширює можливості Центрів позашкільної освіти. Знання, які педагоги отримують на курсах підвищення кваліфікації, використовують на заняттях з робототехніки, конструювання, програмування, тим самим стимулюють у гуртківців інтерес до науки та технологій. Так, здобувачі позашкільної освіти вивчають фізику керування дронами, математику для програмування їх рухів, а також інженерію для створення нових модифікацій дронів.

Звісно, багато чого залежить від учителя, його вміння спрямувати учня на самостійне здобуття знань, розвиток критичного мислення, налаштованості на позитивний навчальний результат. Педагогам необхідно також враховувати, що потенціал інтелектуальних та академічних можливостей дитини може залишатися невиявленим через небажання вчитися. Часто учителі, попри те, що дитина добре навчається, виявляє глибину і нестандартність мислення, сприймають її як «нездібну», не усвідомлюючи, що здібності можуть бути прихованими. Зокрема, дітям з відносно невисоким темпом навчально-пізнавальної діяльності властиві глибина, ґрунтовність і оригінальність суджень, логічність умовиводів, міцність засвоєння навчального матеріалу.

Можемо зазначити, що міждисциплінарний підхід до навчання у форматі STEM-освіти усуває розрив між теоретичним розв'язанням проблеми і практичним втіленням у життя набутих знань, сприяє формуванню раннього професійного самовизначення здобувачів освіти, популяризації інженерних професій, поширенню інноваційного досвіду та освітніх технологій.

Література

1. STEM/STEAM-освіта: від теорії до практики: методичний посібник / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко, І. М. Шевченко. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. 121с
2. Балик Н. Р., Барна О. В., Шмигер Г. П. Підходи та особливості сучасної STEM-освіти. *Фізико-математична освіта*. 2017, Вип. 2.
3. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017, №2.
4. Гончарова Н. О. Професійна компетентність вчителя у системі навчання STEM *Наукові записки Малої академії наук України*. №7. 2015.
5. Кириленко С., Кіян О. Проблема підготовки вчителя у системі STEM-освіти: розвиток та формування його професійної компетентності. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції*. 9-10 листопада 2017 р., м. Київ. Київ: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017.
6. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Патрикеева О. та ін. STEM-освіта: умови впровадження у навчальних закладах України. *Управління освітою*. 2017. №1.
8. Поліхун Н.І. та ін. Педагогічна технологія STEM як засіб реформування освітньої системи України. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. №3. С.58.
9. Постова К. Передумови та перспективи STEM-освіти в Україні. *Наукові записки Малої академії наук України*. №10. 2017.
10. Сакунова Г. В., Мороз І .О. STEM-освіта: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні. *Наукові записки*. Серія: педагогічні науки. 2019. Випуск 168.
11. Стрижак О. та ін. Ключові поняття STEM-освіти. *Наукові записки Малої академії наук України*. № 10. 2017.

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДОПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Лариса Козловська,

консультант Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій
та моніторингу

Наталія Тарас,

консультант Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій
та моніторингу

У статті розкрито проблему організації методичного супроводу для реалізації мети та завдань природничої освітньої галузі в умовах нової української школи, можливі інструменти реалізації індивідуальної освітньої траєкторії школяра в умовах формування академічних ліцеїв.

Ключові слова: допрофільна середня освіта, індивідуальна освітня траєкторія, Державний стандарт профільної середньої школи.

Концепція освітньої реформи «Нова українська школа» (далі – НУШ), яка започаткувала перехід до сучасної європейської філософії освіти, успішно реалізується в закладах освіти. Акцент освітніх змін сьогодні зосереджено на базовій та старшій школі. Заплановано пілотування НУШ у профільній школі. Під час пілотування ліцеї апробуватимуть новий спосіб навчання – з поділом на обов’язкові предмети, поглиблені, вибіркові; випробують нові курси, тестують навчальні матеріали.

Згідно з Концепцією НУШ, учнівство зможе формувати власну освітню траєкторію, обираючи профіль і частково предмети для вивчення у старшій школі. Тому дуже важливим школярів є вибір профілю навчання відповідно до прогнозованої сфери професійної діяльності в майбутньому. Цей вибір повинен відповідати нахилам і можливостям школяра.

Заклади загальної середньої освіти акцентують увагу на створенні освітнього середовища, зорієнтованого на особисті здібності здобувачів освіти та

їхній розвиток через різні види діяльності; забезпеченні умов для формування ключових компетентностей, наскрізних умінь як основи майбутньої професійної діяльності; організації різнопланової допрофільної підготовки школярів, ознайомлення їх із основними аспектами сучасних професій.

Проблему удосконалення системи допрофільного навчання учнів освітніх закладів порушено в роботах І. М. Анісімова, Н. А. Артеменко, М. В. Афоніної, С. В. Ільченко та ін. Аналіз літератури засвідчив необхідність поповнення інструментарію методичного супроводу вчителів для реалізації допрофільної підготовки школярів в умовах імплементації освітньої реформи «Нова українська школа».

Мета статті – описати інноваційні аспекти методичного супроводу педагогів для реалізації концептуальних засад НУШ у природничій освітній галузі.

Допрофільна підготовка – це психолого-педагогічна система підготовки учня, яка забезпечує наступність між підготовкою до профілю навчання і власно профільним навчанням, спрямованого на самовизначення учня щодо вибору напрямку, профілю навчання у старшій школі.

Профільне навчання – це система створення психолого-педагогічних умов для диференційованого навчання старшокласників з урахуванням їх індивідуальних нахилів і здібностей відповідно до результатів їх професійного самовизначення.

Підготовці до свідомого вибору профілю навчання в НУШ передуює саме допрофільний освітній процес, основними завданнями якого є:

- розвиток широкого спектра пізнавальних і професійних інтересів, освітніх компетенцій, які забезпечують успіх у майбутній професійній діяльності;
- виявлення інтересів, нахилів і здібностей учнів; формування практичного досвіду в різних сферах пізнавальної та професійної діяльності, орієнтованого на вибір профілю навчання у старшій школі;
- надання психолого-педагогічної допомоги при придбанні учнями уявлень про життєві, соціальні цінності, у тому числі пов'язаних із професійним становленням.

У цих умовах важливий методичний супровід педагога у здійсненні допрофільної освіти, презентація, популяризація методик допрофільної освіти, нових ідей, педагогічних знахідок, створення організаційно- педагогічних умов для реалізації завдань допрофільної освіти.

Одним із ефективних інструментів методичного супроводу для вчителів біології, географії, хімії, курсу «Пізнаємо природу», «Природничі науки» є проведення професійних майстерок.

У жовтні 2024 року в межах реалізації професійного маршруту «Формування академічних ліцеїв в умовах НУШ» проведено:

1) вебконференцію для вчителів біології, географії, хімії, курсу «Пізнаємо природу», «Природничі науки» в межах спільного проєкту ТКМЦНОІМ та ТНПУ імені Володимира Гнатюка «Заочна природнича школа»; зроблено акцент на важливості освітнього партнерства з закладами вищої освіти як передумова якісної допрофільної освіти у закладі загальної середньої освіти; презентовано тематику занять школи, які відбулись, відгуки та враження школярів;

2) професійні майстерки для вчителів хімії з тем: «Ігрові технології як засіб реалізації діяльнісного підходу у викладанні хімії 7 класу НУШ», «Інтеграція експерименту на уроках хімії 7 клас НУШ», на яких учителі, крім теоретичних знань, удосконалили вміння організовувати групові форми роботи, розв'язувати ребуси, повторили правила читання кроссенсів, розшифрування головоломок, розгадуванні анаграм, продукувати меми, які з успіхом можна використовувати під час викладання хімії в умовах НУШ; для навчання інтеграції експерименту на уроках хімії в 7 класі НУШ вчителі були залучені до виконання проєктів: «Найвища вежа», «Моделювання хімічного рівняння. Доведення закону збереження маси речовин»; розв'язували логічні задачі, пояснювали відеоматеріали, взяті із сайтів «Pi-stacja UA», «Всеосвіта»;

3) професійні майстерки для вчителів біології з тем: «Нові акценти викладання біології в 7 класі НУШ», «Інноваційні підходи до викладання біології: досвід роботи за модельною програмою для 7–9 класів», де апробували методики формування дослідницьких компетенцій учнів, розвитку критичного мислення, медіаграмотності, вміння працювати з природничою інформацією з використанням новітніх технологій, інтерактивних методик, які сприяють залученню школярів до активної пізнавальної діяльності; репрезентували проєкт «Мобільна лабораторія «Життя під мікроскопом»; провели ділову гру «Світові освітні тренди», у процесі якої ознайомилися з основними методичними трендами освітніх закладів Європи та Америки та визначили можливість використання їх у 7-х класах НУШ при вивченні біології;

4) професійну майстерку для вчителів географії на тему «Дизайн уроку географії НУШ. 7 клас», де представили дизайн уроку географії у класах за освітньою програмою Всеукраїнського науково-педагогічного проєкту «Інтелект

України»; репрезентували інструменти візуалізації навчального матеріалу, а також методики інтерактивної взаємодії, які розвивають критичне та аналітичне мислення, передбачають логічне обґрунтування позицій, стратегії конструктивно взаємодії; продемонстрували варіанти проведення «відпочинкових хвилинок», а саме: вправи для очей, рухливі ігри, дихальні вправи тощо; здійснили методичне моделювання «Методики проєкту «Інтелект України» в дизайні мого уроку географії».

Учасники/учасниці заходів дійшли висновку, що професійні майстерки є результативним інструментом методичного супроводу вчителів на шляху реалізації мети та завдань природничої освітньої галузі в умовах НУШ.

Література

1. Козловська Л. Інструменти реалізації індивідуальної освітньої допрофільної траєкторії школяра в природничій освітній галузі. *Освіта Тернополя. Профільна школа в парадигмі НУШ: освітянський альманах: посібник для педагогів* / Упор.: Г. І. Литвинюк, Л. О. Гапон. Тернопіль : Підручники і посібники, 2023. 112 с.
2. Матвієнко В. Допрофільна освіта в сучасній середній школі. URL: <https://osvita.ua/school/method/3966/>
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
5. Про завершення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Допрофільна підготовка і профільне навчання в освітній системі «гімназія – ліцей» у вересні 2018 – квітні 2023 років: Наказ МОН України від 19.05.2023 №603. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zavershennya-eksperimentu-vseukrayinskogo-rivnya-za-temoyu-doprofilna-pidgotovka-i-profilne-navchannya-v-osvitnij-sistemi-gimnaziya-licej-u-veresni-2018-kvitni-2023-rokiv>
6. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>
7. Романенко Л., Малишев В., Липова Л., Лукашенко Т. Профільне навчання: теорія і практика, досвід, проблеми, перспективи. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/362>

ПРАКТИЧНІ СКЛАДНИКИ ПРОЦЕСУ ІНТЕГРАЦІЇ ПРЕДМЕТІВ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ

Оксана Соловей,

консультант Тернопільського комунального методичного центру науково-освітніх інновацій та моніторингу

У статті викладено основні підходи впровадження в освітній процес елементів лабораторних та практичних робіт, компетентно-орієнтованих завдань під час проведення інтегрованих уроків

Ключові слова: інтеграція, діяльнісний підхід, допрофільна підготовка, компетентно-орієнтоване завдання.

Одним з актуальних завдань нової української школи є запровадження інтегрованого навчання на засадах компетентнісного підходу. На етапі допрофільної підготовки реалізувати його можна через впровадження STEM-методик: проведення інтегрованих уроків з елементами лабораторних, практичних робіт з різних освітніх галузей.

Тому важливо для реалізації діяльнісного підходу впроваджувати компетентно-орієнтовані завдання. Саме цей підхід слід врахувати при розробці навчальних модельних програм інтегрованих курсів профільної освіти. На етапі допрофільної підготовки важливо впроваджувати в освітній процес проведення досліджень, експериментів, практикумів, за яких учні стають дослідниками, відкривачами, активними учасниками навчальної діяльності.

При плануванні роботи слід звернути увагу на теми з математики в 5-9 класах, де доцільно проводити інтегровані уроки з елементами лабораторних, практичних робіт:

5 клас	6 клас
<ul style="list-style-type: none"> • Вимірювання і побудова кутів • Площа прямокутника, квадрата • Об'єм прямокутного паралелепіпеда • Звичайні дроби. Знаходження дроби від числа. Знаходження числа за його дробом • Округлення чисел 	<ul style="list-style-type: none"> • Коло. Довжина кола • Круг. Площа круга. Кругові діаграми • Відсоткові розрахунки

<ul style="list-style-type: none"> Відсотки. Знаходження відсотків від числа. Знаходження числа за його відсотком Текстові задачі 	
7 клас	8 клас
<p>Алгебра</p> <ul style="list-style-type: none"> Лінійна функція. Графік лінійної функції Рівняння. Розв'язування задач за допомогою рівнянь <p>Геометрія</p> <ul style="list-style-type: none"> Ознаки рівності трикутників Ознаки паралельності прямих. Властивості паралельних прямих Рівнобедрений трикутник. Властивості та ознаки рівнобедреного трикутника 	<p>Алгебра</p> <ul style="list-style-type: none"> Функція $y = k/x$ Квадратне рівняння як математична модель текстових і прикладних задач <p>Геометрія</p> <ul style="list-style-type: none"> Чотирикутники Ознаки подібності трикутників Властивості медіани та бісектриси трикутника Теорема Фалеса Теорема Піфагора Розв'язування прямокутного трикутника

Запропоновані завдання можна пропонувати здобувачам/здобувачкам освіти під час уведення нових понять, вивчення нового матеріалу, повторення й узагальнення вивченого матеріалу, контролю набутих знань і вмінь.

Діти можуть виконувати завдання в домашніх умовах з дотриманням БЖД, на демонстраційних майданчиках класної кімнати з дотриманням БЖД, у спеціалізованих лабораторіях з дотриманням БЖД.

Методичне забезпечення лабораторних робіт передбачає розроблення інструкцій до лабораторних робіт і підготовку обладнання, необхідного для виконання запланованих дій. Структура інструкцій розробляється з урахуванням цілей проведення лабораторних робіт і змісту міжпредметних зв'язків, які реалізувались між математикою, природничими і спеціальними дисциплінами у кожній конкретній лабораторній роботі.

Зразки лабораторних робіт подано в додатках 1, 2.

Проведення елементів лабораторних, практичних робіт на уроках математики в системі міждисциплінарної, трансдисциплінарної інтеграції формує в учнів інтегративне мислення, надає можливості отримати знання як продукт власної діяльності, сприяє реалізації пропедевтики вивчення природничих дисциплін. Адже такі етапи даних робіт як спостереження, вимірювання, робота з обладнанням, конструювання та моделювання, обробка результатів експерименту також сприяє формуванню в учнів умінь виявляти причинно-наслідкові зв'язки, функціональні залежності між різними процесами.

Аркуш-інструкція

5 клас.

Тема. Площа прямокутника, квадрата (математика, технології)

Мета і завдання: дослідити залежність периметра та площі квадрата від довжини його сторони; виміряти площі фігур

Обладнання: таблиці, моделі фігур: квадрати, прямокутники

Вказівки до виконання (робота в парах)

Завдання 1

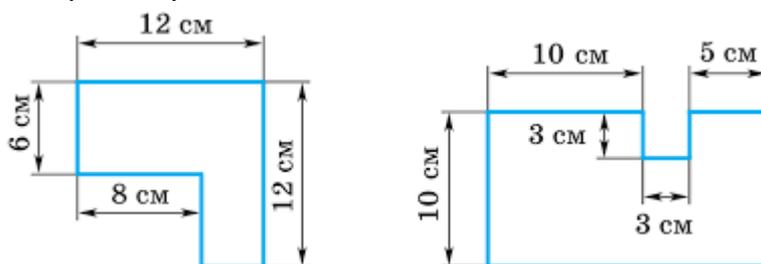
1. Виміряйте довжини сторін малих та великих квадратів, обчисліть периметри та площі цих квадратів. Заповніть таблицю

Довжина сторони малого квадрата, см	P, см	S, см ²	Довжина сторони великого квадрата, см	P, см	S, см ²	Як змінився P?	Як змінилась площа?

2. Зробіть висновок.

Завдання 2

1. Поділіть дані фігури на прямокутники, запишіть довжини сторін цих прямокутників

2. Обчисліть площі прямокутників та площі даних фігур
3. Зробіть висновок. Скільки є способів знаходження площ даних фігур?

Аркуш-інструкція

6 клас

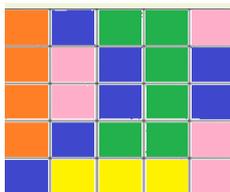
Тема. Відсотки. Знаходження відсотка від числа (математика, технології, фізика)

Мета і завдання: створити геометричну модель дробів, геометричну інтерпретацію відсотків, за допомогою геометричної моделі розв'язати задачі знаходження дробу від числа, відсотка від числа.

Обладнання: моделі плиток з візерунками

Вказівки до виконання

1. Плитка має візерунок, що складається з квадратиків різних кольорів.

Полічіть кількість квадратиків різних кольорів та заповніть таблицю:

Колір	Кількість квадратиків	Звичайний дріб	Десятковий дріб

3. Складіть за допомогою плиток фігуру з певним візерунком.
4. Виміряйте площу утвореної фігури в см², якщо 1 маленький квадратик становить 1 кв. од.
5. Визначте, яку частину площі складеної фігури та скільки відсотків від площі фігури становлять :
 - зелені квадратики –
 - рожеві квадратики –
 - сині квадратики –
 - фіолетові квадратики –
 - оранжеві квадратики –
6. Визначте похибку вимірної площі фігури з урахуванням (S_2) та без врахування (S_1) шва між плитками - 2 мм (похибка вимірювань – це відхилення результату від істинного значення вимірювань, позначається Δ). $\Delta S = S_2 - S_1$
7. Сформулюйте висновок.

Література

1. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році. Лист МОН від 30.08.2024 1.1/15776-24. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf>

РОБОТА З МЕДІАТЕКСТОМ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й ЛІТЕРАТУРИ

Леся Гапон,

кандидат філологічних наук,
консультант Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

Ольга Підручняк,

учитель української мови й літератури
Тернопільського класичного ліцею

У статті розкрито потенціал використанні медіатекстів на уроках з усіх предметів і української мови зокрема. Схарактеризовано ознаки й різновиди медіатексту, запропоновано методика роботи з медіатекстами наведено приклади вправ та завдань.

Ключові слова: *медіаграмотність, медіатексти, методика, вправи, українська мова й література.*

Сучасне суспільство потребує людей, здатних демонструвати високу продуктивність праці, ефективно діяти у змінних умовах, добре орієнтуватися в мережевому просторі, критично мислити, протистояти негативним впливам і маніпуляціям, бути гнучким, позитивно налаштованим, активним.

Сформувати особистість громадянина, патріота, інноватора покликана освітня система, орієнтована на формування компетентностей, високу мотивацію до саморозвитку, інтеграцію знань – нова українська школа (далі - НУШ).

Реалізація реформи «Нова українська школа» передбачає формування 11-ти ключових компетентностей, визначених у Законі України «Про освіту» (вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися іноземними мовами, математична, культурна, екологічна, інформаційно-комунікаційна, громадянська та соціальна компетентності; інноваційність; навчання впродовж життя; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; підприємливість і фінансова грамотність), а також наскрізних умінь, викладених у Концепції НУШ: читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно і письмово; критичне та системне мислення; творчість; уміння оцінювати ризики;

ініціативність; вміння конструктивно керувати емоціями; розв'язувати проблеми, приймати рішення; співпрацювати з іншими людьми [3].

У цифровому суспільстві формування згаданих вище умінь і навиків неможливе без формування медіаграмотності.

Медіаграмотність – це комплекс умінь і навичок для розуміння тексту і підтексту; розрізнення в ньому інформації (першорядної і другорядної, достовірної і недостовірної, необхідної і надлишкової); застосовування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією у професійній діяльності, публічному просторі та приватному спілкуванні.

Вітчизняні й закордонні науковці М. Дорош, А. Леонтьєв, М. Маклюєн, Ю. Наливайко, Ю. Хабермас, Е. Тоффлер досліджували медіаграмотність як світоглядний і соціокомунікаційний феномен. Дидактичні підходи до розвитку медіаграмотності студентів розглянули Г. Волошко, Н. Ничкало, О. Семенов, Г. Онкович, Ю. Наливайко, Н. Чичеріна. Актуальні аспекти формування медіаграмотної особистості учня й студента описали Н. Бондаренко, Ю. Ковтун, Г. Корицька, О. Савченко, В. Шуляр та ін.

Величезне значення у формуванні медіаграмотності на уроках української словесності має робота з медіатекстом – особливим комунікативним продуктом, що об'єднує медійні (візуальні, звукові, аудіовізуальні) та вербальні одиниці. В. Шуляр вважає медіатекст «особистісно й соціально значущим навчальним медіапродуктом співпраці медіачитача й медіасловесника» [6, с. 13].

Медіатексти стали органічною частиною сучасного освітнього процесу, оскільки розглядаються як джерело актуальної інформації, сприяють формуванню читацької грамотності, розвитку дослідницьких та творчих здібностей учнів. Робота з медіатекстами спрямована на вироблення здатності осмислювати медійну інформацію, відчувати прихований підтекст у медіапродукті, розуміти світогляд автора медіаповідомлення, визначати мету комунікації в медіасередовищі, спонукати до пошуку інформації в спеціальних, довідкових виданнях тощо.

До медіатекстів відносимо: огляд новин, заголовки, написи під зображеннями, допис, кулінарні рецепти, рецензії на фільми, прогнози погоди, репортажі, звіти тощо.

У дописі, в якому інформують про значущий факт соціального життя, таким стимулятором є новизна повідомлення за невеликого обсягу повідомлення. Головна стильова риса допису як інформаційного жанру – це дотримання стандартів офіційно-ділового мовлення. Композиція допису досить чітка: кожен

абзац допису становить одне синтаксичне ціле, що має описовий характер; факти викладаються статично.

Такий вид медіатексту, як репортаж, має свої особливості викладу матеріалу, а саме: опис якоїсь події чи факту відбувається з місця подій, і тому ефект присутності є найважливішою ознакою репортажу. Мова цього медіатексту характеризується документальністю викладу у поєднанні з образністю описуваного.

Огляд новин – це актуальний відгук на те, що відбувається. Виклад матеріалу може охоплювати події одного дня, тижня, місяця і так далі.

Крім того, медіатекстами є анімаційні фільми, кінофільми та телевізійні програми, блоги, сайти, пости в групах у соціальних мереж, рекламні ролики, візуальні тексти (наприклад, вірші, записані авторами на відео), відеоінтерв'ю, відеорепортажі, слайд-фільми, малюнки, графіка, фотографії тощо.

Під час роботи з медіатекстами слід дотримуватись певної методики роботи з ними, яка має таку схему: сприймання та розуміння тексту; аналіз змісту та форми медіатексту; оцінювання інформаційного матеріалу; визначення особистісного ставлення до запропонованого медіатексту. При цьому учням/ученицям необхідно давати рекомендації, що дозволять правильно відобразити способи і засоби вираження авторського наміру [1, с. 17].

Доречним буде також використання циклів літературно-аналітичних, літературно-імітаційних, театралізовано-рольових та образотворчо-імітаційних творчих завдань. Учням можна запропонувати написати статтю на морально-етичну тему до газети, есе, дібрати інформацію з доступних медіаджерел і творчо представити її на уроці, ознайомитися з телепрограмою з подальшим складанням анонсів телепередач за їх назвами, скласти тематичну добірку інформаційних матеріалів із газет і журналів соціокультурної тематики. Медіатекст можна використовувати в підготовці до роботи над переказами, для організації навчального і контрольного аудіювання тощо.

Потужний методичний потенціал мали вправи на основі медіатекстів, продемонстровані учасникам/учасницям професійної майстерки на тему «Підвищення медіа- та інформаційної грамотності в освітньому просторі НУШ», яка відбулася 31 жовтня 2024 року в Тернопільському класичному ліцеї

Учителі-словесники працювали в групах, кожна з яких виконувала запропоноване завдання і презентувала його результати іншим.

Перша група виконувала вправу «Стоп-кадр». Потрібно було порівняти текст художнього твору повісті І. Франка «Захар Беркут» (1882) та однойменну екранізацію – американсько-український художній фільм (2019). Підказками для

аналізу стали ключові цитати з твору і кінострічки: «Сила народу в єдності», «У свободі моя сутність».

Друга група отримала завдання порівняти обкладинки повісті І. Франка «Захар Беркут» різних років видання, надруковані в Україні та за кордоном. Питання «Яка мета зображення?», «Що ви помічаєте першим?», «Яка цільова аудиторія зображення?», «Чи викликає зображення у Вас якісь емоції?», «Чи створює зображення певні стереотипи й упередження?» спонукали до критичного аналізу зображень на обкладинках. Така діяльність на уроці могла б мати продовження – творче завдання для учнів створити і представити власну обкладинку для твору.

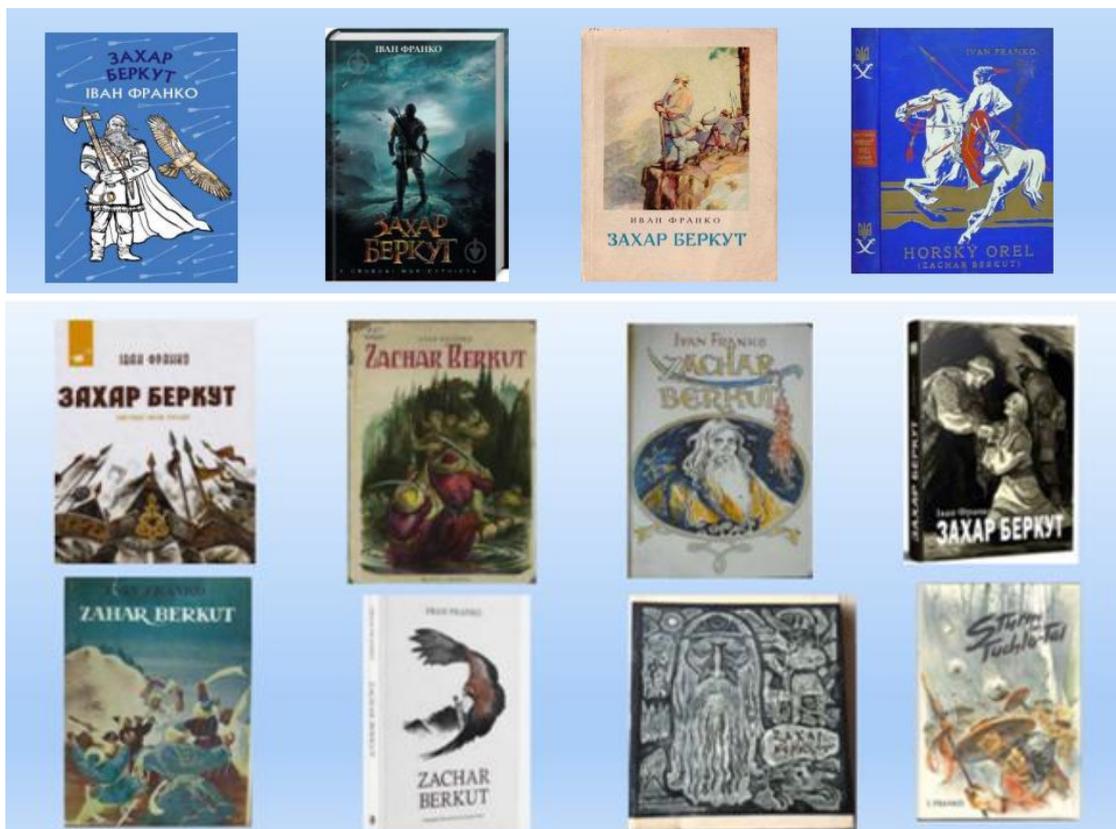

Рисунок 1. Обкладинки до повісті І. Франка «Захар Беркут».

Учасники/учасниці третьої та четвертої груп виконували вправу «Робота з інфографікою». Для третьої групи завданням було на основі запропонованого зображення написати есе на тему «Українська мова – це...» (8–10 речень).

Педагоги четвертої групи на основі зображень склали 9 словесних правил «Як захистити українську мову». Причому потрібно було створити 10-те правило, зобразивши його в малюнку і словесно.

Рисунок 2. Інфографіка для виконання вправ.

П'ята група виконувала вправу «Робота з ілюстраціями». У навчальних програмах у рубриці «Мистецький контент» запропоновано мистецькі твори, які мають сприяти цілісному осмисленню учнями кожного літературного твору. Учасники групи відповідали на питання «Чи виконують це завдання запропоновані ілюстрації?», «Чому?», розглядаючи та аналізуючи ілюстрації з підручників «Українська література» НУШ.

Рисунок 2. Вправа «Медіакафе».

Рисунок 3. Робота в групах.

Підсумки професійної майстерки підбивали, виконуючи вправу «Медіакафе». Спільно створювали репортаж про подію, відповідаючи на шість базових запитань: «Що відбулося?», «Хто брав участь?», «Де відбулася подія?», «Коли вона відбулась?», «Яка причина події?», «Як?», а також написали короткі коментарі-відгуки про подію у вигляді постів.

Так учителі мали змогу підвищити свою медіалінгвістичну та медіадидактичну компетентності, удосконалили навички роботи з медіатекстами на уроках української мови й літератури.

Література

1. Боднарєнко Н. Медіатекст як ресурс осучаснення й збагачення змісту підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*. Вип. 27. 2021. С. 15-26.
2. Кучерук О. Навчання української мови на засадах медіаосвіти в загальноосвітній школі: соціокультурний аспект. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Випуск 51. Кам'янець-Подільський, 2020. С. 76-80.
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Семенов О. М., Ячменик М. М. Медіакультура вчителя-словесника: навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015.
5. Шевченко Л. І. Медіалінгвістика: словник термінів і понять. Київ: ВПЦ «Київський університет». 2014.
6. Шуляр В. Медіаосвіта: стратегія і тактика співпраці медіапедагогів і бібліотекарів». *Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи*. Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси. 2017. С. 13.

КОЛЬОРОПИС ЯК ІНТЕРМЕДІАЛЬНИЙ КОНТЕНТ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Мар'яна Ягнич,

учитель української мови й літератури
Тернопільської загальноосвітньої
приватної школи IT STEP SCHOOL,
аспірантка кафедри української та
зарубіжної літератур і методики їх навчання
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

У статті розкрито потенціал створення інтермедіального контенту як ефективної взаємодії слова й кольору, на прикладі використання кольоропису Флоріана Юр'єва. Доведено ефективність його застосування учнями на уроці української літератури.

Ключові слова: інтермедіальність; міжмистецькі зв'язки; вивчення художнього твору; учні; урок української літератури.

У сфері сучасної освіти дедалі частіше впроваджуються інноваційні методи навчання, спрямовані на розвиток творчого мислення та аналітичних здібностей учнів. Кольоропис є яскравим прикладом створення інтермедіального контенту на уроках української літератури, завдяки якому школярі можуть досліджувати художні образи через текстову візуалізацію. Особливий інтерес викликає впровадження ідеї «кольорового письма» Флоріана Юр'єва – українського митця, архітектора, музиканта й теоретика мистецтва. Його концепція кольоропису ґрунтується на синтезі мистецтв, що дозволяє інтегрувати образи, звуки, форми й текст через використання кольору. Застосування кольоропису на уроках української літератури здатне стати ефективним інструментом для візуалізації художніх творів, сприйняття емоційних відтінків і стимулювання креативності учнів.

Флоріан Юр'єв трактував колір як універсальний інструмент для передавання емоцій і смислових значень, що здатний об'єднувати різноманітні види мистецтва. У своїй теоретичній моделі він розглядав колір як аналог музичних тонів, інтегруючи його з архітектурними структурами, музикою та літературою. Основою його концепції стало уявлення про «кольорове письмо»,

яке базується на гармонії кольору, що має здатність впливати на емоційний стан людини та формувати її сприйняття художніх творів.

Авторська концепція мислення спрямована на виявлення спільних принципів, які об'єднують різні види мистецтва навколо ідеї гармонійної виразності. Цей підхід реалізовано у «Кольоровому складовому письмі» Флоріана Юр'єва, що ілюструє взаємозв'язок між кольором, звуком і словом. Основою системи є взаємодія голосних і приголосних звуків, які підсилюють та «розфарбовують» одне одного, створюючи компактний та зрозумілий спосіб візуалізації фонетичної структури тексту. Таке письмо можна розглядати як своєрідний художній спосіб вираження, а також як метод дослідження структури віршів.

Методика кольорового письма, запропонована Флоріаном Юр'євим, може бути ефективно інтегрована у викладання української літератури, де колір відіграватиме роль не лише візуального компоненту, а й засобу інтерпретації тексту та його емоційного змісту. Застосування кольоропису як освітнього інструменту сприятиме поглибленню аналізу літературних творів через використання різних медіаформ. Практична цінність такого підходу полягає у можливості учнів створювати власні інтермедіальні проекти, що поєднують візуальні, звукові та текстові елементи для більш глибокого осмислення художніх творів.

Сучасні технології відкривають широкі можливості для створення інтермедіального контенту, зокрема через використання інтерактивних платформ, що дозволяють працювати з кольоровими схемами. Наприклад, учням можна запропонувати завдання з візуалізації поетичного тексту скориставшись чатботом «Kolorscribot» [2], який перетворює текст у кольоропис Ф. Юр'єва (див. рис. 1), розроблений студентом Національного університету «Львівська політехніка» Дементієм Прядком [1].

Залучення учнів до експериментів із кольором є важливим аспектом освітнього процесу, оскільки створення безпечного простору для вираження власних емоцій сприяє їхньому емоційному та особистісному розвитку. Такий підхід можна розглядати як форму арт-терапії, яка дозволяє школярам глибше пізнавати себе через візуалізацію художніх текстів. Однією з ключових переваг концепції кольоропису є її здатність сприяти розвитку емоційного інтелекту, що є невід'ємною частиною формування гармонійної особистості. Використовуючи колір як інструмент для осмислення емоційного змісту, учні отримують можливість передавати власні відчуття через кольорові асоціації. Це, у свою чергу, розвиває їхню емоційну пластичність, сприяючи не лише кращому

розумінню психології літературних персонажів чи ліричних героїв, а й формуванню емпатійного сприйняття, що є необхідною навичкою в умовах сучасного суспільства.

Рисунок 1. Учні, користуючись чатботом «Kolorscribot», візуалізували поезію П. Тичини «Ви знаєте, як липа шелестить...»

Взаємодія слова та кольору створює широкі перспективи для стимулювання творчого потенціалу учнів, сприяючи формуванню міждисциплінарного підходу в освітньому процесі. Кольоропис як інструмент створення інтермедіального контенту на уроках української літератури відкриває нові можливості для розвитку креативного мислення та емоційного інтелекту школярів. Цей підхід дозволяє не лише глибше сприймати художні тексти, але й активно взаємодіяти з ними, створюючи індивідуальні візуальні інтерпретації. Концепція кольорового письма, розроблена Флоріаном Юр'євим, сприяє зануренню учнів у емоційний та символічний контекст художніх творів, заохочуючи їх до створення власних інтермедіальних проєктів. Використання таких методів у процесі викладання української літератури поглиблює розуміння взаємозв'язку між літературою та образотворчим мистецтвом, роблячи навчання більш інтерактивним, емоційно насиченим та цікавим для учнів.

Література

1. Качковська Я. Студент «Львівської політехніки» створив чатбот, який перетворює текст на кольоропис Флоріана Юр'єва: як це працює. URL: <https://suspilne.media/culture/678162-student-lvivskoi-politehniki-stvoriv-catbot-akij-peretvorue-tekst-na-koloropis-floriana-ureva-ak-ce-pracue/>
2. Kolorscribot. URL: <https://t.me/Kolorscribot>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Оксана Турчин,

консультант Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

У статті досліджено трансформаційні підходи до викладання іноземних мов у контексті реформи Нової української школи та ролі академічних ліцеїв у цьому процесі. Висвітлено основні цілі мовної освіти, окреслено сучасні педагогічні принципи та представлено приклади міждисциплінарних проєктів, які сприяють інтеграції іноземної мови у різні сфери навчання.

Ключові слова: нова українська школа, академічні ліцеї, інноваційні методики, комунікативний підхід, міжпредметні зв'язки, мовна освіта, реформа освіти, мотивація, міжкультурна компетентність.

Освітня реформа «Нова українська школа» стала одним із ключових кроків до трансформації української освіти, зокрема у викладанні іноземних мов. Вона спрямована на створення таких умов, які дозволять учням не лише засвоювати базові знання, а й ефективно використовувати їх у реальному житті. Академічні ліцеї як нові освітні інституції відіграють важливу роль у впровадженні цих інноваційних підходів, оскільки їхня діяльність орієнтована на профільне навчання та підготовку учнів до самостійного і конкурентоспроможного життя. Як центри профільного навчання, вони потребують сучасних підходів, що спрямовані на підвищення ефективності мовної освіти та інтеграцію інноваційних методик.

У контексті викладання іноземних мов визначає такі важливі цілі:

- підвищення рівня володіння іноземною мовою до рівня, який дасть змогу вільно спілкуватися у побуті та в діловій сфері;
- інтеграція мови у різні аспекти життя учня: розуміння практичної цінності використання іноземної мови в неформальній та інформальній освіті;
- забезпечення рівного доступу до якісної мовної освіти: розвиток програм інклюзивного навчання, адаптація матеріалів для учнів із різними потребами;

- розвиток міжкультурної компетентності: вивчення реалій іноземної мови сприяє вихованню толерантності, відкритості та поваги до різноманіття;
- розвиток «м'яких» навичок, таких як критичне мислення, комунікація, співпраця та самостійність у навчанні;
- розвиток креативності через іноземну мову: використання творчих завдань для стимулювання уяви та нестандартного мислення;
- формування мотивації до постійного вдосконалення мовних навичок;
- залучення учнів до рефлексивного навчання: аналіз власного прогресу, постановка навчальних цілей, розуміння очікуваних результатів;
- розвиток уміння навчатися впродовж життя: автономність у навчанні та здатність самостійно вдосконалювати свої мовні компетенції.

Це вимагає від педагогів перегляду традиційних підходів, адже в сучасній освіті навчання іноземних мов уже давно вийшло за рамки традиційного вивчення граматичних правил і заучування слів. Воно перетворюється на динамічний процес, де учні стають активними учасниками, а вчитель виконує роль наставника і фасилітатора.

Ефективне навчання іноземної мови залежить від низки педагогічних принципів. В академічних ліцеях ці принципи набувають особливого значення, оскільки профільне навчання передбачає глибше занурення у предмет і активне використання інноваційних методик.

Основні принципи, які забезпечують успіх навчання іноземної мови, зокрема в академічних ліцеях, включають:

- 1) комунікативно-орієнтований підхід, який спирається на ключову ідею, що основною метою вивчення мови є здатність ефективно спілкуватися та використовувати її у реальному житті. Це передбачає розвиток умінь розуміти співрозмовника, формулювати власні думки, аргументувати, запитувати, уточнювати тощо. Основні особливості підходу – спрямованість на реальні життєві ситуації, підтримка активної взаємодії між учасниками навчального процесу, навчання через практику. Доцільно використовувати рольові ігри, ігри-симуляції, мовні квести, дебати, дискусії, проєктну роботу;
- 2) індивідуалізацію навчання, яка спрямована на врахування унікальних потреб, можливостей, рівня підготовки й інтересів кожного учня. Основні аспекти індивідуалізації навчання імплементуються через персоналізовані завдання, індивідуальні плани навчання, мовні портфоліо, врахування мотиваційних чинників;

- 3) формувальне оцінювання, яке спрямоване на підтримку учнів у їхньому навчанні та передбачає регулярний зворотний зв'язок шляхом надання зрозумілих рекомендацій та інструментів, які допомагають чітко оцінити результат своєї роботи, такі як чек-листи, елементи самооцінювання, рефлексія та аналіз прогресу;
- 4) інтеграцію міжпредметних зв'язків, яка дозволяє дотримуватись єдності змісту, перехресного застосування мовних навичок, сприяє розвитку критичного і аналітичного мислення, навичок співпраці через міжпредметні проєкти, забезпечує міждисциплінарну грамотність;
- 5) інфомедійну грамотність та використання цифрових технологій;
- 6) поетапність і систематичність;
- 7) мотивацію до навчання, яка є невід'ємною частиною педагогічної стратегії та культивується через встановлення чітких і досяжних цілей, підбір релевантного матеріалу, використання сучасних цифрових технологій, створення позитивного навчального середовища та ситуацій успіху. Дидактичні ігри, мовні квести, інтерактивні вправи, творчі завдання – ефективні види навчальної діяльності, які стимулюють інтерес до навчання завдяки своїй інтерактивності та елементам гри;
- 8) автономне навчання: самостійне планування навчального процесу, встановлення цілей, активне використання ресурсів, розвиток навчальних стратегій.

Академічні ліцеї потребують інтеграції цих підходів у навчальний процес, щоб підготувати учнів до реалій сучасного світу. Важливими факторами підвищення ефективності навчання є:

- ✓ спілкування з носіями мови, зокрема проведення уроків, мовних клубів тощо;
- ✓ залучення учнів до міжнародних проєктів: «eTwinning», «Model UN», «Erasmus+», «Peace Corpse», «PenPal Schools», «Global Scholars», «Teach the World, ENGIN», «Transborder Cooperation»;
- ✓ підготовка до міжнародних іспитів: TOEFL, IELTS, APTIS, Cambridge Exams;
- ✓ реалізація міждисциплінарних проєктів.

Приклади міждисциплінарних проєктів

- **Іноземна мова та зарубіжна література:** літературний клуб або театральна постановка: читання та обговорення уривків класичних або сучасних текстів мовою оригіналу, створення інсценізацій або коротких відео; письменницький

марафон: написання есе чи оповідань, пов'язаних із певною літературною темою або періодом, з подальшим обговоренням.

- **Іноземна мова й історія:** проєкт «Історія у міжнародному контексті»: дослідження подій, які вплинули на декілька країн (наприклад, Друга світова війна) з підготовкою доповідей або відеоінтерв'ю; культурний обмін: порівняння історичних фактів чи культурних традицій різних країн із презентацією результатів.
- **Іноземна мова та географія:** дослідження країн і культур: учні працюють над створенням інтерактивних карт, відео чи презентацій, описуючи природні та культурні пам'ятки іншої країни; екологічні проєкти: дослідження глобальних екологічних проблем (зміна клімату, забруднення океанів) і підготовка рішень та рекомендацій.
- **Іноземна мова та мистецтво:** артпроєкти: створення картин, постерів або відеороликів, які презентують культурну спадщину іншої країни; музичні дослідження: аналіз текстів пісень іноземною мовою, вивчення історії музичних стилів.
- **Іноземна мова та природничі науки:** наукові експерименти: проведення простих наукових досліджень (наприклад, очищення води або вирощування рослин) із подальшим описом процесу; STEM-проєкти: розробка технологічних інновацій, таких як моделі роботів, із підготовкою технічної документації іноземною мовою.
- **Іноземна мова й інформатика:** створення вебсайтів або мобільних додатків: розробка продукту з описом та інтерфейсом іноземною мовою; кодування та презентація: написання кодів із поясненнями іноземною мовою.
- **Іноземна мова та фізична культура:** спортивні заходи: організація турнірів чи відеоуроків з демонстрацією спортивних вправ з поясненнями іноземною мовою; олімпійський проєкт: дослідження історії Олімпійських ігор та створення презентацій про досягнення спортсменів різних країн.
- **Іноземна мова й економіка:** бізнес-проєкти: створення стартапів або бізнес-планів із подальшим їх представленням іноземною мовою; фінансові дослідження: аналіз економічних систем різних країн та порівняння.

Реформа НУШ відкрила нові перспективи для викладання іноземних мов, змусивши переглянути традиційні підходи та впровадити сучасні методики, які відповідають вимогам XXI століття. Академічні ліцеї стають центрами інноваційного підходу до викладання, де успіх залежатиме від інтеграції практичних, міждисциплінарних і комунікативних методик, які сформуєть в учнів навички для життя в глобалізованому світі.

Література

1. Іванова О. Використання цифрових технологій у навчанні іноземних мов. *Інформаційні технології в освіті*. 2023. №4. С. 56–63.
2. Івашкевич С. Інноваційні підходи до викладання іноземних мов в умовах реформи НУШ. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. №2. С. 89–95.
3. Літвінова С. Міждисциплінарні проекти у викладанні іноземних мов. *Вісник сучасної освіти*. 2022. №3. С. 34–40.
4. Програма міжнародної співпраці Erasmus+. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu>
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Cambridge Assessment English. Communicative Language Teaching: Principles and Practice. URL: <https://www.cambridgeenglish.org>
7. eTwinning Programme. European School Collaboration Platform. URL: <https://www.etwinning.net>
8. European Commission. Key Competences for Lifelong Learning. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. URL: <https://op.europa.eu>
9. Peace Corps. Teaching English as a Foreign Language Resources. URL: <https://www.peacecorps.gov>

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ І СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Ольга Трач,

учитель англійської мови

Тернопільської загальноосвітньої школи

I-III ступенів №18

У статті розглядається важливість профільного навчання іноземної мови у старшій школі, яке передбачає створення умов для особистісно-орієнтованого підходу до освітнього процесу. Увага акцентується на інтеграції соціальних мереж у викладання іноземної мови з метою підвищення мотивації учнів і ефективності навчання. Пропонуються конкретні методи використання соціальних платформ, обговорюються переваги та недоліки цифрових платформ, підкреслюється необхідність збалансованого підходу до їх інтеграції в освітній процес.

Ключові слова: профільне навчання, іноземна мова, соціальні мережі, інтерактивне навчання, цифрові платформи, мотивація, старша школа, особистісно-орієнтований підхід, гейміфікація, методика навчання.

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» профільна школа покликана реалізовувати принцип особистісно-орієнтованого навчання, що сприяє розвитку в учнів можливостей для створення власної освітньої траєкторії з метою успішного задоволення своїх життєвих потреб. Зміст навчання у старшій школі диференціюється відповідно до навчальних профілів, забезпечуючи як загальноосвітню підготовку школярів, для яких іноземна мова є базовим загальноосвітнім предметом, так і профільну спеціалізовану поглиблену підготовку до майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Профільне навчання іноземної мови має забезпечити поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення предмета, створити учням сприятливі умови для врахування їхніх індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, нахилів, мотивів і намірів для формування чіткого орієнтування на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Одним із найперспективніших рішень є інтеграція соціальних мереж у навчальний процес.

Використання соціальних мереж у навчальному процесі може значно підвищити мотивацію учнів і зробити навчання більш цікавим та ефективним. Ось кілька способів, як можна інтегрувати соціальні мережі у викладання іноземної мови в профільній школі.

1. Створення навчальних груп у соціальних мережах.

Учитель може створити закриті групи у фейсбуці, телеграмі, вайбері або дискорді. Учасники/учасниці груп зможуть отримувати корисні навчальні матеріали, брати участь в обговореннях, обмінюватися досвідом і ділитися власними напрацюваннями. Окрім того, у таких групах вчитель матиме можливість швидко відповідати на запитання учнів, що сприятиме встановленню постійного зворотному зв'язку та активному залученню школярів до навчального процесу.

2. Використання можливостей інстаграму та тіктоку для вивчення лексики та граматики.

Сучасні учні проводять значну частину свого часу в соціальних мережах, тому інтеграція навчання у знайоме їм цифрове середовище може значно покращити засвоєння матеріалу. Наприклад, учні можуть створювати в тіктоці чи інстаграмі короткі відео або сториз, у яких пояснюватимуть граматичні правила або демонструватимуть правильне використання нових слів у контексті. Додатково використання спеціальних хештегів, таких як *#EnglishLearning* або *#GrammarTips*, допоможе систематизувати навчальні матеріали та спростить їх пошук серед великого обсягу контенту.

3. Челенджі та конкурси.

Щоб зробити навчання більш інтерактивним і мотивуючим, можна організовувати мовні челенджі та конкурси, які заохочуватимуть учнів регулярно застосовувати іноземну мову на практиці. Наприклад, у межах челенджу «Word of the Day» школярі щодня публікуватимуть у групі нове слово разом із прикладом його використання в реченні. Інший формат – «Short Story Challenge», де учасники писатимуть короткі творчі оповідання іноземною мовою та ділитимуться ними в соціальних мережах, отримуючи відгуки від однолітків і вчителя.

4. Використання твіттеру (мережі «X») для розвитку навичок письма.

Однією з ефективних методик удосконалення письмових навичок є використання твіттеру (мережі «X»), де учні можуть вести мініблоги, писати короткі твіти, створювати описи до зображень, залишати відгуки на книги, фільми чи події іноземною мовою. Формат коротких повідомлень змушує школярів чітко формулювати свої думки, лаконічно висловлюватися та

практикувати використання нових слів і граматичних конструкцій у реальних ситуаціях.

5. Онлайн-дискусії та дебати.

Обговорення актуальних тем у режимі реального часу сприяє розвитку критичного мислення та вдосконаленню навичок аргументації іноземною мовою. Для цього можна використовувати фейсбук-групи або спеціалізовані платформи для проведення дискусій. Учні можуть ділитися своїми думками щодо певних соціальних, культурних чи наукових питань, а також коментувати відповіді однокласників, що створюватиме ефект живого спілкування та стимулюватиме активну мовленнєву практику.

6. Співпраця з носіями мови в соціальних мережах.

Ще одним ефективним способом удосконалення мовних навичок є безпосередня комунікація з носіями мови. Це можна реалізувати через міжнародні онлайн-проекти, спільні групи у соціальних мережах або відеозустрічі в зумі чи інстаграмі. Спілкування з носіями мови допоможе учням адаптуватися до природного мовлення, покращити вимову, розширити словниковий запас і познайомитися з культурними особливостями країни, мову якої вони вивчають.

Соціальні мережі можуть стати ефективним інструментом навчання, зробити уроки іноземної мови інтерактивними, захопливими і цікавими. Працюючи в соціальних мережах, учні мають можливість навчатись у звичному для себе середовищі. Це мотивує і зацікавлює їх. Окрім цього, використання цифрових технологій розвиває додаткові навички: учні не лише опановують англійську мову, але й набувають навички командної роботи, розвивають креативне мислення, удосконалюють уміння у сфері ІТ-технологій.

Однак учитель має зважати на деякі перестороги. По-перше, не всі учні мають доступ до швидкісного інтернету або сучасних гаджетів. По-друге, використання великої кількості платформ може викликати в учнів плутанину та зниження ефективності навчання. По-третє, онлайн-платформи не можуть повністю замінити живе спілкування між учителем і учнями. По-четверте, існує ризик використання розважального, а не навчального контенту. По-п'яте, можуть виникнути труднощі з оцінюванням, оскільки оцінка творчих або інтерактивних завдань може бути суб'єктивною через різні підходи до оцінювання.

Отже, інтеграція цифрових платформ і соціальних мереж у навчальний процес сприяє розвитку мовних, технічних та творчих навичок учнів. Однак їх використання потребує продуманого підходу, щоб урахувати інтереси та

можливості учнів, а також забезпечити баланс між цифровими та традиційними методами навчання. Застосування платформ має бути спрямоване на створення мотивуючого та ефективного середовища для вивчення англійської мови.

Література

1. Григоренко Л. М. Англійська мова в школі: методичні рекомендації. Київ: Видавництво «Шкільний світ», 2022 р.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti>
3. Карпенко О. В. Цифрові платформи в освіті: можливості для викладання іноземних мов. Харків: Видавництво «Освіта XXI століття», 2021 р.
4. Мельник Н. П. Соціальні мережі у викладанні англійської мови: перспективи і виклики. *Освіта і технології*. 2022 р.
5. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання: наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>
6. Романенко Т. А. Інтеграція соціальних медіа у навчальний процес. *Інноваційні підходи в освіті*. 2023 р.
7. Серова М. О. Гейміфікація навчального процесу: теорія та практика. Львів: Видавництво «Інновації», 2020 р.
8. BBC Learning English URL: <https://www.youtube.com/user>
9. Edmodo. URL: <https://www.edmodo.com>
10. English Addict with Mr. Steve. URL: <https://www.youtube.com/c/TheEnglishAddict>
11. Google Classroom. URL: <https://edu.google.com>
12. Kahoot. URL: <https://kahoot.com>
13. Padlet. URL: <https://padlet.com>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Руслана Свергун,

учитель англійської мови

Тернопільської загальноосвітньої школи

I-III ступенів №18

У статті висвітлено роль англійської мови в системі профільного навчання, зокрема в аспектах інтеграції мови в професійну підготовку учнів. Описані прийоми, які сприяють розвитку практичних мовленнєвих навичок.

Ключові слова: профільне навчання, інтерактивні методи, прийом «shadowing», телеграм-група, комунікативні навички, мовний бар'єр.

Іноземна мова, зокрема англійська, відіграє важливу роль у сучасній системі профільного навчання, оскільки виступає не лише засобом комунікації, а й інструментом для професійного розвитку. Уміння володіти англійською мовою стає необхідністю для учнів, які обирають спеціалізовані напрями підготовки, такі як технічні науки, медицина, бізнес чи гуманітарні дисципліни.

Ефективність роботи вчителя значною мірою залежить від знання вікових та психологічних особливостей учнів, їх мотиваційного потенціалу. Учителю необхідно розуміти, як активізувати інтереси учнів до вивчення іноземної мови в контексті обраної спеціалізації. Головне завдання — не просто забезпечити високі оцінки, а підготувати учнів до використання мови у майбутній професійній діяльності.

На сучасному етапі зміст навчання в профільних класах передбачає інтеграцію англійської мови у предмети професійного циклу. Учні вчаться використовувати англійську для опрацювання технічної документації, досліджень, спілкування в міжнародних професійних спільнотах. Це ставить перед учителями завдання формувати не лише мовленнєві навички, але й здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Тож ми зосереджуємося на двох ключових аспектах навчання англійської мови. Перший — це розуміння вимови носіїв мови, щоб адаптуватися до реального мовного середовища та краще сприймати різні типи вимови. Другий — розвиток навичок непідготовленого мовлення шляхом знімання

відео, на яких учні говорять англійською без попередньої підготовки. Цей підхід розвиває, робить здобувачів освіти більш упевненими, формує їхню здатність спілкуватися вільно і природно.

Сучасний учитель у профільній школі повинен враховувати специфічні потреби учнів, інтегрувати міжпредметні зв'язки та створювати умови для розвитку професійного словника. Уміння вчителя створити цікаве, практично орієнтоване заняття підвищує мотивацію учнів і стимулює їх інтерес до поглибленого вивчення англійської мови в умовах профільного навчання.

Важливим етапом вивчення іноземної мови є розуміння вимови автентичних носіїв, відчуття ритму, мелодії та пауз, які роблять англійську такою, якою її чують корінні британці. Плавний перехід від слова до слова — одна з головних особливостей англійської. Ми навчаємо учнів не зупинятися на кожному слові, а зливати їх в одне плавне речення, як це роблять носії. Важливо не тільки вчити слова, а й техніку мовного потоку. Значну роль у цьому відіграють правильний наголос, ритм і дихання.

Англійська мова — це живий організм, і важливо вчити учнів правильно дихати під час мовлення, робити природні паузи. Один із найефективніших методів тренування цих елементів — прийом «shadowing». Вона полягає в тому, що учні слухають мовця і одночасно повторюють за ним слова і фрази, намагаючись вловити ритм, інтонацію та вимову. Цей прийом дозволяє копіювати носія мови, відчуваючи природність звучання. Учні поступово звикають до того, як це робиться на практиці, і це додає їм упевненості. І ось тут важливо заохочувати учнів робити записи власних відео.

Ідея створення телеграм-групи «Unleash Your English» виникла під час роздумів над тим, як зробити навчання англійської мови максимально практичним і «живим». Ми створили простір, де учні могли б регулярно практикувати свою англійську, отримуючи при цьому зворотний зв'язок не лише від учителя, а й від інших учасників. Спочатку в групу входило кілька учнів, але згодом утворилася спільнота, яка сьогодні налічує 95 учасників. Ми створили простір, де учні можуть говорити на різні непідготовлені теми і записувати відео. Це дає їм можливість побачити свій прогрес і навчитися долати страх перед камерою. Учні, які починають записувати відео і діляться ними в групі, отримують підтримку і заохочення від однокласників. Взаємопідтримка — це неймовірно важлива частина цього процесу. Вони бачать, що інші теж бояться, теж помиляються, але йдуть далі. Це будує спільну впевненість.

Наше завдання як учителів — допомогти учням подолати ці труднощі, навчити їх заохочувати один одного і використовувати всі можливі інструменти,

щоб вільно говорити англійською. «Shadowing», запис відео, розуміння ритму, дихання і вимови — це ключі до успіху, які допоможуть нашим учням стати не просто впевненими мовцями, а тими, хто може спілкуватися англійською без перешкод у будь-яких життєвих ситуаціях.

Телеграм-група «Unleash Your English» – це інтерактивне середовище, де учасники знімають короткі відео, в яких вони говорять англійською. Темі для відео охоплюють різноманітні аспекти: від опису свого дня до обговорення важливих соціальних питань. Цей формат допомагає учням подолати страх перед камерою, відпрацьовувати вимову та інтонацію та збагачувати словниковий запас. Ми активно заохочуємо учасників ділитися своїми відео та коментувати роботи одне одного, що сприяє обговоренню та побудові відкритого і доброзичливого середовища.

Активна участь у процесі запису відео стала важливою частиною навчання. Учні покращують свої навички не лише у говорінні, а й у письмі, адже підготовка до відео вимагає продуманого плану. Такий формат ідеально підходить для профільного навчання, оскільки забезпечує постійний розвиток комунікативних навичок; стимулює до самостійної роботи; дає можливість оцінювати прогрес через власні відео. Цей досвід підтверджує: навчання може бути цікавим, якщо його організувати у формі творчого процесу. Телеграм-група стала не просто освітнім інструментом, а справжньою платформою для самовираження, спілкування та вдосконалення мови.

Література

1. Казачінер О. Формування пізнавального інтересу в учнів із низькою мотивацією до вивчення іноземної мови в середній загальноосвітній школі. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2015. № 38 (1). С. 110–119
2. Лях О. В. Шляхи розвитку в учнів інтересу до вивчення іноземної мови *Молодий вчений*. 2016. № 10. С. 265–269.
3. Мартинюк Л. І. Використання мовного портфоліо для посилення інтересу учнів середньої школи до вивчення англійської мови. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 4. С. 243–249.
4. Маскул Б. Англійська мова для кар'єрного успіху. *Pearson Education*. 2019.
5. Мішуровська С. В. Підвищення мотивації учнів до вивчення англійської мови мультимедійними засобами навчання. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 4. С. 130–134.
6. Роджерс Т. Англійська мова для спеціальних цілей: навчально-центровані підходи. *Routledge*. 2021.
7. Фолс К. С. Англійська мова для роботи та бізнесу. *Pearson Education*. 2022.
8. Хатчінсон Т., Уотерс А. Англійська мова для спеціальних цілей: посібник для викладачів. *Cambridge University Press*. 2018.

ДОПРОФІЛЬНА ПІДГОТОВКА В УМОВАХ ІСТОРИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Андрій Вівчар,

консультант Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

У статті висвітлено актуальні аспекти здійснення допрофільного навчання історії, продемонстровано дієві інструменти впровадження особистісно-орієнтованого та міждисциплінарного підходів.

Ключові слова: допрофільна підготовка, історичний профіль, міждисциплінарний підхід.

Сучасному навчанню в умовах історичного профілю обов'язково має передувати допрофільна підготовка.

Допрофільна підготовка з історії є важливим етапом у навчанні учнів, який допомагає їм визначитися з майбутнім професійним шляхом та підготуватися до подальшого навчання в профільній школі. В умовах профільної школи історичний профіль набуває особливого значення, бо спрямований на поглиблене вивчення історії та формування необхідних компетенцій для успішної громадянської діяльності особистості.

Основними компонентами допрофільної підготовки з історичного профілю є:

- розширення та поглиблення знань з історії та державотворчих процесів;
- формування історичного мислення;
- розвиток дослідницьких навичок;
- профорієнтація.

Для ефективної допрофільної підготовки важливо забезпечити поєднання різних освітніх галузей та виділити достатню кількість годин для курсів за вибором і сприяти впровадженню допрофільного навчання в умовах історичного профілю.

Значну увагу на допрофільному етапі слід приділяти міждисциплінарному підходу. Звичайно, що історія не існує ізольовано від інших предметів. Важливо показувати учням зв'язок історії з українською мовою, літературою,

мистецтвознавчими курсами, географією, громадянською освітою тощо. Міжпредметні зв'язки допоможуть створити цілісну картину світу та розвивати індивідуальні концепти учня.

Допрофільна підготовка може здійснюватися через факультативні заняття з історії рідного краю. Широкий спектр краєзнавчого матеріалу робить навчання більш особистим та емоційним. Прикладом може слугувати курс «Історія Тернополя».

Важливою є проектна діяльність, яка розвиває дослідницькі навички і вміння працювати в команді. Учні можуть досліджувати історичні події, відомих особистостей або певні історичні періоди створюючи власні проекти, результатами яких можуть бути презентації, відеоролики, вебсайти, театральні постановки тощо.

Вагому роль відіграє використання геміфікації (настільних та відеоігор, розроблених спеціально для вивчення історії рольових ігор), активних методів навчання (дискусій, дебатів), сучасних цифрових технологій. Мультимедійні ресурси та цифрові інструменти надають доступ до великої кількості інформації. Віртуальні екскурсії, 3D-реконструкції історичних місць допомагають учням «побачити» історію. Можна використовувати інтерактивні карти, хронологічні лінії та інші інструменти для візуалізації даних.

Актуальним є впровадження особисто-орієнтованого підходу. Важливо пропонувати здобувачам освіти завдання різного рівня складності або давати можливість вибору теми дослідження з історії, розвивати мотивацію та самостійність, урахувати інтереси та здібності кожного учня, розвивати їх мотивацію та самостійність.

Учні повинні вчитися самостійно шукати інформацію, аналізувати її та робити висновки. Тому треба розвивати навички самоорганізації, самопланування, самоконтролю здобувачів освіти, навчати учнів бути відповідальними й незалежними у прийнятті рішень.

Отже, для забезпечення якісної допрофільної підготовки необхідно враховувати відповідності між навчальним часом, обсягом навчального матеріалу та очікуваними результатами навчально-пізнавальної діяльності учнівства.

Важливою є інформаційна робота щодо забезпечення організованого ознайомлення учнів 8–9 класів та їх батьків із закладами загальної середньої освіти м. Тернополя, в яких діє історичний профіль, особливостями вступу до профільних класів, можливостями підготовки до вступних випробувань та вибору профілю.

Література

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
4. Про затвердження концептуальних засад реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 30.07.2024 №1072. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1072729-24#Text>

РОЛЬ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Галина Федун,

консультант Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

У статті проаналізовано роль міжпредметної інтеграції в організації профільного навчання в закладах загальної середньої освіти, у всебічному розвитку учнів. Показано відмінність інтегрованого навчання та міжпредметних зв'язків на прикладі уроків мистецької освітньої галузі.

Ключові слова: профільне навчання, міжпредметна інтеграція, міжпредметні зв'язки, інтегроване навчання.

Реформа сучасної освіти має завершитися створенням міцної наукової та навчальної бази для старшої ланки освітніх закладів. Формою організації навчання обрано профільне навчання, яке має базуватися на серйозних якісних змінах. Це – підготовка та перепідготовка педагогічних кадрів, зміна тривалості навчання, можливість вибору освітнього закладу, конструювання нового змісту навчання, створення нових підручників та навчальних посібників, створення міцної психологічної та профорієнтаційної підтримки старшокласників, міжпредметна інтеграція та впровадження міжпредметних зв'язків, формування міжпредметної компетентності.

Пріоритетним завданням профільного навчання є не сума знань про певну галузь знань чи технологію, а формування в учнів здатності до конструювання набутих знань через призму їхньої особистості, життєвих і професійно зорієнтованих планів, формування певних компетентностей.

Для профілізації старшої ланки освітнього закладу міжпредметна інтеграція має об'єднати в собі адекватний зміст навчання, психологічний супровід учнів та технологізацію змісту навчання за рахунок введення відповідних курсів за вибором, варіативність форм навчання в залежності від мети навчання.

У роботах українських дидактів упродовж тривалого часу обговорювалися питання профільної диференціації навчання, інтеграції змісту навчання певних предметів. На сучасному етапі проблему інтеграції навчання та впровадження

міжпредметних зв'язків в освітній процес старшої школи розглядає низка дослідників у різних аспектах.

Питання інтеграції в мистецькій освітній галузі широко розкрила к.п.н. Людмила Масол. Вона висвітлила теорію інтеграції та обґрунтувала авторську концепцію поліцентричної інтеграції, реалізованої в підручниках «Мистецтво». У галузі мистецької освіти проблему інтеграції досліджували Л. Савенкова, Г. Шевченко, Б. Юсов та інші, які переконливо довели доцільність інтегрованого навчання мистецтва й поліхудожнього виховання школярів на уроках і в позаурочний час як істотних чинників розвитку творчої особистості, її естетичної культури та духовності.

Уведення у старшій ланці освітнього закладу спеціальних курсів міжпредметного узагальнювального характеру мають сприяти знайомству учнів із новими галузями знань, не представленими у змісті непрофільних і профільних предметів, але орієнтованими на майбутню професію в руслі обраного профілю; забезпеченню професійної підготовки старшокласників; поглибленню і розширенню змісту окремих розділів профільних (а за потреби і непрофільних) предметів; розкриттю практико-орієнтованого аспекту знань, здобутих у процесі навчання.

Розроблення наскрізних міжпредметних програм навчання, міжпредметних методичних посібників, може вирішити проблему дублювання навчального матеріалу, а також – перевантаження навчальних програм. Окрім того, важливо дати можливість учням на першому році навчання у старшій ланці школи змінювати профіль навчання у випадку зміни пріоритетів чи з інших причин.

В умовах сучасності, коли інформація постійно оновлюється, зростає обсяг, який необхідно опанувати учням за певний проміжок часу, виникає необхідність шукати шляхи, які допоможуть полегшити процес її засвоєння та навчити дітей бачити світ цілісно.

Інтегроване навчання та використання міжпредметних зв'язків на уроках мистецтва є ефективними шляхами формування у здобувачів освіти цілісної картини світу. В умовах реалізації нового Державного стандарту базової середньої освіти питання інтегрованого навчання набуває актуального значення та сприяє реалізації мети мистецької освітньої галузі, зокрема – цілісний розвиток успішної особистості у процесі освоєння мистецьких надбань людства. Це зумовлено тим, що саме інтеграція допомагає учням розуміти світ цілісно, мати уявлення про особливості створення творів мистецтва та його місце серед інших галузей науки та культури.

Інтеграція у контексті уроків художньо-естетичного циклу – це гармонійна взаємодія різних видів мистецтв, скерована на заохочення учнів до пізнання світової мистецької спадщини, розуміння зв'язків мистецтва з життям та прагнення створювати власні творчі продукти. Американський педагог Дж. Гіббоне висловлював думку, що інтегрувати – це поєднувати частини систем таким чином, щоб результат об'єднання в сумі перевершував їхнє значення до взаємодії. Міжпредметна інтеграція на уроках мистецтва відіграє надзвичайно важливу роль у всебічному розвитку учнів, сприяє поглибленню розуміння предмета, розвиває творче мислення, підвищує мотивацію, формує цілісне бачення світу, розвиває комунікативні навички, формує компетентності 21 століття.

Важливо розрізнити інтегроване навчання та міжпредметні зв'язки, роль навчального предмета та навчального матеріалу, а також принципи об'єднання останнього.

Роль навчального предмета. При інтегрованому навчанні образотворче і музичне мистецтво – рівноправні предмети. Важливо пам'ятати, що коли в закладі викладається інтегрований курс «Мистецтво», не розділені на окремі предмети, то обидва предмети є однаково важливими. Вчитель не може надавати перевагу одному, а інший підпорядковувати. Такий варіант можливий, коли вчитель є фахівцем однієї дисципліни. Складно вчителю музичного мистецтва не надати музичній складовій провідну роль і навпаки. У такому випадку вчителі використовують сучасні інформаційні ресурси та інформаційні технології. Уроки музичного та образотворчого мистецтва об'єднані однією темою. При використанні міжпредметних зв'язків один предмет є основним, а відомості з іншого – допоміжні. Наприклад, під час вивчення теми «Одвічні ритми мистецтва» (модельна програма «Мистецтво. 5-6 класи», авт. Масол Л.М.) учні знайомляться з ритмами в музиці, орнаментальними мотивами в образотворчому мистецтві (інтеграція теми), а відомості з історії допоможуть розкрити тему (міжпредметні зв'язки).

Роль навчального матеріалу. При інтегрованому навчанні навчальний матеріал має блочну структуру, коли є одне-два головні поняття, явища, які розглядаються з різних позицій, з різних точок зору протягом короткого часу. При використанні міжпредметних зв'язків навчальний матеріал подається лінійно: явища, поняття, терміни пов'язуються з іншими темами, галузями.

Принципи об'єднання навчального матеріалу. При інтегрованому підході діє глобальний принцип: для утворення комплексної картини про поняття, процес, явище об'єднуються в єдине ціле знання з різних галузей. При

використанні міжпредметних зв'язків діє локальний принцип: знання з інших предметів укрплюються в загальну логіку уроку, основного предмета. При цьому урок образотворчого мистецтва залишається уроком образотворчого мистецтва з відповідною структурою та викладом навчального матеріалу.

Застосування принципів інтегрованого навчання прямо залежить від того, як викладається «Мистецтво» – інтегрованим курсом чи окремими предметами. Міжпредметна інтеграція – це потужний інструмент, який дозволяє зробити навчання більш ефективним і цікавим. Вона допомагає учням не просто запам'ятовувати факти, а й розуміти, як різні частини світу пов'язані між собою. Слід пам'ятати, що під час реалізації міжпредметних зв'язків можуть виникати певні труднощі, а саме: неузгодження календарних планів навчальних предметів одного класу; навчання учнів за підручниками різних авторських колективів у різних класах; невідповідність структур навчальних програм, відсутність у освітньому стандарті та програмах рекомендацій зі здійсненням міжпредметних зв'язків; слабка мотивація вчителів щодо реалізації міжпредметних зв'язків; недостатня теоретична й практична підготовка вчителів до проведення уроків з використанням міжпредметних зв'язків.

Отже, упровадження профільного навчання на основі міжпредметної інтеграції є закономірно обумовленим. Перехід до профільного навчання має забезпечити поглиблене вивчення основних предметів шкільної програми залежно від вибору профілю; базу для диференціації змісту навчання, можливості реалізації індивідуальних освітніх програм; розширення можливостей учнів для ознайомлення з основами сучасного виробництва, досягнень науки і техніки, культури; базу для соціалізації учнів, конкурентоздатності; наступність між загальною та професійною освітою, формування міжпредметної компетентності.

Література

1. Барановська О. Міжпредметна інтеграція як провідна тенденція в організації профільного навчання. URL: https://ped.kpnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2019/12/22_2017_ch_1.pdf#page=9
2. Жукова А. Міжпредметні зв'язки – ключовий чинник осучаснення педагогічних технологій профільного навчання. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/715691/1/Zhukova_19_DTIP_Konf.pdf
3. Масол Л.М. Інтеграція? Інтеграція... Інтеграція! (Поліцентрична інтеграція змісту загальної середньої освіти). *Теорія художнього слова та виховання*. 2020. №1 (95). С. 20-27.

МУЗИЧНІ ТРЕНДИ В ТІКТОЦІ – НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УРОКІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Елеонора Атаманчук,

*учитель мистецтва Тернопільського
академічного ліцею «Генезис»,
аспірантка Тернопільського
національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

У статті розглянуто використання мережі «Тікток» на уроках музичного мистецтва. Проаналізовано можливості інтерактивних інструментів платформи, які сприяють розвитку компетентностей.

Ключові слова: мережа «Тікток», музичне мистецтво, розспівування, інтерактивне навчання, дуєт, творчість, інтонування, цифрова компетентність.

В умовах глобалізації суб'єкти освіти шукають нові форми інформаційно-комунікаційної взаємодії, щоб ефективніше розширювати знання та залучати учасників освітнього процесу. Соціальні мережі стають ключовими інструментами для обміну думками, поширення інформації та привернення уваги до актуальних питань у суспільстві. Університети та школи, вчителі та учні дедалі активніше вибирають платформи, такі як блоги, форуми та мікроблоги, для популяризації освітніх ідей, обміну досвідом і залучення громадськості. З кожним роком спектр соціальних мереж, що інтегруються в освітній процес, розширюється та набуває інновацій.

Мережа «Тікток» сьогодні є однією з найбільш популярних соціальних платформ серед молоді у світі та Україні. Станом на 2024 рік тікток має 1,56 млрд активних користувачів щомісяця. У 2024 році мережа охоплює близько 54% українських користувачів інтернету [3].

Дослідження підтверджують, що використання таких платформ, як «Тікток», «Інстаграм» чи «Ютуб», сприяє не тільки залученню учнів до навчання, але й покращує їхні когнітивні та творчі здібності. Крім того, розвиток цифрової компетентності через соціальні мережі дозволяє учням краще орієнтуватися в

сучасному інформаційному просторі, що є прибутком для їх майбутньої професійної діяльності. «Тіток відкрив нові можливості. Тепер не лише задля розваги варто його скачати...» [1, с. 224].

Популярність тітку серед дітей та підлітків пояснюється тим, що сучасні діти виявляють яскраво виражену схильність до «кліпового» мислення, яке передбачає фрагментоване сприйняття інформації у вигляді коротких фрагментів і яскравих зображень [2, с. 38]. Саме такі короткі, динамічні, зокрема музичні можливості мережі ведуть до впровадження її інструментів на уроках мистецтва, як елемента освітнього процесу.

Тіток впливає на сучасну музичну індустрію, трансформуючи способи взаємодії аудиторії з музикою. Цей вплив відчутний і в освіті. Наведемо основні способи включення додатку в освітній процес.

2. Розспівування.

Розспівування – базовий етап вокально-хорової підготовки, що спрямований на фізіологічну та музичну підготовку голосового апарату до виконання складніших творів. В інтеграції сучасних методів до уроків мистецтва популярні треки стали одним із ефективних інструментів для розспівування. Один із таких прикладів – використання вірусного треку «Дубі-дубі-ду» (рис.1.). Пісня з приспівом «Чіпі-чіпі-чапа-чапа» набула популярності у грудні 2023 року, хоча з'явилася вона ще 20 років тому. Авторкою треку є чилійська співачка Кристель Родригез, якій на момент запису було не більше 6 років [4]. Трек використовують як основу для виконання вправ на розвиток артикуляції, дихання, звукодобування.

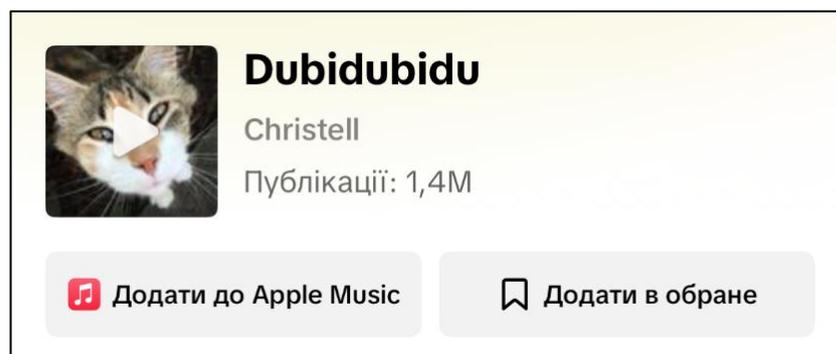

Рисунок 1. Офіційний трек «Дубі-дубі-ду».

3. Вивчення нот.

Застосунок «Perfect Pitch Challenge» містить сім рівнів, кожен з яких відповідає одній ноті гама до-мажор. Тільки чисто проінтонувавши ноту «до» учень/учениця зможе перейти на наступний рівень – інтонування ноти «ре».

Правильне виконання ноти «ре» дасть змогу перейти до «фа» – і так далі, поки не завершиться весь звукоряд.

Рисунок 2. Застосунок «Perfect Pitch Challenge».

3. Домашнє завдання в тіктоці.

Функція «дуєт» у тіктоці дає змогу вчителю запропонувати такі види домашніх завдань:

- **дуєт із учителем** (учитель записує одну з партій твору з навчальної програми і пропонує учням доповнити цю партію своїм виконанням за допомогою функції «Дует» у тіктоці);

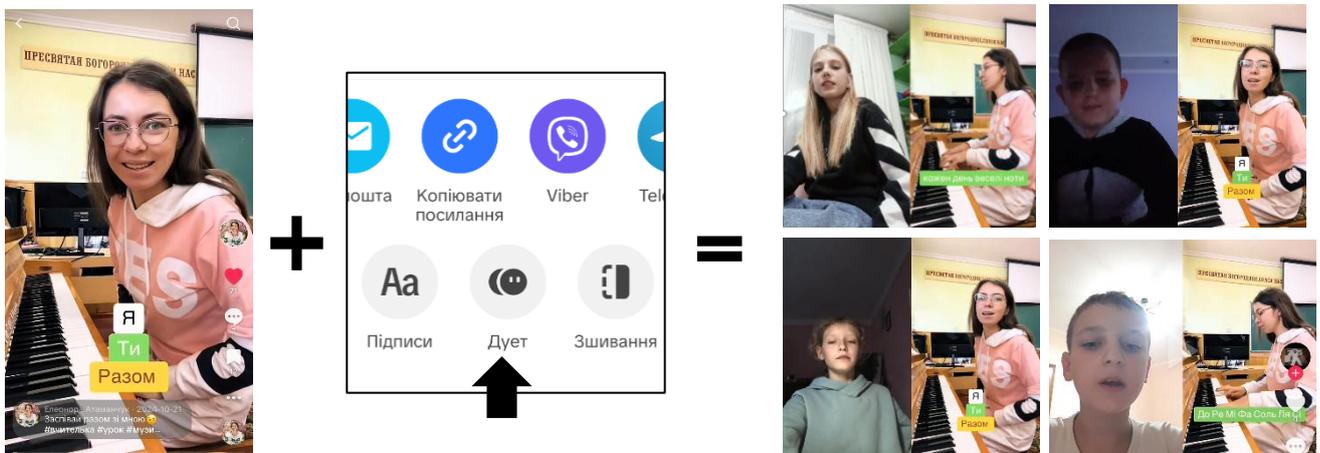

Рисунок 3. Алгоритм використання функції «Дует».

- **дуєт із улюбленим виконавцем** (учні можуть вибрати відео улюбленого виконавця на платформі «Тікток» і створити з ним дуєт);
- **учнівський дуєт** (учні/учениці об'єднуються в пари й записують дуєтні композиції: один/одна відповідає за мелодію, інший/інша — за гармонійний чи ритмічний супровід; разом вони закріплюють навички ансамблевого співу та взаємодії в реальному часі).

Отже, використання застосунків тіктоку мотивує дітей до спільної мистецької діяльності, розвиває пізнавальні інтереси учнів / учениць, а вчителю дає змогу зробити уроки музичного мистецтва цікавими, сучасними і продуктивними.

Література

1. Анісімович-Шевчук О. З., Панько Д. А. Соціальні мережі у контексті формування міжнародної громадської думки (на прикладі соцмережі ТікТок). *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 43. С. 220–227.
2. Гич Г. М. Кліпове мислення молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія. Серія: Педагогіка*, 2016. №257. С. 38-42.
3. Коноплицький С. Як зростає ТікТок: статистика найбільшої платформи коротких відео. 2024 URL: <https://speka.media/yak-zrostaje-tiktok-statistika-naibilsoyi-platformi-korotkix-video-pjm5d1>
4. Саундтрек тіктоків. 2024. URL: https://show.24tv.ua/pisnya-dubidubidu-stala-virusnoyu-tiktotsi-zvidki-vona-zyavilas_n2473320
5. TikTok: website. URL: <https://www.tiktok.com/uk-UA/>

ТЕХНІКА «ФЕЛТИНГ» ЯК РЕСУРС ВІДНОВЛЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ТА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДИТИНИ

Ольга Щедрина,
народний майстер,
керівник творчої студії «Дивотворчики»

У статті описано найпоширеніші техніки «фелтингу» як способи виконання виробів декоративного мистецтва, доведено позитивний вплив техніки на ментальне здоров'я учасників /учасниць освітнього процесу.

Ключові слова: *техніка «фелтинг», валяння з вовни(повсті), творчі здібності, креативне мислення, «сухий фелтинг», «мокрый фелтинг», «вовняна акварель».*

Мистецтво в час війни змінилося. Воно стало візуалізацією страху, болю, тривоги і водночас потужним інструментом нашого ментального зцілення, ресурсом для відновлення психоемоційного стану. За надскладних обставин воно допомагає знайти внутрішній спокій, гармонію та натхнення.

Серед мистецьких технік, які сприяють відновленню ментального здоров'я та сприяють розвитку творчих здібностей дитини, на особливу увагу заслуговує техніка «фелтинг» – унікальна техніка створення за допомогою кольорової вовни як живописних картин, повстяних аксесуарів, так і об'ємних виразних творів мистецтва. Розрізняють два види фелтингу – «сухий» і «мокрый».

Техніка «сухий фелтинг»

Матеріали: вовна різних кольорів та відтінків, спеціальна голка з насічками. «Сухий фелтинг» використовують для створення об'ємних предметів та іграшок. Шматочки вовни (повсті) протикають голкою, доки вона не зваляється, та таким чином надають їм необхідну форму. В процесі волокна міцно скріплюються між собою, утворюючи цупкий та пружний, щільний матеріал. Результат – зваляна з вовни скульптурка-іграшка.

Техніку «сухий фелтинг» рекомендують використовувати в роботі з дітьми, які пережили травматичний досвід або потребують внутрішнього ресурсу. Ритмічні рухи голкою, збиваючи вовну, сприяють зосередженості на процесі, допомагають відволіктися від негативних думок і зануритися в стан спокою.

«Сухий фелтинг» є потужним інструментом для концентрації та відновленню відчуття контролю над життям.

Групові заняття з фелтингу сприяють соціалізації та підтримці. Часто, після виготовлення іграшки, діти хочуть погратися нею разом.

Техніка «вовняна акварель»

Матеріали: вовна різних кольорів та відтінків, підкладка (флізелін або тканина), рамка зі склом, ножиці, пінцет, іноді голка для валяння.

Техніка «вовняна акварель» – це техніка живопису вовною без голки і без води. Дитина накладає пасмо за пасмом вовну на основу. Пізніше притискає все склом і вкладає у раму.

Ця техніка відкриває шлях до самопізнання та глибокої рефлексії. Створення власної картини на будь-яку тему дає змогу дитині дослідити себе, свій внутрішній світ, емоції і ставлення до себе через художні образи. Картина – як символічний діалог, який відновлює гармонію і відкриває ресурси для особистісного зростання. Коли дитина бачить готовий результат, у неї підвищується впевненість у собі, збільшується внутрішня мотивація, з'являється відчуття задоволення роботою.

Техніку «вовняна акварель» рекомендують використовувати в роботі з дітьми і підлітками, які мають порушення розвитку або поведінки, переживають перманентний стрес чи емоційне виснаження.

Техніка «мокрый фелтинг»

Матеріали: вовна мериноса або кардочес, теплий мильний розчин, підкладку або тканину. Інструменти: пульверизатор, рушник, сітка або тканина для притискання вовни. Техніка виконання: через сітку легкими рухами відбувається тертя вовни до тих пір, поки волокна не почнуть зчіплюватися між собою.

Такий вид валяння вимагає фізичних зусиль та терпіння. Водночас це дуже захопливий процес, в результаті якого виходять унікальні і красиві вироби.

Прямий контакт з вовною має позитивний вплив на психіку дитини. Текстура вовни, її м'якість стимулюють приємні тактильні відчуття. Робота з вовною дає дитині можливість виразити свої емоції, підвищується самооцінка та впевненість. Техніка розвиває дрібну моторику, координацію рухів та концентрацію уваги.

Отже, техніка «фелтинг» – потужний ресурс відновлення психоемоційного стану та розвитку творчих здібностей дитини. Робота з вовною сприяє розвитку творчих здібностей, фантазії, уяви. Дитина експериментує з формами з кольорами і текстурою, шукає нові рішення, а точні рухи, які потрібні для роботи

з вовною, розвивають дрібну моторику, позитивно впливають на концентрацію уваги. Техніка «фелтинг» формує просторове мислення та естетичний смак, стимулює уяву і фантазію, дає дітям змогу виразити себе через мистецтво, допомагає знайти внутрішній спокій, гармонію та натхнення.

Література

1. Марченко С. Теплі долоньки. Київ. 2021. 34 с.
2. Хренова В. Традиції та новаторство в декоративному мистецтві фелтингу. *Актуальні питання мистецької педагогіки* : зб. наук. пр. Хмельницький : ХГПА, 2020. Вип. 11. С 99-105.

«СКУЛЬПТУРНИЙ ЖИВОПИС» У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Ірина Тютюнник,

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Оксана Мартинюк,

учитель початкових класів та
образотворчого мистецтва
Тернопільської спеціалізованої школи №17
з поглибленим вивченням іноземних мов
імені Володимира Вихруща

Мар'яна Дячинська,

асистент кафедри образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

У статті розглянуто історичні передумови, мистецьку практику та технічні особливості «скульптурного живопису» як інноваційного способу художнього самовираження. Окреслено можливості застосування цієї техніки у навчанні образотворчому мистецтву та запропоновано методичні матеріали для розробки плану занять зі «скульптурного живопису».

Ключові слова: «скульптурний живопис», рельєф, ліплення, просторово-пластичні образи, методика навчання.

У сучасній педагогічній практиці спостерігається поширення нових методів навчання образотворчому мистецтву та зростання інтересу до змішаних технік образотворчості. Такою, поряд з класичними техніками глиняного чи пластилінового рельєфу, круглої скульптури, «пластилінового малювання», є техніка «скульптурного живопису».

Актуальність нашого дослідження зумовлена значимістю ролі живопису з введенням рельєфу у розвитку творчого мислення, художніх здібностей учнів, та водночас недостатньою його теоретичною вивченістю та незначною практикою застосування на заняттях візуальним мистецтвом. Відсутність певних методичних розробок спонукає до опрацювання та пропозицій нових підходів з урахуванням можливостей вчителя та фінансування на освітні потреби.

«Скульптурний живопис» може трактуватися у роботі з дітьми та дорослими як різновид техніки ліплення чи скульптури, що передбачають розвиток тактильних відчуттів та мислення в просторово-пластичних образах. Моделювання об'єму текстурними пастами або тиньком варто застосовувати з учнями середнього та старшого шкільного віку у гуртковій роботі, на майстер класах, а також у роботі з дорослими. Подібними за технологією є створення панно на основі гіпсу і просоченої ним тканини, гіпсовий рельєф технікою зворотного лиття [7].

Ця сучасна художня практика базується на ліпленні об'єму та фактур м'якими скульптурними матеріалами на міцній площині-основі (дереві, оргаліті, картоні, щільному полотні тощо) з можливим підфарбовуванням, тонуванням рельєфного шару. Вважаємо, що саме словосполучення «скульптурний живопис», як і «кам'яна пластика» чи «керамічна скульптура», варто вживати як метафори, оскільки вони суперечливі, поєднують особливості формотворення в різних напрямках образотворчого мислення [3].

Рельєфна пластика має історичні передумови свого розвитку у станковому живописі та монументально-декоративному мистецтві та є по суті синтезом (взаємодією) цих двох видів мистецтва.

У живописі близьким до ліпнини є технічний прийом «Імпасто», який передбачає використання густо нанесеної на полотно фарби, що дозволяє утворити різні текстури поверхні [5]. Цю техніку використовували багато живописців у різні історичні періоди. В основному вона була допоміжною на окремих елементах картини, щоб передати акценти, наприклад, рельєф шкіри, складки одягу, ювелірні вироби тощо, для створення яскравих світлих місць у зображенні, виділенні переднього плану (Рембрандт ван Рейн, Франс Галс, Дієго Веласкес та ін.). У ХХ столітті художники часто почали підсилювати експресивність творів збільшуючи об'єм нанесеної фарби, іноді витискаючи її просто з туби, моделювали пензлем, мастихіном, пальцями рук [5]. Цей технічний прийом як основний застосував Вінсент Ван Гог. В Україні технікою *імпасто* послуговуються професійні художники (І. Павельчук, М. Демцю, І. Мельничук та ін.), також її особливо цінують аматори, створюючи часто

високомистецькі детально пророблені фактурні полотна (О. Гудима).

При роботі з густими фарбами та структурними пастами для створення фактури застосовують також такі технічні прийоми: «Натиск», «Набивка пензлем» чи «Нанесення фарби губкою» [5]. У першому випадку живописний шар притискають пензлем, мастихіном тощо до поверхні полотна. При набивці широким пензлем, нанесенні фарби губкою (тампуванні) досягають рівномірної фактури на великих площинах, що створює ефекти світлотіні.

Часто пастозний живопис поєднують із технікою «Сграфіто», що передбачає прошкрябування, видалення фарбового шару, створення різних зарубок, ривчаків твердим інструментом [5]. Це дозволяє деталізувати зображення, орнаменталізувати його, передати текстуру об'єкту, додати фактурності поверхні полотна.

Готові малярні суміші та шпаклівки використовують також для створення рельєфу поверх левкасу при виконанні творів на сакральну тематику, оскільки вони більш в'язкі і краще тримають форму при висиханні. Переважно це нарощування об'єму на тлі, німбах, прийом продряпування (Х. Квик, Х. Яциняк, В. Шкарупа, Б. Буряк та ін.) [2].

У монументально-декоративному мистецтві ліпленими рельєфами є орнаментально-пластичний декор фасадів традиційного житла, багата за формою та різноманітна за тематикою ліпна орнаментика періодів бароко, рококо, класицизму, історизму, еkleктики, модерну (рослинні мотиви, маскарони, геральдичні композиції тощо). На початку XXI століття поширення набула течія у дизайні інтер'єру з використанням ліпнини, яку можемо простежити, наприклад, у діяльності тернопільських митців групи «М&О» (м. Тернопіль), Людмили Круп'як (м. Тернопіль), П. Баннікова (м. Бережани), Л. Поворозник (м. Тернопіль) та ін. [4, 6, 8, 9]. Це створення орнаментальних чи фігуративних елементів, фактуризація поверхонь інтер'єру декоративним тиньком. Матеріалами слугують різні пластичні суміші на основі гіпсу, акрилу, декоративна шпаклівка. Ліпнину можна розфарбовувати у різноманітних техніках. Такими, переважно, є стилізації та імітації під різні матеріали – старий камінь, дерево, різні види металів. У приміщеннях рельєфи часто стають основним артоб'єктом.

Рисунки 1, 2. Роботи Ірини Тютюнник, Мар'яни Дячинської.

Цей стаціонарний спосіб оздоблення інтер'єру «перекочував» у так званий станковий «скульптурний живопис», який функціонує як окремий модуль, інтер'єрна картина-панно. В Україні це твори Володимира Рачека (м. Вінниця), Світлани Бражнікової (м. Кривий Ріг), Наталії Янгаличевої (м. Запоріжжя), Людмили Круп'як (м. Тернопіль) та ін. [1; 6; 9;10].

Важливим при виконанні об'ємного живопису є знання технологічних нюансів та особливостей матеріалів, які використовуються. Так, для художніх полотен та декорування предметів інтер'єру на сьогодні є широкий вибір текстурних та моделюючих паст різної зернистості, акрилових гелів. Вони є універсальними, оскільки їх можна наносити на будь-яку тверду поверхню – художнє полотно, ґрунтований картон, скло, кераміка, дерево і ін.

Спочатку цю основу ґрунтують для забезпечення кращого прилипання суміші. Текстурні пасти чи шпаклівки наносяться на робочу поверхню мастихінами – вони мають різну форму і розміри. Мастихіни більшого розміру використовуються для роботи над фоном та великими масивними деталями, меншими користуються, коли потрібно нанести невелику кількість матеріалу, вони допомагають формувати дрібні деталі та візерунки. Також для створення фактури можна використовувати силіконові пензлики, фактурні валики, різні підручні матеріали – губки, шматки тканини, мережива, природні матеріали, наприклад, мушлі, якими можна зробити відбиток. Для спрощення виконання складних фігуративних елементів, узорів можна також використовувати трафарети – їх можна придбати готові або створити разом із учнями із цупкого матеріалу.

Ще один спосіб нанесення, який можна запропонувати для учнів – це витискання шпаклівки чи пасти із кондитерського мішечка. Цей варіант є простіший та доступніший, оскільки не потребує спеціальних інструментів, таких як мастихін. Матеріал подається із мішечка за контуром зображення чи

крапками, а формувати зображення можна звичайним пензлем, розтягуючи суміш у потрібному напрямку.

Рисунки 3, 4. Роботи Ірини Тютюнник, Мар'яни Дячинської.

Шпаклівки і пасти можна колорувати перед початком роботи (густими фарбами, або сухими пігментами, щоб матеріал зберігав свою консистенцію), або розфарбовувати їх після висихання. Для цього підходять акрилові фарби та акрилові лаки із додаванням колорантів (барвників). При цьому для підкреслення об'ємності варто у відповідних місцях додавати тіні і висвітлення. Завершена робота може покриватися захисним шаром (лаком).

Отже, «скульптурний живопис» є захопливим та інноваційним способом художнього самовираження, чудовим засобом для стимулювання творчої діяльності школярів і розвитку їхніх навичок у створенні об'єктів візуального мистецтва. В його основі лежить інтеграція тривимірних технік у традиційний живопис, що дозволяє створювати унікальні, фізично відчутні твори. Учні можуть експериментувати з гіпсом, глиною, акриловими пастами для створення текстурних ефектів. Це допомагає їм розвивати тактильне сприйняття та розуміння різних матеріалів. Вивчивши базові техніки живопису, можна поєднувати їх з текстурними елементами, що додає нового трактування художнім образам. Використовувати «скульптурний живопис» можна і на інтегрованих уроках, наприклад, досліджувати історичні мистецькі течії, рельєфні техніки Стародавнього Єгипту, Греції і Риму, таким чином поєднуючи уроки мистецтва з історією.

Література

1. Виставка авторських робіт Володимира Рачека. URL: <https://moemisto.ua/vn/vistavka-avtorskih-robot-volodimira-racheka-229667.html>
2. Деригуз Н. В. Левкас в образотворчому мистецтві України кінця ХХ – початку ХХІ століття: традиції, синтез, рефлексії воєнного стану: дис. ... доктора філософії : 023. Харків, 2024. 351 с.
3. Селівачов М. Р. Ліплення. *Енциклопедія сучасної України* / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. URL: <https://esu.com.ua/article-55589>
4. Розпис стін. Барельєф. URL: <https://mo-dizajn.jimdofree.com/>
5. Солодовніков І. В. Установлення ознак техніки олійного живопису під час мистецтвознавчих досліджень. *Криміналістичний вісник*. 2020. №2 (34). С. 85–93.
6. Творча артстудія «Indigo». URL: https://www.facebook.com/p/%D0%A2%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B0-ART-%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D1%96%D1%8F-Indigo-100070495714346/?_rdr
7. Ткачук Т. О. Виготовлення гіпсового рельєфу. URL: <https://vseosvita.ua/library/plan-konspekt-zanatta-vigotovlenna-gipsovogo-relefu-408891.html>
8. Художній розпис в інтер'єрі. Барельєф. URL: <https://www.facebook.com/rozpus.te.ua/photos>
9. Lyuda Krup'yak. URL: <https://www.facebook.com/LyudaKrupyak/photos>
10. Yangalycheva Natalia. URL: <https://www.tricera.net/artist/painters/8106935>

РАННЯ ДОПРОФІЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ НУШ

Надія Гордіук,

консультант Тернопільського комунального
методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

Наталія Загребельна,

учитель початкових класів
Тернопільської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 19

У статті розкривається роль курсів за вибором у формуванні навичок самонавчання в умовах ранньої допрофільної підготовки учнів школи I ст.; дається опис технологій, спрямованих на покращення ефективності засвоєння нової інформації, максимального розкриття потенціалу школяра.

Ключові слова: професійна майстерка, рання допрофільзація, курси за вибором, мнемотехніка, ейдетика.

Допрофільна підготовка та профільне навчання – дві складові одного неперервного процесу: самовизначення особистості у виборі подальшого спрямування в навчанні та професійної діяльності. Сьогодні неперервна освіта впродовж життя надає можливість поглибити свої знання, відкрити нові інтереси, розвинути критичне мислення. Основи цих знань закладаються в початковій школі і продовжуються в середній ланці.

Одним із напрямків організації роботи з ранньої допрофільзації в початкових класах є впровадження в освітній процес курсів за вибором. Мета введення варіативного компонента навчального плану в 1-4 класах – розширення світогляду молодших школярів, формування духовних та інтелектуальних інтересів та комунікативних навичок. Підвищенню ролі розвивального аспекту навчання сприяють такі технології як мнемотехніка та ейдетика.

Під час проведення профмайстерки «Технології ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти» учителі початкових класів опрацювали навчальну програму курсу за вибором «Мнемонічні таємниці» для учнів 1-4 класів (автор Чепурний Г.), розроблену відповідно до Державного стандарту

початкової освіти (2018 р.), Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти та Типової освітньої програми початкової освіти, для учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти. Після глибокого аналізу завдань, змістових ліній, основних особливостей програми, визначено переваги мнемотехніки в освітньому процесі. Методика сприяє зниженню інформаційного перевантаження та ефективно формує навички самонавчання, яке допоможе школяреві максимально комфортно сформувану новий творчий підхід до навчання і здобувати знання в будь-якому віці.

Професійна майстерка з теми «Як навчити легко вчитися, або Чому 5 – це яблуко, або Хто спить у ложці?» допомогла вчителям у практичному використанні мнемотехнічних та ейдетичних прийомів для розвитку пам'яті, уяви, креативного та критичного мислення. Методики мнемотехніки та ейдетики сприятимуть педагогам розкривати секрети успішного навчання: для виконання практичних завдань, підключаючи слухові, тактильні, рухові, смакові відчуття з метою швидко і надовго запам'ятати потрібну інформацію.

Професійні майстерки підсилять ефективність використання в освітньому процесі різних ейдометодів, принципів роботи пам'яті та різноманітних прийомів для її розвитку.

За допомогою методу Цицерона (метод місць) діти зможуть запам'ятати величезні обсяги інформації досить швидко, а головне – надовго. Суть у тому, що у знайомому віртуальному просторі (класному приміщенні) розміщується інформація, яку потрібно засвоїти, створюються яскраві образи, які пов'язуються між собою та здійснюється «мандрівка» у власному «палаці пам'яті». Таким чином будуються власні мнемонічні системи та відтворюється потрібна інформація.

При використанні методу «Уявний мультик» (ланцюжковий метод) школярі перетворюють на яскравий динамічний мультфільм, пов'язавши між собою створені цифрообрази. Будучи в ролі режисера, їм з легкістю вдасться запам'ятати навіть найскладніші поняття.

Метод Аткінсона (пиктограми) допомагає відтворити напам'ять вірш без повторення, зміст нового тексту. При цьому рекомендується – кожне слово замінити простим малюнком, який його символізує.

Один з найцікавіших методів – метод парадоксальних перетворень. Створення незвичних, навіть абсурдних асоціацій між словами та поняттями, парадоксальних образів, що викликає здивування та інтерес, сприяє легкому закріпленню будь-якого матеріалу в пам'яті.

Обсяг інформації, який потрібно сьогодні засвоїти здобувачу освіти, значно зростає. Тому розвиток мнемонічних та ейдетичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку значно полегшить перехід до середньої школи. Це сприятиме учням в ефективному запам'ятовуванні великих обсягів інформації (іспити, підготовка до ЗНО, написання наукових робіт); глибокому розумінню складних понять (візуалізація абстрактних понять); розвитку творчого та критичного мислення; зменшенню стресів і буде орієнтиром у виборі профілю навчання.

Література

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Наступність в роботі початкової та середньої ланки в реалізації допрофільного навчання. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0019e4-18d1.docx.html>
3. Богосвятська А.І. Методика ейдотехніки та її використання словесниками. *Зарубіжна література в школах України*. 2012. № 5. С. 32–36.
4. Чепурний Г.А. Стародубцева К.В. Навчальна програма курсу за вибором «Мнемічні таємниці» для учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти: схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах : лист ІМЗО від 03.07.2020 р. №22.1/12-Г-497). URL: <https://mandrivets.com/wp-content/uploads/2020/08/Mnemotehnika-Programa.pdf>
5. Чепурний Г. А. Освітня мнемотехніка : навчально-методичний посібник . 3-тє вид., оновл. зі змін. та доповн. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 152 с.

ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ДОПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Лілія Роговська,

учитель початкових класів

Тернопільської загальноосвітньої школи

I-III ступенів № 16 імені В. Левицького

У статті розкривається роль галузевої та міжгалузевої інтеграції в початковій школі. Описано проведення тематичного дня «Файне місто Тернопіль».

Ключові слова: інтеграція, початкова школа, освітні галузі, навчальні предмети.

Сучасне життя вимагає якісної освіти, конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині можливість досягти тих чи тих життєвих цілей, творчо реалізувати свій потенціал. Реалізувати запити суспільства покликана реформа «Нова українська школа» (далі – НУШ).

Стандарти НУШ передбачають компетентнісний підхід, об'єднання теоретичного контенту та практично-дослідницького матеріалу. Важливим аспектом реформування є інтеграція – процес пристосування та об'єднання розрізнених елементів в єдине за умови їх цільової та функціональної однотипності.

Проблема інтеграції в початковій школі важлива й актуальна. Усі навчальні предмети в тій чи іншій мірі містять інтегровані знання. З метою усунення дублювання навчального матеріалу, перевантаження дітей, скорочення навчальних годин протягом тижня, з одного боку, та створення умов для поглибленого засвоєння навчального матеріалу, з іншого ефективним буде шлях інтеграції.

Інтегрування завдань з різних предметів на змістовому, мотиваційному та процесуальному рівнях позитивно впливає на весь навчальний процес, а основи інтеграції, закладені в початковій школі, є важливою передумовою забезпечення якісного цікавого, осмисленого навчання.

Предмети з одної чи суміжних галузей можна інтегрувати шляхом багатоаспектного викладу – дослідницьких завдань, обговорень, роботи з різними джерелами, групової роботи.

Прикладом є проведення інтегрованого тематичного дня «Файне місто Тернопіль».

Артефакти, світлини, спогади занурили учнів у прадавні часи, де відбувалися найзнаковіші події, жили сміливі, освічені, талановиті люди, які своїми подвигами та працею творили історію міста (громадянська, історична та мовно-літературна освітня галузь). Здобувачі освіти гортали сторінки минулого рідного міста, були археологами та дослідниками, активно працювали в групах, виконували цікаві завдання, дізналися про засновника Тернополя, про побут, життєві стилі міщан у контексті певних епох, про відомих людей міста.

А ще було багато математичних завдань: діти обчислювали вирази-цеглинки, щоб побудувати замок, допомагали будівничому Леонтію визначити периметр фундаменту історичної споруди міста, а коли розв'язали рівняння, то дізналися рік старої липи, швидко розшифрували задачу-рецепт улюбленого салату Володимира Винниченка (математична, природнича освітня галузь). Усі покуштували цю вітамінну страву (здоров'язбережувальна освітня галузь).

Перегони на «човнах» (вироби оригамі – технологічна освітня галузь) та влучні написи-фразеологізми (мовно-літературна освітня галузь) допомогли оцінити роботу на уроці – провести рефлексію. Тернопільський музичний гурт «TVORCHI» зі своїм «Сталевим серцем» (мистецька освітня галузь) увиразнив емоційне звучання уроку.

Отже, міжпредметна та внутрішньопредметна інтеграція сприяє формуванню системного мислення, позитивно-емоційному задоволенню пізнавальних потреб здобувачів/здобувачок освіти, економному використанню часу, створенню в учнів/учениць цілісної картини світу.

Література

1. Вагнер Т., Дінтерсміт Т. Мистецтво навчати. Київ: Наш формат. 2017.
2. Інтегровані уроки 1-4 класи. *Початкова освіта*. Київ: Шкільний світ. 2011.
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Янкович А., Кузьма І. Освітні технології у початковій школі. Тернопіль, 2018.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Оксана Палига,
директор Тернопільської
початкової школи «Ерудит»

У статті описано досвід упровадження предмета «Фінансова грамотність» та системи економічного виховання школярів/школярок у Тернопільській початковій школі «Ерудит».

Ключові слова: фінансова грамотність, економічне виховання, початкова школа.

Фінансова грамотність – одна з ключових компетентностей, що необхідна кожній людині для успішної життєдіяльності!

Європейський вибір України зумовлює зміни в політичному та економічному житті країни. Водночас має відбутися і соціокультурна трансформація – зміна мислення та поведінки людей. Обов'язковою складовою цієї трансформації є фінансова грамотність – те, як ми ставимося до грошей, управляємо фінансами і плануємо майбутній добробут.

У дітей основи фінансової освіченості формують уявлення про цінність грошей, створюють фундамент для розвитку постійних навиків планування сімейного бюджету і заощаджень.

Підприємливість та фінансова грамотність визначена в Законі України «Про освіту» як одна з 11 ключових компетентностей, що є обов'язковою для формування у здобувачів освіти, реалізується в тісному взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями.

Узагальнену систему фінансових компетентностей репрезентовано в «Рамці фінансових компетентностей дітей та молоді України».

Фінансова грамотність передбачає ініціативність, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї, створювати цінності у будь-якій сфері життєдіяльності.

З метою виховання фінансово грамотних громадян у Тернопільській початковій школі «Ерудит» заходи з економічного виховання

школярів/школярок розпочато 2001 року. З 2019 року в закладі викладається курс «Фінансова грамотність» у початковій школі за програмою авторів: Рябової О. Б., Криховець-Хом'як Л. Я, Чарторинської Л. І. за загальною редакцією доктора економічних наук, проф. Т. С. Смовженко, які рекомендовано Міністерством освіти і науки України.

Педагоги закладу активно співпрацюють із Центром фінансових знань «Талан» – проектом Національного банку України у сфері фінансової грамотності, мета якого формування і розвиток в Україні спільноти педагогів – тренерів фінансової грамотності в країні. Приємно констатувати, що серед амбасадорів проекту є вчителі школи «Ерудит».

Традиційними стали зустрічі із викладачами та студентами Західноукраїнського національного університету. Серед спільних заходів – участь у «Global Money Week», презентації студентів з теми «Фінансовий патріотизм», ділові ігри «Гроші в нашому житті», «Фінансова безпека» тощо.

У роботі використовуємо методичні матеріали, розроблені педагогами закладу (ребуси, загадки, презентації, ігри, конкурси) та напрацювання професорсько-викладацького складу Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя (економічні казки, мультфільми з фінансової грамотності, комікси).

Педагогічний колектив переконаний, що спільними зусиллями досягне високого рівня навченості учні/учениць у сфері фінансової грамотності.

Література

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Рамка фінансових компетентностей дітей та молоді України. URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/ramka-finansovikh-kompetetnostei-ditei-ta-molodi-ukrayini.pdf>

МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Наталія Кордуба,

учитель початкових класів

Тернопільської початкової школи «Ерудит»

У статті описано методичні прийоми мотивації навчальної діяльності учнів/учениць початкових класів на уроках фінансової грамотності.

Ключові слова: фінансова грамотність, мотивація навчальної діяльності, ігрова діяльність.

Формування фінансової грамотності – важливе завдання сучасної освіти. Навчати дітей правильно поводитися з грошима треба вже з початкової школи, адже саме в цьому віці виникають сценарії фінансової поведінки.

Молодший шкільний вік характеризується особливою сприйнятливістю до ігрової діяльності. Гра дає змогу дітям краще засвоювати нову інформацію, розвивати логічне мислення та формувати практичні навички. Мотивація є рушійною силою цього процесу, вона пробуджує інтерес, стимулює активність та підтримує увагу учнів протягом уроку.

Щоб умотивувати школярів/школярок до активної пізнавальної діяльності на уроках фінансової грамотності, створила ігрову валюту «ерудитики» і систему винагород. Учні можуть «заробляти» таку валюту за активну роботу на уроці, правильні відповіді, виконання завдань, допомогу іншим. Зароблені «гроші» можна обмінювати на невеликі призи (наклейки, олівці, закладки), додаткові бали або звільнення від частини домашнього завдання. Крім того, організувала імпровізований «банк», де діти зможуть «зберігати» свої заощадження та навіть отримувати символічні «відсотки» (наприклад, додаю один «ерудитик» за тиждень зберігання в «банку»).

Велике зацікавлення в дітей викликають ігри, симуляції, проекти, дослідження:

- **«Магазин»:** в імпровізованому магазині діти «торгують» реальними або іграшковими товарами, «купують» та «продають», використовуючи ігрову валюту;

- **«Сімейний бюджет»:** пропоную учням розіграти ситуацію планування сімейного бюджету, розподіляючи «доходи» на різні «витрати» (їжа, одяг, розваги).
- **«Підприємці»:** діти створюють власний «бізнес-план» (наприклад, продажу лимонаду або виготовлення листівок) і презентують його класу, обґрунтовуючи витрати та очікуваний прибуток.
- **«Покупці»:** разом з учителем діти відвідують аптеки, пошти, кафе, магазини, вчать правильно користуватися справжніми грошима, спілкуватися з відвідувачами та працівниками установ і набувають навичок «грамотного покупця».
- **«Справжні гроші»:** учитель заохочує дітей досліджувати купюри різних номіналів, пояснювати їхню цінність та призначення.

Навики оперування коштами діти набувають, виконуючи практичні завдання:

- **«Потреби та бажання»:** розділіть список товарів на дві категорії: 1) потреби – те, що необхідно для життя; 2) бажання – те, що хочеться мати;
- **«Створення реклами» :** створіть рекламу певного товару, враховуючи його вартість та корисні властивості;
- **«Екскурсії та подорожі»:** змодельуйте екскурсійний маршрут рідним містом, складіть план подорожі, враховуючи витрати на транспорт, послуги екскурсовода тощо.

Моделювати фінансову поведінку дають змогу задачі на тему витрат і заощаджень, наприклад: *У тебе є 10 гривень. Ти хочеш купити морозиво за 5 гривень та цукерку за 2 гривні. Скільки грошей у тебе залишиться?*

Щоб дітям було по-справжньому цікаво, активно використовую наочність (схеми, таблиці, мультфільми та відеоролики про фінансову грамотність тощо), створюю сприятливу атмосферу на уроці, використовую риторичні прийоми і гумор.

Слід зауважити, що прийоми мотивації («мотиваційні фішки») повинні бути доречними, відповідати віковим особливостям учнів. Ігрові елементи треба використовувати дозовано, щоб не перетворювати урок на суцільну гру. Крім того, методичний інструментарій слід необхідно постійно збагачувати й оновлювати, щоб підтримувати інтерес учнів.

Переконана, що використання ігрових елементів як «мотиваційних фішок» на уроках фінансової грамотності дасть змогу вчителю не тільки зацікавити дітей, але й ефективно сформулювати у них необхідні фінансові знання та навички, які стануть запорукою їхнього успішного та фінансово стабільного майбутнього.

Література

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Рамка фінансових компетентностей дітей та молоді України. URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/ramka-finansovikh-kompetetnostei-ditei-ta-molodi-ukrayini.pdf>

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ ТА ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЧЕРЕЗ ПРОЄКТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Оксана Белей,

учитель початкових класів

Тернопільської початкової школи «Ерудит»

У статті описано досвід роботи вчителя початкових класів з упровадження методу проєктів.

Ключові слова: фінансова грамотність, метод проєктів, початкова школа.

Державний стандарт початкової освіти дає визначення, що до ключових компетентностей належить підприємливість та фінансова грамотність, що передбачає «ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень» [2].

Рушійною силою у формуванні ключових компетентностей учнів є метод проєктів, який засвідчує повну узгодженість навчання із життям, ураховує інтереси учнів/учениць і сприяє формуванню ключових компетентностей.

У процесі педагогічної діяльності організую освітню діяльність у трьох напрямках: «Економічна культура», «Палітра проєктів», «Партнерство».

Робота в напрямку «Палітра проєктів» передбачає реалізацію низки проєктів:

- дослідницьких, пошукових, творчих, рольових, практично-орієнтованих, ігрових, інформаційних;
- монопроєктів (у межах однієї галузі), міжпредметних, надпредметних (рекомендовано у 1 класі);
- короткострокових (рекомендовано у 1 класі), середньої тривалості; довготривалих.

Молодші школярі, працюючи в проєктах, досліджують, експериментують, вчаться дізнаватися про щось нове, використовуючи додаткові джерела,

набувають навичок готовності до викликів сучасності і реалізації себе у майбутньому.

«Палітра проєктів» нашого класу багата й різноманітна. Наприклад, реалізуючи короткотривалий проєкт «Захоплення учнів нашого класу», діти вчилися організувати свою діяльність для досягнення цілей, проявляти ініціативність.

Цікавим та результативним був довготривалий проєкт «Професії наших батьків». Для реалізації проєкту ми об'єднались у групи: «Люди творчих професій», «Працівники медичної галузі», «Працівники фінансового сектору», «Професії освітньої галузі». Ми організовували зустрічі з батьками, які розповідали дітям про свій досвід роботи в професії, проводили «банківські уроки», онлайн-екскурсії, майстер-класи.

Беручи участь у надпредметному проєкті «Моя мрія – мій бізнес», діти вивчали історії успіху відомих бізнесменів, ознайомилися з поняттями «бізнес-план», «підприємець», «прибутки». Працюючи над дослідницьким практико-орієнтованим проєктом «Ресурси», усвідомили цінність природних багатств, а виконуючи завдання проєктів «Споживач» та «Гроші» навчилися розрізняти якість і вартість товару. Особливий досвід діти здобули, долучаючись до благодійних проєктів на користь ЗСУ.

Отже, використання проєктної технології забезпечує формування і розвиток компетентності «Підприємливість і фінансова грамотність», що передбачена Державним стандартом початкової освіти та «Концептуальними засадами реформування середньої школи».

Література

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Рамка фінансових компетентностей дітей та молоді України. URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/ramka-finansovikh-kompetetnostei-ditei-ta-molodi-ukrayini.pdf>

ЗНАЧЕННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Людмила Корначевська,

учитель початкових класів

Тернопільської початкової школи «Ерудит»

У статті описано досвід роботи вчителя початкових класів з упровадження методу гри.

Ключові слова: фінансова грамотність, ігрова діяльність, економічні ігри, початкова школа.

Ігрова діяльність є важливим і найбільш перспективним методом навчання. Її використовуємо для розвитку творчого мислення учнів, формування практичних умінь та навичок. Ігрова діяльність дає змогу стимулювати увагу і підвищувати інтерес до завдань, активізувати сприймання навчального матеріалу. Використання ігор дає змогу успішно формувати і закріплювати позитивне ставлення дитини до навчальної праці.

Позитивний досвід хочеться дитині повторити і тоді, коли завдання стають складнішими. Тому ефективною формою роботи з дітьми в сфері економічного виховання є економічні ігри. Вони сприяють закріпленню й розширенню знань про економічну сферу діяльності дорослих, виробленню елементарних практичних навичок у сфері економічних відносин, які чекають їх у майбутньому.

Одна з особливостей гри – наявність творчої основи. Вона завжди пов'язана з ініціативою, вигадкою, кмітливістю. Активно працює уява дитини, емоції, почуття. Прояви ініціативи і творчості різноманітні. В одних іграх творчість пов'язана з побудовою сюжету і вибором змісту, ролі, в інших виявляється у виборі способів дії, в їх варіативності. Багато ігор вимагають уміння погоджувати дії партнерів, виходячи з цього, швидко змінювати тактику своєї поведінки чи способи дій (рольові, рухливі ігри).

Важлива риса гри – її емоційна насиченість. А якщо навчальний процес побудований на позитивних емоціях, він набагато ефективніший і результативніший.

На уроках фінансової грамотності використовую низку дидактичних ігор, які стимулюють розвиток мотиваційної, інтелектуальної, емоційно-вольової, комунікативної усіх сфер учня і спрямовані на формування в молодших школярів первинного економічного досвіду, а саме:

- 1) **ігри, спрямовані на ознайомлення з об'єктами навколишнього середовища:** «Оціни вчинок героя», «Асоціації», «Вимірювання довжини», «Впізнай на дотик», «Де ти можеш відпочити?»;
- 2) **ігри для формування математичних уявлень:** «Ціна – кількість – вартість», «Ферма», «Магазин», «Обмін», «Реклама», «Сімейний бюджет», «Економні та ощадливі»;
- 3) **профорієнтаційні ігри:** «Хто, де працює?», «Ким бути?», «Швачки», «Ферма», «Де краще відпочивати?», «Хто, де працює?»;
- 4) **ігри на закріплення економічної термінології:** «Види витрат», «Гроші – ціна», «Банк», «Корисна річ», «Покупки», «Що є найважливішим?», «Впізнай професію», «Умілі руки», «Ми-художники», «Чия праця є важливішою?»;
- 5) **настільні ігри на закріплення економічної термінології:** «Супермаркет», «Юний бізнесмен», «Ерудит», «Монополія світу», «Монополія міста», «Монополія України», «Малі бізнесмени».

Використання ігор у навчальному процесі мотивує дітей, розвиває в них упевненість у своїх силах, сприяє легшому засвоєнню матеріалу, а головне – готує до виконання соціальних ролей і свідомого професійного вибору в майбутньому.

Література

1. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
2. Бицюра Ю. Формування основ економічної компетентності учнів. *Завуч*. 2006. № 20–21. С. 4–5.
3. Лелека С.В. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках економіки. *Економіка в школах України*. 2006. №4(17). С. 8–11
4. Шаран О., Хруник М. Формування елементів економічної культури молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 13. С. 284–289.
5. Шпак О., Булашенко С., Примаченко Н. Формування життєво важливих економічних компетентностей у навчальній діяльності. *Молодь і ринок*. 2018. №8(163). С. 6-11.

УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІЗНОМАНІТТЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Надія Безкоровайна,

директор Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 2

У статті описано унікальний досвід з формування толерантності до дітей з особливими освітніми потребами та дорослих людей з роботизованими протезами в умовах війни. Описано корекційну роботу з сенсорної інтеграції дітей з особливими потребами, акцентовано на необхідності матеріально-технічного, кадрового та методологічного забезпечення, адекватної діагностики та корекційних занять.

Ключові слова: інклюзивне навчання, діти з особливими освітніми потребами, толерантність, безбар'єрність, кохлеарні імпланти, кіборги, люди з роботизованими протезами, сенсорна інтеграція, ресурсна кімната.

З перших днів повномасштабного вторгнення ми щоранку запитуємо одне одного: «Ти як?». І напружено очікуємо відповіді. Це стало психологічним маркером людини у війні.

У Тернопільському закладі дошкільної освіти (ясла-садок) № 2 запитання «Ти як?» символізує єдність у різноманітті. Різноманітність – це те, що нас відрізняє : вік, фізичні можливості, соціальний статус, етнічне походження (різноманітність у запитанні «Ти як?» виражає займенник «ти»). Інклюзія – те, що нас об'єднує, це залучення до спільноти людей, котрі поважають і цінують унікальні особливості й досвід одне одного (інклюзивність у запитанні «Ти як?» виражено прислівником «як»).

Тернопільський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №2 є закладом комбінованого типу з інклюзивним навчанням. Поряд з нормотиповими дітьми навчаються понад 77 дошкільнят з особливими освітніми потребами різних нозологій: РАС, ЗПМР, синдром Дауна, порушеннями слуху, ФТПС(функціональні труднощі помірного ступеня).

Педагогічний колектив закладу ставить перед собою такі завдання:

- упровадження принципів толерантності та соціальної інклюзії, формування позитивного ставлення до дітей з ООП (без надмірного акценту на особливостях дитини);
- усвідомлення значимості і потреби кожної дитини в колективі; інклюзивна ідентичності;
- створення інклюзивної культури, формування доброзичливості, справедливості та терпимості у дитячому колективі;
- надання кожній дитині індивідуальної підтримки з урахуванням її потреб та можливостей без відриву дітей з ООП від основної групи.

Розвиток толерантності до дітей з особливими потребами

На особливу увагу заслуговує досвід роботи з дітьми з кохлеарними імплантами. Вони перебували і перебувають на інклюзивному навчанні. Наш заклад відвідувала дитина з вродженою вадою розвитку кісткової суглобної системи нижньої кінцівки. Педагоги навчали її берегти себе та власне здоров'я, дотримуватися правил безпеки, а також розвивали увагу, виховували посидючість. А згодом – спостерігали наполегливість та стійкість вихованки, її уміння радіти життю, відчувати себе як усі. У цьому, без перебільшення, спільна заслуга батьків, педагогів та однолітків. Дівчинка не відчувала жодних утисків, навпаки, активно розвивалася, утверджувалася, навчалася разом із однолітками. 2024 року вона брала участь у фотоконкурсі «PTOPFACAKOSISKI». У її мотиваційному листі на конкурс було написано: «Люблю пізнавати цей світ і підкорювати його з усмішкою. Фантастично-мрійлива і водночас нездоланна особистість. Мода для всіх, краса є у всьому». Усі працівники закладу, батьківська спільнота дружно підтримували дівчинку, надсилаючи SMS.

Рисунки 1, 2. Світлини Насті з фотоконкурсу «PTOPFACAKOSISKI».

Педагоги розповіли вихованцям про успіхи особливої дівчинки. Звісно, враховуючи вік, інформацію подавали дозовано, не обмежуючись одним заняттям чи розмовою. Це дало змогу дітям засвоювати інформацію поступово. І коли вихователі побачили толерантне ставлення до Насті з боку всіх без винятку дітей, то зрозуміли, що можна вже починати розмову про кіборгів.

Розвиток толерантності до дорослих людей з роботизованими протезами

Українське суспільство переживає випробування, пов'язані з війною та втратами як серед військових, що можуть зазнати ампутацій чи інших травм у бойових діях, так і серед цивільних громадян. Багато людей в Україні змушені користуватися протезами.

Розробки в галузі кіборгізації тіла та використання роботизованих протезів дають змогу відновлювати фізичні можливості, забезпечуючи новий рівень життя для кіборгів – людей, які користуються роботизованими протезами. Однак разом із завданням фізичного відновлення таких людей виникає і необхідність психологічної підготовки суспільства, зокрема дітей, до сприйняття цієї нової реальності та формування толерантного ставлення до них.

Розповідаємо про те, хто такі кіборги. Кіборги – це люди, які мають роботизовані частини тіла, такі як протези чи імпланти. Ці частини можуть бути видні, незброєним оком або ж приховані всередині тіла. Ми також розповідаємо дітям, що в Україні цей термін має власну історію.

Слово «кіборги» українці часто використовують, згадуючи про захисників Донецького аеропорту. Свого часу це слово промовив невідомий проросійський бойовик, коли намагався пояснити, чому передові загони російського війська у всеозброєнні не здатні захопити аеропорт, який захищають кілька десятків українських військових зі стрілецькою зброєю.

Нині в Україні почало з'являтися нове покоління кіборгів. Їх називають так не лише за силу духу та стійкість, а й з огляду на зовнішні прикмети – неймовірно технологічні роботизовані протези.

Ураховуючи те, що дітям дошкільного віку краще побачити, ніж почути, ми запросили до закладу кіборга Івана, який став справжнім другом наших дітлахів. Вони зацікавлено послухати його історію про те, як захищав нашу країну від ворога, про те, як набрався сили, стійкості, азарту брати участь у Міжнародних параолімпійських змаганнях «Ігри нескорених», здобувши перемогу в індивідуальних та командних іграх. Навіть якщо людина втратила кінцівку на війні, це не вирок – із роботизованим протезом вона може робити те або майже те, що і раніше. Але набуття нових можливостей, як і в спорті, потребує

попередньої підготовки і тренувань. Це побачили наші дошкільнята, взявши участь у спортивному святі разом з кіборгом Іваном.

Рисунки 3, 4. На спортивному святі з кіборгом Іваном.

Ураховуючи багаторічний досвід роботи в інклюзивних групах, колективу напевне, легше, ніж іншим, перейти до толерантного ставлення до дорослих людей з інвалідністю, бо над цим вже багато років посилено ми працюємо. Опанування правил поведінки щодо людей з протезами є важливою частиною розвитку в дітей толерантності та емпатії.

Також для кращого розуміння дітьми всіх аспектів толерантності до людей з інвалідністю ми придбали іграшковий набір за яким проводимо сюжетно-рольові ігри.

Рисунок 5. Іграшковий набір для сюжетно-рольових ігор.

Розвиток толерантності до кіборгів у дітей – це не лише етична необхідність, а й ключовий аспект формування гармонійного суспільства.

Навчаючи дітей поважати і приймати людей з роботизованими протезами інвестуємо в майбутнє, де кожен має шанс на повноцінне життя незалежно від фізичних особливостей.

Сенсорна інтеграція дітей з особливими потребами

Важливу роль в адаптації дітей з особливими потребами в закладі дошкільної освіти відіграє сенсорна інтеграція (далі – CI).

У закладі працює випускниця курсу «Терапія з сенсорної інтеграції з можливістю діагностувати та проводити корекційне навчання» Польської асоціації терапевтів сенсорної інтеграції, яка здобула право працювати терапевтом з сенсорної інтеграції. Це дало додаткові можливості для проведення відповідної діагностики та виявлення проблем із CI, забезпечити високий рівень здійснення компенсаторної роботи.

CI надає набутому досвіду сенс, допомагаючи дитині сконцентруватися. Наприклад при таких діях, як поїдання апельсина, потоки інформації, що надходять від очей, носа, рота, шкіри, м'язів, та суглобів, зливаються в єдине ціле і формують цілісне сприйняття ситуації, тому ми, коли даємо на прогулянці дітям фрукти, то обов'язково запитуємо про їх смакові відчуття.

Порушення CI виражається по-своєму. Вони можуть перетворити прості речі на складні. Не отримуючи зрозумілих повідомлень від рук та очей, такі діти виконують різні дії гірше, ніж можна було б очікувати: наприклад, погано ріжуть папір ножицями на заняттях з аплікації. Є діти, які важко сприймають тактильність. Вони тривожаться і сердяться, коли до них торкаються. У деяких дітей слабка CI є причиною гіперактивності. Іноді таких дітей можуть дратувати світло або шум. Це ми помічаємо на музичних заняттях, вони закривають руками вушка, а на їхніх личках можна помітити вираз обурення або роздратування. Тоді ми стишуємо музику або проводимо з дитиною індивідуальні заняття зі співу чи логоритміки.

На жаль, багато батьків не усвідомлюють, що проблеми у поведінці та навчанні їхніх дітей викликані неврологічними порушеннями, які непідвладні контролю дитини. Віра в те, що дитина переросте свою проблему, може завадити наданню їй вчасної професійної допомоги. Тож ми намагаємось толерантно пояснити це дорослим.

Надаючи допомогу дітям з порушеннями CI, прагнемо, щоб у процесі рухливих ігор було задіяно якомога більше видів відчуттів. Адже саме в грі формуються взаємозв'язки між нейронами, що суттєво прискорюють когнітивний розвиток. Наші педагоги розробили вправи, які діти можуть виконувати вдома, під наглядом батьків, а саме : розгойдування; біг зі зміною

напрямку; коливання; розфарбовування лежачи на животі й опершись на лікті; ігри, де задіяні обидві частини тіла (стрибки на скакалці, однакові рухи руками, ногами).

Рисунки 1, 2. Заняття в ресурсній кімнаті.

Терапію з використанням концепції СІ ми фокусуємо не тільки на виробленні конкретних навичок. Ми вчимо дитину, як організовувати свій мозок так, щоб він працював краще. Це допоможе їй легше навчатися, розвивати корисні навички, докладаючи при цьому менше зусиль.

Корекційний комплекс вправ з використанням СІ створюють індивідуально для кожної дитини на основі діагностики сенсорних дефіцитів та труднощів.

СІ використовуємо на заняттях у поєднанні з іншими методиками. Через розвиток сенсорних процесів розвиваємо механізм пізнання та розуміння навколишнього середовища.

Активно використовуємо ресурсну кімнату. Вона обладнана найсучаснішими засобами для роботи з дітьми. При проведенні занять у ресурсній кімнаті намагаємось стимулювати рухову активність вихованців і вихованок.

Цьогоріч додатково придбали два жилети, які використовуємо для профілактики та подолання сенсорних дефіцитів для дітей, яким доводиться боротися зі стресом та тривожністю. Жилети забезпечують сенсорну підтримку та створюють тиск на пропріоцептивну систему, заспокоюють, допомагають зняти напругу.

Найчастіше використовуємо їх для роботи з дітьми, які страждають від РАС, СДУ та інших сенсорних дефіцитів, відчувають психологічні, сенсорні перевантаження, складності у концентрації уваги,

Масажне крісло «SHIFTWAVE», розроблене американськими спеціалістами для загального оздоровлення та контролю стресу, подарувала закладу волонтерка Ольга Коновал.

Рисунки 3, 4. На масажному кріслі.

Педагогічний колектив закладу продовжує активно впроваджувати принципи інклюзивного навчання для формування толерантності, рівності та прийняття різноманіття. Результативною є терапія, заснована на сенсорному досвіді. Для оптимального розвитку тіла та мозку вона може виявитися ефективнішою за ліки, психоаналіз та систему заохочень і допомоги дитині з порушенням СІ робити те, що передбачено природою.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Тарапака Н. В., Кашуба Л. В. Інклюзія в дошкільлі: розвиток дітей із психофізичними вадами в умовах реалізації Базового компонента дошкільної освіти: навчально-методичний посібник. Кіровоград, 2013.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Тетяна Климюк,

вихователь-методист Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) № 2

У статті описано роботу інноваційної організаційної структури – команди психолого-педагогічного супроводу – в закладі дошкільної освіти.

Ключові слова: інклюзивне навчання, діти з особливими освітніми потребами, команда психолого-педагогічного супроводу, безбар'єрне середовище, технологія «спільне викладання», асистент вихователя, вихователь.

Тернопільський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №2 відкритий для всіх дітей, незалежно від їх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних та інших особливостей.

Колектив закладу визначив такі завдання:

- забезпечення інклюзивного освітнього середовища;
- формування позитивної самоідентифікації кожної дитини та її самореалізації;
- розвиток в усіх учасників освітнього процесу культури толерантності, взаємоповаги та інклюзивної компетентності.

Основними принципами діяльності є:

- 1) толерантність та соціальна інклюзія: формування позитивного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП) без надмірної акцентуації на їхніх особливостях;
- 2) інклюзивна ідентичність: сприяння відчуттю приналежності та прийняття кожної дитини у дитячому колективі;
- 3) інклюзивна культура: формування атмосфери доброзичливості, справедливості та терпимості в колі одногрупників;
- 4) індивідуальна підтримка: надання кожній дитині необхідної підтримки з урахуванням її потреб та можливостей, без відокремлення дітей з ООП від основної групи.

Для успішної реалізації основних завдань інклюзивного навчання необхідні: 1) готовність дитини; 2) готовність середовища; 3) фахова підтримка педагогів (супровід міждисциплінарної команди).

Готовність дитини до інклюзії передбачає емоційну адаптацію дитини та її психофізіологічну готовність до навчання і розвитку. З цією метою для вихованців з ООП створено психологічно комфортні умови в колективі однокласників; забезпечено розвиток сенсорного сприйняття та моторики; сформовано почуття безпеки і довіри. Очікуваним результатом діяльності є підвищення адаптивних можливостей дитини, розвиток довільності, регуляції поведінки, посидючості, працездатності та здатності до цілеспрямованої діяльності.

Багато уваги приділяється створенню безбар'єрного та адаптованого освітнього середовища, привабливого та функціонального розвивального простору з використанням сучасних технологій; організації ефективного та підтримувального навчального процесу; формуванню позитивної атмосфери та ефективної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Фахову підтримку педагогів у процесі здійснення освітньої діяльності дітей з ООП забезпечує команда психолого-педагогічного супроводу (далі – КППС).

Етапи навчання дітей з ООП

КППС дбає:

- на першому етапі – про безпеку життєдіяльності та збереження здоров'я кожної дитини;
- на другому етапі – про формування навичок ефективної соціальної взаємодії та комунікації дітей з ООП;
- на третьому етапі – про розвиток адаптивних і побутових навичок, що необхідні для самостійного життя;
- на четвертому етапі – про засвоєння дошкільниками академічних компетенцій відповідно до освітніх стандартів.

Структура КППС

<i>Учасник/учасниця команди ППС</i>	<i>Функція учасника/учасниці команди ППС</i>
директор /вихователь-методист	керівництво командою
практичні психологи	психолого-педагогічний супровід і сенсорна інтеграція дітей з ООП
вихователі	педагогічний супровід дитини з ООП
асистент вихователя	допомога в супроводі дитини з ООП
учитель-логопед	корекція мовленнєвого розвитку дітей
інструктор з фізичної культури	фізична реабілітація дітей з ООП
музичний керівник	музична логоритміка, музикотерапія
старша медична сестра	забезпечення дотримання дієти, правильного вживання ліків (за потреби)
батьки	надання важливої інформації про потреби дитини з ООП

Організаційні аспекти роботи КППС

1. Робота команди здійснюється в межах робочого часу працівників.
2. Формою діяльності команди є засідання, які проводяться не менше трьох разів на рік для аналізу динаміки розвитку дітей.
3. Рішення щодо освітнього маршруту дитини приймаються колегіально та оформлюються протоколом.
4. Педагоги команди супроводу взаємодіють в інклюзивному просторі.

Рисунок 1. Команда ППС ТЗДОЯС №2.

Рисунок 2. Співдіяльність педагогів.

У процесі роботи забезпечується:

- *консультування* – обмін педагогічним досвідом та надання рекомендацій вихователям;
- *взаємонавчання* – взаємообмін знаннями між педагогами;
- *співвідповідальність* – спільна відповідальність за планування, проведення та результати освітнього процесу.

Актуальним є досвід взаємодії вихователя та асистента вихователя, набутий педагогами упродовж 2016–2025 років.

Спочатку асистент вихователя більше приділяв увагу індивідуальному супроводу дитини з ООП в інклюзивній групі, а саме забезпечував:

- надання допомоги у виконанні побутових завдань та фізичних вправ;
- сприяння сенсомоторному розвитку та адаптації до колективу;
- підтримка соціальної взаємодії дітей в групі;
- адаптація навчальних матеріалів під індивідуальні можливості дитини;
- супровід дітей до ресурсної кімнати та на індивідуальні заняття.

Поступово функції асистента вихователя розширювалися, і, що важливо, налагодилася взаємодія двох педагогів. Асистент вихователя почав спільно з вихователем відповідати за:

- добирання дидактичного матеріалу до наступного заняття,
- підготовку роздаткового та допоміжного матеріалу;
- допомогу дошкільникам у виконанні завдань;
- регуляцію поведінки дітей;
- моніторинг прогресу дітей;
- формування індивідуальної траєкторії розвитку дітей з ООП.

Зараз два педагоги в групі працюють із використанням технології «спільне викладання». Їхня співдіяльність передбачає спільне планування та проведення занять: один педагог навчає, інший спостерігає або допомагає індивідуально, потім вони міняються ролями. Зазвичай, асистент вихователя проводить фізкультхвилинки, руханки, пальчикові вправи, показує самомасаж або проводить дидактичні ігри/вправи на закріплення матеріалу. Вихователь у цей час готується до іншого завдання, допомагає вихованцям, у яких виникають труднощі, зокрема дітям з ООП. Це сприяє поліпшенню психологічного клімату на заняттях і спонукає дітей до активної взаємодії.

Отже, використання сучасних підходів і міждисциплінарний супровід КППС дає змогу організувати простір конструктивної взаємодії та творчого зростання всіх учасників освітнього процесу, що сприяє реалізації основних завдань інклюзивного навчання в ЗДО.

Література

1. Безкоровайна Н. І., Климюк Т. М. Тепла долоня: навч.-метод. посіб. Тернопіль, 2017. 186 с.
2. Воронов В. А. Інноваційна система освіти і піклування за дітьми раннього та дошкільного віку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. Вип. 3.2. С. 1–5.
3. Миронова С., Буйняк М. Інклюзивна група в дитячому садку: що робить вихователь? *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2022р. №2. С.57.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ДЛЯ МОТИВАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тетяна Климюк,

вихователь-методист
Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) № 2

Тетяна Падолист,

вихователь-методист
Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) № 2

У статті описано досвід організації методичної роботи в закладі дошкільної освіти.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, методична робота, інноваційні форми методичної роботи.

Сучасна система дошкільної освіти потребує творчих, компетентних фахівців, здатних розвивати свій особистісний потенціал. Освітня реформа вимагає змін у статусі педагога, його функціях, професійних навичках. Тому підвищення якості дошкільної освіти безпосередньо пов'язане з рівнем професійної компетентності педагогів.

Серед ефективних методичних форм роботи з педагогами виділяють традиційні та інноваційні. До традиційних відносимо педагогічні ради, семінари, консультації, круглі столи, вікторини, диспути, дискусії. До інноваційних – тренінги, ділові ігри, майстер-класи, творчі години, методичні посиденьки, брейн-ринги, педагогічні аукціони, дебати.

Прагнучи побудувати освітній процес відповідно до викликів часу методична служба ТЗДО(ЯС)№2 запровадила роботу «Методичного шоуруму цифрових технологій». Інтерактивні заняття відбувалися кожної другої середи місяця). Зокрема було проведено:

- *методичний фестиваль «Здоров'язберезувальні технології у роботі з дошкільниками»;*
- *квест «Використання практичних завдань з теми «Звукова культура мовлення»;*
- *ділову гру «Про результативність освітньої та оздоровчої роботи в ЗДО»;*
- *методичне коло «Діти, яких ми виховуємо»;*
- *дебати «Стилі виховання: гуманістичний/авторитарний»;*
- *педагогічну лабораторію «Особливості організації дослідницької діяльності дошкільнят (за напрямками STREAM-освіти)»;*
- *ярмарок педагогічного досвіду «Виховання маленького дослідника»;*
- *тренінг «Сенсорна інтеграція-основа розвитку дитини»;*
- *педагогічний інтенсив «Економічне виховання дітей дошкільного віку»;*
- *методичний аукціон «Основи економічної культури як складова пізнавального розвитку дошкільників».*

Маємо на меті поділитися досвідом проведення деяких заходів.

Методичне коло «Діти, яких ми виховуємо». Тема теорії поколінь актуальна та захоплива, особливо в контексті освіти і виховання. Розуміння особливостей кожного покоління допомагає педагогам ефективніше взаємодіяти з дітьми та створювати сприятливе освітнє середовище.

Дебати «Стилі виховання: гуманістичний/авторитарний» – це відкрита дискусія з аргументацією кожного педагога своєї позиції щодо вибору підходів у вихованні дошкільників через обмін думками з колегами.

Педагогічна лабораторія «Особливості організації дослідницької діяльності дошкільнят (за напрямками STREAM-освіти)». Роль дослідницької діяльності є основою фундаментальних знань, технологій їх здобуття, які стануть базою для навчання впродовж життя. Альтернативна програма «STREAM – освіта, або Стежки у Всесвіт» спонукає педагогів до роздумів, пошуку власних шляхів, до творчості та дослідництва.

Тренінг «Сенсорна інтеграція -- основа розвитку дитини». Суть сенсорної інтеграції, норма і можливі порушення... Чи знаєте ви, що труднощі із самообслуговуванням, концентрацією уваги, орієнтуванням у просторі й навіть із розвитком мовлення в

дошкільників можуть бути пов'язані з порушенням сенсорної інтеграції? Яка корекція?

Педагогічний інтенсив «Економічне виховання дітей дошкільного віку». Готовність вихователів до організації економічного виховання дошкільників як одного із напрямів освіти для сталого розвитку.

Методичний аукціон «Основи економічної культури, як складова пізнавального розвитку дошкільників» – інтерактивний формат для активізації вихователів на пошук педагогічні ідей для формування фінансово-економічної грамотності у дошкільників.

Досвід роботи методичної служби ТЗДОЯС №2 підтверджує, що систематичне використання інноваційних форм роботи є не лише ефективним інструментом для підвищення мотивації та зростання професійного рівня педагогів, але й є важливим кроком на шляху до створення сучасного та якісного освітнього простору в закладі дошкільної освіти.

Література

1. Скрипник Н. І. Методична робота в дошкільній освіті : навч.-метод. посіб. Умань , 2019. 108 с.
2. Прилуцька Л.В. Застосування інноваційних технологій в освітньому процесі. URL : https://naurok.com.ua/dopovid-zastosuvannya-innovaciynih-tehnologiy-v-osvitnomu-procesi-225091.html?utm_source=chatgpt.com
3. Теоретичні основи методичної роботи та педагогічного дорадництва. URL : http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/14320/1/metodichni_doradnitstvoi_f_oramat.pdf

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СЕНСОРНОЇ СТИМУЛЯЦІЇ НА ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Алла Грицюк,

учитель-логопед Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) № 2

У статті описано методику проведення занять з елементами сенсорної інтеграції для дітей з особливими потребами, доведено їх позитивний вплив на дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Ключові слова: інклюзивне навчання, учитель-логопед, діти з особливими освітніми потребами, сенсорна інтеграція.

Інклюзивна освіта — це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дитини з особливими освітніми потребами (далі – ООП) на освіту та права навчатися за місцем проживання в умовах закладу. У широкому розумінні інклюзивна освіта полягає в позитивному ставленні до багатоманітності дітей, цінуванні та врахуванні відмінностей кожного з них [1].

Інклюзивна освіта передбачає створення середовища, у якому діти з ООП навчаються разом з усіма. При цьому усім здобувачам освіти надаються якісні освітні послуги, забезпечується індивідуальний підхід.

Важливу роль в освітньому процесі для дітей з ООП відіграє учитель-логопед. Напрямами корекційно-розвивальної роботи є:

- ✓ формування комунікативної, плануючої та регулюючої функції мовлення;
- ✓ формування та розвиток активного і пасивного словника;
- ✓ формування артикуляційних навичок;
- ✓ формування фізіологічного та мовленнєвого дихання;
- ✓ робота над звуко-складовою структурою слів;
- ✓ формування навичок граматичного оформлення висловлювання;
- ✓ формування та розвиток зв'язного мовлення від фрази до розгорнутого висловлювання.

У полі зору вчителя-логопеда – діти з ООП, які мають порушення психомовного розвитку, зокрема ті, у розвитку яких спостерігається відсутність або різке зниження мотивації до мовленнєвого спілкування, мовленнєвий

негативізм (немотивоване небажання говорити) за наявності можливості до мовлення, порушення цілеспрямованості та концентрації уваги, недостатність зорового та слухового сприймання, труднощі засвоєння послідовності артикуляційних рухів і відтворення артикуляційної пози, порушення складової структури слів, неможливість інтегрувати інформацію, яка надходить від різних органів чуттів для того, щоб отримати повноцінну картину навколишнього світу, низька пізнавальна активність, швидка втомлюваність, короткочасна увага.

Ключову роль у розвитку мовлення відіграє сенсорна інтеграція – процес, за допомогою якого мозок обробляє, організовує та використовує інформацію, отриману через органи чуття, для ефективної взаємодії з навколишнім середовищем. Тож порушення сенсорної обробки негативно впливають на сприймання мови, комунікативні навички та вимову.

Коригування порушень сенсорної інтеграції передбачає поетапне включення і подальшу синхронізацію сенсорних потоків через стимуляцію роботи всіх органів чуття.

У процесі логопедичної практики, використовуючи сенсорний матеріал (сенсорні доріжки, набори сенсорних фігурок) намагаюся зацікавити дошкільників, пробудити в них допитливість, завоювати їх довіру і знайти такий підхід або спосіб виконання завдання, за якого навіть буденне стає дивовижним.

Рисунки 1, 2. На заняттях з елементами сенсорної інтеграції.

Під час роботи на заняттях з елементами сенсорної інтеграції застосовую:

- 1) вправи на розвиток дихання: ігри з водними мінібасейнами; вдмухування кольорових пір'їнок; надування повітряних кульок; повітряний "баскетбол";
- 2) вправи для язика та губів : облизування цукерки, кружечка лимона; зняття губами і язиком шматочків фруктів із зубочистки; здування кокосової стружки; утримання хлібної палички між верхньою губою і носом – кінчиком язика на носо-губній складці;
- 3) вправи для автоматизації поставлених звуків;

4) вправи на дрібну моторику: «пальчиковий театр», «заморожені мініфігурки», пошук дрібних іграшок за певною лексичною темою (в лотках з різними наповнювачами).

Кожне заняття з елементами сенсорної інтеграції викликає у дітей емоційне піднесення, мотивує їх до мовленнєвої діяльності. Різноманіття матеріалів дозволяє активізувати відчуття, сприймання, зорово-рухову координацію.

Отже, сенсорна інтеграція – важливий аспект логопедичної роботи. Комплексний підхід із сенсорними стимуляціями допомагає дітям покращити артикуляцію, фонематичний слух і комунікативні навички. Логопедичні заняття з елементами сенсорної інтеграції є важливим та ефективним інструментом впливу на дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Література

1. Безкоровайна Н. І., Климюк Т. М. Тепла долоня: навч.-метод. посіб. Тернопіль, 2017. 186 с.
2. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навч.-метод. посіб. Київ, 2008. 251 с.
3. Литвин Н. І., Борецька О. В., Сойко О. В. Комплексна психолого-педагогічна реабілітація дітей з особливими потребами засобами сенсорної інтеграції. *Психологія: реальність і перспективи* : збірник наукових праць РДГУ. 2018. Вип. 10. С. 94–100.

ВИКОРИСТАННЯ КОНСТРУКТОРА «ЛЕГО» В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ

Катерина Малегус,

учитель-логопед

Тернопільського закладу

дошкільної освіти (ясла-садок) №2

У статті описано методику проведення занять з використанням конструктора «Лего», запропоновано вправи для дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Ключові слова: конструктор «Лего», інклюзивне навчання, учитель-логопед, діти з особливими освітніми потребами, сенсорна інтеграція, нейрокорекційні вправи

Діти усього світу без проблем спілкуються однією мовою – мовою гри. Використання конструктора дає змогу вчитися граючись і навчатися в грі.

Універсальним явищем у світі навчання в грі є конструктор «Лего», адже його можна використовувати поліфункціонально, зокрема й у логопедичній роботі.

До основних напрямів роботи логопеда відносять:

- формування і розвиток правильного тривалого видиху;
- постановка, автоматизація, диференціація звуків;
- розвиток лексико-граматичних засобів мови в рамках певних тем;
- формування граматичної складової мовлення;

До супровідних:

- розвиток тактильних відчуттів;
- формування просторової орієнтації;
- розвиток загальної моторики, тренування тонких диференційованих рухів пальців і кистей рук;
- розвиток і вдосконалення вищих психічних функцій.

Конструктор «Лего» можна ефективно використовувати під час виконання низки логопедичних вправ і завдань.

4. Артикуляційна гімнастика.

Під час артикуляційної гімнастики дитина вивчає назву вправи, запам'ятовує положення органів артикуляції на малюнку, на своєму виробі, на своєму відображенні, яке бачить у дзеркалі.

Гра «Відгадай і відтвори» : дитина повинна на дотик зрозуміти, яка назва артикуляційної вправи та відтворити її. Спочатку з опорою на дзеркало, а потім без нього.

Рисунок 1. Артикуляційна гімнастика.

Рисунок 2. Розвиток мовленнєвого дихання.

5. Розвиток мовленнєвого дихання.

Завдання і вправи:

- дуття за напрямком, зображеним на аркуші паперу;
- «перегони» цеглинок за умови: червону цеглинку подути сильніше, зелену – легенько, синю – ледь-ледь;
- ігрові вправи «Задуй м'яч у ворота», під час яких навчаю дитину направляти струмінь повітря та регулювати його силу; при цьому закріплюємо знання про кольори: у зелені ворота – червоний м'яч; у жовті – синій...; порядкову лічбу : синій м'яч – у перші (другі, треті) ворота.

3. Автоматизація та диференціація звуків.

Під час автоматизації звуків разом з дитиною будуємо з конструктора «Лего» «звукову доріжку». Долучаємо «героїв», яких також майструємо. Один

«герой» проходить випробовування, промовляючи, наприклад, звук [с], інший герой промовляє звук [ш]. Використовую «доріжку» для автоматизації та диференціації практично усіх звуків, що вивчаємо.

Завдання:

- «Одна доріжка» : заданий звук вимов коротко, наступаючи на коротку жовту цеглинку; звук вимов довго, проводячи «героєм» по довгій синій доріжці;
- «Дві доріжки» : поставивши «героя» на жовту цеглинку, вимов звук голосно; поставивши «героя» на синю цеглинку, вимов звук тихо.
- «Три доріжки» : додай до заданого звука голосні звуки; промов закриті та відкриті склади; промов слова зі збігом приголосних : *сам, сом, сум; бас, вас, газ; скло, сні, міст.*

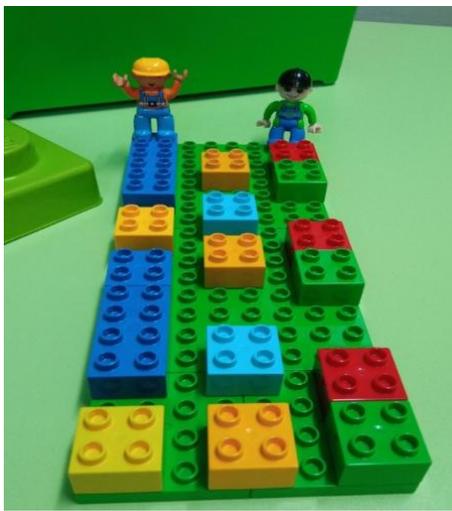

Рисунок 3. «Звукова доріжка».

Рисунок 4. Логоритмічне заняття.

4. Логоритмічні заняття.

На логоритмічних заняттях виконуємо вправи:

- вистукування і сплескування з орієнтуванням на колір, розмір, кількість цеглинок (над червоною цеглинкою – плеснути долоньками, над жовтою – стукнути по столу);
- вистукування і сплескування з промовлянням тексту або без нього, з музичним супроводом або без нього.

5. Вивчення лексичних тем.

Робота над лексичними темами за допомогою конструктора «Лего» дає можливість дітям з ООП запам'ятовувати нові слова, використовуючи тактильний і зоровий аналізатори. Накопичення словника у таких дітей відбувається через побачене і усвідомлене. Наприклад, у процесі опрацювання лексичної теми

«Звірі» разом з дітьми будуємо з цеглинок лего-ферму, де «живуть» свійські тварини, за «фермою» – «ліс», де «живуть» дикі тварини.

Пропонуємо такі завдання :

- опиши тварину;
- скажи, де вона живе, що їсть;
- опиши, які дитинчата у тварин;
- як дикі звірі готуються до зими;
- як треба допомагати тваринам та птахам взимку тощо.

На логопедичному занятті з використанням конструктора «Лего» можна поєднати декілька тем, наприклад: «Дикі тварини» і «Пори року». Тоді в лего-лісі, де живуть лего-тварини, створюємо елементи відповідної пори року : метелики і квіти – літо; різнобарвне листя дерев, ягоди та гриби – осінь; зелені ялинки посеред синіх та білих цеглинок – зима.

Рисунки 5, 6. Нейрокорекційні вправи.

6. Нейрокорекційні вправи.

Оскільки конструктор «Лего» можна розташувати не тільки на столі, але і на підлозі, на килимі, його також використовують під час нейрокорекційних вправ. Дитина під час заняття виконує вправи з різних положень, в русі, що особливо важливо для соматично ослаблених дітей та дітей з ООП.

Виконуємо нейрокорекційні вправи за інструкціями, наприклад:

- перестав цеглинки лего обома руками з однієї тарілки в іншу;
- постав цеглинку на праву (ліву) руку;
- піднеси цеглинку певного кольору догори, підійшовши до цеглинок, що стоять на підлозі;
- поклади цеглинку посередині аркуша; праворуч; ліворуч; угорі; внизу аркуша ;

- створи із цеглинок картину на аркуші;
- лежачи на криматі, з-за голови обома руками візьми цеглинки та розклади їх за кольорами / величинами.

Отже, використання конструктора «Лего» позитивно впливає на розвиток дрібної моторики пальців та кисті рук, загальної моторики та координації рухів, відчуття ритму, орієнтування у просторі та часі, що сприяє розвитку мовленнєвої активності та пізнавальної діяльності дошкільників.

Література

1. Логопедія: підручник / За ред. М. К. Шеремет. Київ, 2010. 376.с.
2. Богдан Т.М., Галаган Д.О., Ярошенко Д.М. Використання конструктора LEGO в роботі з дітьми дошкільного віку: метод. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та вихователів ЗДО. Чернігів, 2018. 60 с.

ЛЕГО-КРОКИ ВІД ДОШКІЛЛЯ ДО НУШ

Антоніна Єрмоєнко,

заступник директора
з навчально-виховної роботи
Тернопільської початкової школи №5

Наталія Карнаухова,

вихователь-методист
Тернопільської початкової школи №5

Оксана Кусяк,

директор
Тернопільської початкової школи №5

У статті висвітлено досвід педагогів Тернопільської початкової школи №5 з упровадження лего-технологій в освітній процес.

Ключові слова: професійна майстерка, лего-конструювання, дошкільна освіта, логоритмічні вправи.

Проблема забезпечення наступності між закладами дошкільної та загальної середньої освіти посідає чільне місце в роботі сучасних педагогів. Важливо зрозуміти, як працівникам ЗДО організувати свою роботу, аби старший дошкільник мав навички майбутнього першокласника НУШ.

У жовтні 2024 року в Тернопільській початковій школі №5 в межах реалізації професійного маршруту «Гнучкість закладів дошкільної освіти до умов НУШ» проведено професійні майстерки для директорів закладів освіти Тернополя та їх заступників. Педагогічний колектив закладу висвітлив тему «Лего-кроки від дошкільля до НУШ».

Актуальність теми зумовлена потребами забезпечення сенсорного, інтелектуального, мовленнєвого, фізичного, художньо-естетичного розвитку дітей. Як свідчить практика, усі зазначені аспекти успішно реалізуються в конструкторсько-будівельній діяльності дітей. Використання конструкторів «Лего» дає змогу дітям фантазувати і втілювати в життя свої задуми, захоплено працювати і бачити кінцевий результат своєї роботи.

Шляхи інтеграції лего-конструювання в освітній процес ЗДО продемонстрували працівники закладу – тренери професійних майстерок.

Учитель-логопед Юлія Новак провела логоритмічні вправи з використанням цеглинок лего. Учасники/учасниці майстерки переконалися, що заняття з використанням логоритмічних вправ і лего-технологій забезпечують покращення артикуляційних, мовленнєвих, моторних та комунікативних навичок дітей у цікавій ігровій формі. Під час таких занять дошкільники покращують звуковимову та артикуляційну моторику, розширюють словниковий запас, формують вміння складати прості речення та висловлювати думки, розвивають дрібну моторику через маніпуляції з лего-деталлями, покращують координацію рухів завдяки логоритмічним вправам. У дітей зростає впевненість у спілкуванні з однолітками та дорослими, розвиток навичок взаємодії та співпраці в групі, формування позитивного емоційного ставлення до мовленнєвої діяльності, стимулювання творчого мислення через створення тематичних конструкцій, покращення почуття ритму й інтонації через спів та ритмічні рухи, підсилення здатності до чіткої вимови через синхронізацію руху та мовлення.

Рисунок 1. Логоритмічне заняття.

Рисунок 2. Гра «Кольорові долоньки».

Вихователь Надія Маньковська практикувала нейроігри та нейровправи для учасників освітнього процесу з використанням лего-цеглинок. Педагог довела, що гра «Кольорові долоньки» з використанням лего-цеглинок дає змогу дітям ефективно засвоїти порядкову і зворотну лічбу, тренувати розпізнавання кольорів, логічне мислення та співвідносити елементи за формою та кольором, що є важливим для їхнього загального розвитку.

Учитель початкових класів Вікторія Брацун розповіла про методiku викладання математики в початковій школі за сінгапурською методикою. Педагог наголосила, що використанню моделей дає змогу візуалізувати умову задачі, систематизувати дані і розв'язування задач поетапно. У цьому полягає секрет успіху сінгапурської системи. Ще один аспект «сінгапурського методу» – спільне навчання. Велику кількість завдань за цією методикою можна сформулювати так : «Подивися і розкажи».

Рисунок 3. Фрагмент заняття з математики.

Рисунок 4. Руханка.

Вихователь Ольга Гулько провела лего-руханку. Педагог зазначила, що застосування лего-технологій під час фізичної активності дошкільнят сприяє розвитку дрібної моторики та координації рухів у дітей, створює сприятливу атмосферу, спонукає до фізичної активності з елементами гри, підвищує інтерес до руху, згуртовує дітей та навчає взаємодіяти у команді.

Учасники / учасниці професійних майстерок переконалися в їх дієвості. Конструктивне спілкування, професійний діалог, майстерність спікерів і тренерів – усе це сприяє мотивації педагогів до методичної творчості та впровадження інновацій.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / О. І. Білан, Л. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець. 2012. 264 с.

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ – ІНВЕСТИЦІЯ У СТАБІЛЬНЕ МАЙБУТНЄ

Олександра Орляк,

директор Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) №38

У статті висвітлено досвід педагогів ТЗДОЯС №38 з упровадження освітньої програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку».

Ключові слова: професійна майстерка, освіта для сталого розвитку, дошкільна освіта, сталий розвиток, гармонійний розвиток, екологічне виховання, емпатермент-педагогіка.

Кожна людина прагне жити довго, щасливо, відчуваючи стабільність і впевненість у майбутньому. В сучасних умовах саме освіта відіграє ключову роль у формуванні в підростаючого покоління способу життя, що сприяє довготривалому, ощадливому та гармонійному розвитку людства. З цією метою педагоги ТЗДОЯС №38 долучилися до міжнародного освітнього проекту «Освіта для сталого розвитку в дії» та впровадили у роботу з дітьми старшого дошкільного віку нову освітню технологію – освіта для сталого розвитку. Мета цієї діяльності – навчити вихованців будувати життя у здоровому довіллі, гармонії зі світом, спрямоване на збереження та примноження ресурсів.

Залучення наймолодших громадян України до збереження власного здоров'я, довілля, культурних цінностей, виховання ощадливості та навчання раціональним діям є запорукою екологічно, економічно та соціально збалансованого майбутнього країни. «Сталий розвиток» визначається як розвиток, що задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої інтереси, тобто сучасне покоління має залишити достатні запаси природних, економічних та соціальних ресурсів наступним поколінням.

У межах реалізації професійного маршруту «Гнучкість закладів дошкільної освіти до умов НУШ» колектив ТЗДОЯС №38 поділився досвідом впровадження освітньої технології «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». З метою сприяння професійному зростанню керівників закладів дошкільної освіти шляхом ознайомлення з сучасними освітніми технологіями, зокрема «Освіта для сталого розвитку», формування навичок адаптації освітнього процесу до умов

НУШ, обміну досвідом ефективного впровадження принципів сталого розвитку, стимулювання творчого підходу до організації навчальної діяльності та залучення батьків до співпраці у вихованні дітей у жовтні 2024 року проведено професійну майстерку для керівників закладів дошкільної освіти.

Рисунки 1, 2. Умотивована спільна праця учасниць майстерок.

Директор ТЗДОЯС №38 Олександра Орляк, тренер курсу «Теорія і методика освіти для сталого розвитку у закладах дошкільної освіти», ознайомила присутніх з програмою курсу, його теоретичними та методичними засадами, пояснила ефективність емпіричної педагогіки та надала практичні рекомендації щодо запровадження курсу в освітній процес закладу.

Вихователь-методист Галина Турецька висвітлила особливості змісту і технології ОСР для дітей старшого дошкільного віку, поділилась досвідом практичного впровадження: внесення змін у розклад занять, обговорення проблеми на педрадах, проведення семінарів, консультацій, опрацювання теоретичних і методичних джерел.

Педагоги закладу Ірина Волинець, Марія Місюк, Ольга Сторож поділилися власним досвідом від самостійного опрацювання технології ОСР до проведення різноманітних видів діяльності протягом дня та демонстрації моделей поведінки, орієнтованої на сталий розвиток.

Під час практичної частини заходу керівники закладів дошкільної освіти брали участь у моделюванні освітніх ситуацій, спрямованих на формування екологічно доцільної поведінки дітей, виконували вправи з розробки інтегрованих занять з використанням технології «Освіта для сталого розвитку», а також обговорювали кейси з успішної взаємодії з батьками.

Учасники профмайстерок оцінили захід як змістовний та корисний. Вони відзначили підвищення рівня обізнаності щодо концепції сталого розвитку, отримали практичні інструменти для впровадження освітньої технології в освітній процес закладів, а також сформували бачення необхідності залучення батьків до спільної роботи над формуванням екологічно відповідальної поведінки дітей.

Аналізуючи результати реалізації курсу, педагоги закладу одностайно відзначили ефективність формування у дітей моделей сталої поведінки та важливість встановлення зворотного зв'язку з дітьми та їхніми батьками. Тому вихователям варто зосереджуватися на залученні батьків до спільної роботи за цим курсом.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець. 2012. 264 с.
3. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун; за заг. ред. О. Пометун. 2014.
4. Освіта для сталого розвитку в дії: офіційний сайт. URL: <http://esd.org.ua/>

ЕЛЕМЕНТИ ЛОГОРИТМІКИ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Валентина Лесів,

директор Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) №5

Оксана Креховець,

вихователь-методист Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) №5

У статті доведено важливість елементів логоритміки в процесі фізичного виховання дошкільників, зацентовано на ролі логоритмічних вправ у розвитку фізичних та мовленнєвих навичок дітей, а також їх впливі на корекційний розвиток, особливо в дітей з особливими потребами.

Ключові слова: логоритміка, фізичне виховання, дошкільники, інклюзивне навчання, нейрогімнастика, мовленнєвий розвиток, корекційний розвиток, педагогічна майстерня, інклюзивні практики.

Логоритміка є важливим інструментом у фізичному вихованні дошкільників, оскільки поєднує розвиток рухової активності з мовленнєвими навичками. Цей напрямок допомагає не лише вдосконалити фізичну координацію, але й стимулює розвиток ритмічного сприйняття та емоційної виразності. Використання елементів логоритміки на заняттях з фізичного виховання дозволяє досягти гармонійного розвитку дітей, покращити їх загальну фізичну підготовленість та здатність до комунікації.

Темі «Елементи логоритміки в процесі фізичного виховання дошкільників» була присвячена професійна майстерка, проведена в Тернопільському закладі дошкільної освіти (ясла-садок) №5 для директорів закладів дошкільної освіти м. Тернополя. Мета заходу – ознайомлення керівників ЗДО з інноваційними методами, зокрема з використанням логоритмічних елементів у фізичному вихованні дітей. Основною метою майстерки стало підвищення кваліфікації педагогів щодо впровадження логоритміки як ефективного інструменту для розвитку фізичних, мовленнєвих та емоційних навичок дошкільників, зокрема дітей з особливими потребами. У рамках заходу були продемонстровані практичні методики та нейрогімнастичні вправи, що сприяють всебічному

розвитку дітей та створенню інклюзивного середовища в закладах дошкільної освіти.

Директор закладу Валентина Лесів у своїй мотиваційній промові «Інклюзія — не про бар'єри, а про безбар'єрність!» підкреслила значення інклюзії як процесу, що забезпечує рівний доступ до освіти для всіх дітей».

Рисунки 1, 2. Учасниці профмайстерок у Тернопільському ЗДОЯС №5

Вихователь-методист Оксана Креховець у виступі «Логоритміка та її корекційне значення у фізичному вихованні дошкільника» ознайомила учасників із важливістю логоритміки для фізичного та корекційного розвитку дошкільників. Педагоги дізналися, як застосування логоритмічних практик сприяє покращенню мовленнєвих і фізичних навичок дітей, що є особливо важливим у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Під час практичного інтенсиву «Нейрогімнастичні практики» інструктор з фізкультури Оріся Бадовська та музичний керівник закладу Леся Холод продемонстрували нейрогімнастичні вправи для дітей дошкільного віку.

Учасники/учасниці майстерок переконалися, що регулярні заняття логоритмікою сприяють нормалізації мовлення дитини незалежно від виду мовленнєвого порушення, розвитку фізичних якостей, комунікативних навичок і створенню комфортних умов для переходу дитини із закладу дошкільної освіти до закладу загальної середньої освіти.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / О. І. Білан, Л. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець. 2012. 264 с.
3. Інклюзія в ЗДО / упоряд. Л. А. Швайка. Харків , 2019. 144 с.

УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ STREAM-ОСВІТИ ДЛЯ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Галина Летинська,

директор Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) №23

У статті представлено досвід проведення професійних майстерок для педагогів, спрямованих на підвищення фахової майстерності. Описано результати заходу, доведено позитивний вплив застосування елементів STREAM-освіти на розвиток екологічної свідомості та творчих навичок дошкільників.

Ключові слова: STREAM-освіта, дошкільна освіта, творчий розвиток, екологічна свідомість, професійна майстерність, природні матеріали, інноваційні методи навчання.

STREAM -освіта — це сучасний освітній підхід, що поєднує науку, технології, інженерію, мистецтво та математику, спрямований на всебічний розвиток дітей через практичні та творчі види діяльності.

Тему «Впровадження елементів STREAM-освіти для творчого розвитку дошкільників» опрацьовували директори закладів дошкільної освіти на професійних майстерках, проведених у Тернопільському закладі дошкільної освіти (ясла-садок) №23.

Учасники/учасниці заходів ознайомилися з розвивальним середовищем закладу, оглянули виставку робіт із природних матеріалів, поспілкувалися з авторами/авторками робіт і переконалися, що використання STREAM - елементів формувати у дітей екологічне мислення, пробуджувати цікавість до природи та розвивати креативні навички.

Важливою частиною заходу стала презентація інноваційних форм та методів організації освітньої діяльності за програмою «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт», розробленою під керівництвом К. Крутій. Педагоги закладу поділилися досвідом упровадження програми, наочно продемонструвавши, як вона сприяє формуванню екологічного світогляду та поглибленню знань дошкільників про природу.

На високому рівні поведено дві професійні майстерки, кожна з яких була унікальною та цінною. На першій майстерці, під гаслом «Цікаве із простого», учасники/учасниці створювали вироби з природних матеріалів. Педагоги мали змогу опанувати нові методи творчої діяльності, знайти нові ідеї для подальшої роботи з дітьми.

Рисунки 1,2. Учасниці майстерки «Цікаве із простого».

Друга майстерка – «Осінній листопад» – мала індивідуальний формат. Учасники створювали композиції з опалого листя. Це сприяло розвитку особистісної творчості та показало, як такі заняття можуть стимулювати творчу уяву і фантазію.

Рисунки 3,4. Спільнодія на майстерці «Осінній листопад».

Опрацювання теми «Впровадження елементів STREAM-освіти для творчого розвитку дошкільників» на професійних майстерках сприяло підвищенню професійної майстерності керівників закладів дошкільної освіти. Учасники / учасниці поповнили теоретичні знання і набули практичних навичок, які потрібні для використання елементів STREAM-освіти в роботі з дітьми. Позитивні відгуки

про заняття й бажання учасників упроваджувати елементи STREAM-освіти у своїх закладах свідчать про успішність та доцільність такої форми підвищення кваліфікації.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Інклюзія в дошкіллі: розвиток дітей із психофізичними вадами в умовах реалізації Базового компонента дошкільної освіти / Тарапака Н. В., Кашуба Л. В. : Навчально-методичний посібник. Кіровоград, 2013.
3. Крутій К.Л., Грицишина Т.І. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. *Дошкільне виховання*. 2016. №1. С.3-7.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець. 2012. 264 с.
5. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів : метод. рек. / Н. І. Поліхун, К .Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. Київ: ІОД НАПН України, 2019. 80 с.
6. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників / К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2018. 146 с.

STREAM-МАГІЯ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ, АБО ВЧИМОСЯ МАГІЇ ЧЕРЕЗ НАУКУ

Ольга Довбенко,

директор Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) №3

У статті описано інтерактивні методики STREAM-освіти, які сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей та допитливості у дітей.

Ключові слова: STREAM-освіта, дошкільна освіта, НУШ, критичне мислення, інтерактивні методики, професійна компетентність, педагогічний досвід.

STREAM-освіта — це інтегрований підхід до навчання, що поєднує природничі науки (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering), мистецтво (Arts) та математику (Mathematics). Вона спрямована на розвиток допитливості, критичного мислення та творчих здібностей у дітей через практичні дослідження, експерименти та гру. Такий підхід допомагає формувати базові навички для майбутнього навчання, сприяє розвитку комунікації, співпраці та впевненості у власних силах.

У межах реалізації профільного маршруту «Гнучкість закладів дошкільної освіти до умов НУШ» на базі Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) №3 проведено професійну майстерку на тему «STREAM-магія в дошкільній освіті, або Вчимося магії через науку», під час проведення якої педагоги закладу радо поділились своїми напрацюваннями в галузі STREAM-освіти з керівниками ЗДО міста Тернополя. Метою заходу – підвищення професійної компетентності педагогів стосовно використання інтерактивних завдань та ігрових методик STREAM-освіти.

Для проведення заходу колектив закладу використав символіку, образну систему та хронотопи фантастичних романів англійської письменниці Джоан Роулінг про Гаррі Поттера. Так учасники/учасниці заходу стали «студентами школи STREAM-магії». Вони об'єдналися в спільноти Грифіндор, Гафелпаф, Рейвенклоф та Слизерин, щоб відшукати «кубок STREAM-магії». За кожною спільнотою були закріплені «магістри магії» – педагоги закладу, які допомагали «студентам» виконувати завдання.

Рисунок 1. «Магістри магії» Тернопільського ЗДОЯС №3 .

Перший етап випробувань репрезентував напрям «природничі науки». «Студенти» отримали завдання зварити «магічне зілля», яке зможе «розбудити вулкан». Для цього необхідно було «розчаклувати» «секретні рецепти» лави. Учасники/учасниці проявили неабияку кмітливість, розгадали всі секрети «зілля» й успішно провели дослід «виверження вулкану».

Другий етап був пов'язаний із напрямками «математика» та «інженерія». «Студенти» виконували завдання «Магічна інженерія», спрямоване на розвиток логічного мислення і просторової уяви, навиків робити елементарні обчислення. За допомогою креслення необхідно було побудувати конструкцію, яка дозволить запустити «чарівну мітлу» для продовження подорожі магічним світом Гаррі Поттера.

Рисунок 2. Готуємо «виверження вулкану».

Рисунок 3. «Магічна інженерія».

Третій і четвертий етапи демонстрували реалізацію напряму «мистецтво». Виконуючи третє завдання, «студентам» і «магістрам» вдалося віднайти «філософський камінь» і приборкати «музичне закляття». Тож «музична руханка», яку вони підготували і провели, була веселою, цікавою і корисною.

На четвертому етапі – «Мистецтво дивотворення мандрагориків» – «студенти», використовуючи нетрадиційні техніки малювання, створювали картини. Особливо цікаво було відкривати для себе властивості матеріалів, несподівані поєднання кольорів.

Рисунки 4, 5. «Мистецтво дивотворення мандрагориків».

П'ятий етап корелював із завданнями напряму «природничі науки», і був спрямований на розвиток дослідницьких умінь. Щоб знайти «ключ», що відчиняє скриню зі «скарбами», треба було провести дослід з використанням води в різних фізичних станах. Розтопивши лід, «студентам» вдалося знайти «ключ». Вони успішно впоралися з усіма завданнями, тож були нагороджені «магічним кубком STREAM-освіти».

Учасниці/учасники професійної майстерки переконалися, що STREAM-освіта – це ключ, який допомагає дітям відкривати світ через науку, технології, мистецтво і творчість. STREAM-освіта сприяє формуванню допитливості, критичного мислення та творчих здібностей, а застосування інтерактивних методик, зокрема експериментів і тематичних квестів, стимулює інтерес до пізнання та допомагає усвідомлювати зв'язок між різними сферами знань.

Рисунок 6. Проводимо дослід.

Рисунок 7. Заслужені нагороди.

Досвід, здобутий під час проведення професійних майстерок, підтвердив, що такі заходи сприяють професійному зростанню педагогів, мотивують їх до творчого пошуку та самовдосконалення.

Література

1. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників / К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2018. 146 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Крутій К.Л., Грицишина Т.І. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. *Дошкільне виховання*. 2016. №1. С.3-7.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець. 2012. 264 с.
5. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів : метод. рек. / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпучіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. Київ: ІОД НАПН України, 2019. 80 с.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ STREAM-ОСВІТИ

Оксана Антошків,

вихователь-методист Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) №18

У статті описано педагогічну майстерню з упровадження елементів альтернативної програми "STREAM-освіта" для розвитку пізнавальних здібностей дошкільників через інтерактивні методи та інноваційні підходи, що сприяють формуванню інженерного мислення та розвитку інтересу до природничих наук, технологій, математики, мистецтва та загальної освіти.

Ключові слова: STREAM-освіта, дошкільна освіта, інженерне мислення, пізнавальні здібності, альтернативні програми, інтерактивні методи, педагогічні інновації, STEM, STEAM, навчальні ігри, педагогічні майстерки.

З метою сприяння оновленню освітнього процесу, використовуючи інноваційні підходи до розкриття творчих здібностей дитини через впровадження в практику роботи елементів альтернативної програми формування культури інженерного мислення в дошкільників «STREAM-освіта, або Стежинка у Всесвіт» у Тернопільському закладі дошкільної освіти (ясла-садок) №18 було організовано педагогічну майстерку для директорів закладів дошкільної освіти м. Тернополя на тему «Розвиток пізнавальних здібностей дошкільників через упровадження елементів STREAM-освіти».

Учасники професійної майстерки обговорили переваги STREAM-освіти для дошкільників і дійшли висновку, що навчання за темами, а не за предметами, коли дитина бачить зв'язок між науками, робить навчання насправді системним. У вихованців розвивається критичне мислення та вміння розв'язувати проблеми, діти набувають упевненості у власних силах, навчаються комунікації та командній роботі, а також розвивають інтерес до технічних дисциплін і точних наук.

Досвідом роботи поділилися працівники закладу, які вже кілька років інтенсивно впроваджують елементи STREAM-освіти.

Про роботу з дітьми в межах розділу «Математика і логіка, або Пізнаємо красу чисел і геометричних фігур» розповіла вихователька Міколів Г. В., яка акцентувала увагу на тому, що активне використання ігор – сенсорних, інтелектуальних, ігор-досліджень та ігор з використанням інтерактивних елементів – полегшує процес засвоєння інформації завдяки візуальним ефектам.

Про опрацювання розділу «Мистецтво, або Таємниці дивосвіту» розповіла вихователька Дайчак Н.З., яка наголосила, що уведення елементів STREAM-освіти дає змогу розширити коло мистецьких інтересів дітей, залучити їх до процесу творчості, занурити у світ прекрасного. А ще – застосувати нестандартні техніки зображувальної діяльності, використати інноваційні засоби творення художньої дійсності.

Вихователька Таванець О.Я., представляючи розділ «Природничі науки, або Подорож Усесвітом», відзначила, що, працюючи за програмою «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт», діти з цікавістю опановують первинні знання з астрономії, фізики, хімії, біології, наук про Землю та медицини.

*Рисунок 1. Директор
ЗДОЯС№18 Ковалець Галина.*

Рисунок 2. Натхненні учасниці профмайтерок.

Про шляхи реалізації освітнього напрямку «Технології, або Таємничі перетворення» розповіла вихователька Лещишин С. В. Вона підкреслила ефективність ігор, що моделюють структуру трудового процесу та розширюють уявлення дітей про світ професій.

Вихователька Осадца Ю. В. висвітлила особливості роботи за напрямком «Мандрівка у країну слів». Доповідачка наголосила, що навчання дітей має бути цікавим, таким, щоб вони навіть виконуючи складні завдання відчували азарт і

бажання подолати будь-які перешкоди. Результативними Осадца Ю. В. вважає сторителінг, евристичну бесіду, інтерактивні методи.

Рисунок 3. Виступає Осадца Юлія.

Рисунок 4. Мінілабораторія.

У «Кав'ярні з розумними розмовами» директори закладів дошкільної освіти мали можливість підбити підсумки роботи з теми «Реалізація освітніх завдань елементів альтернативної програми формування культури інженерного мислення в дошкільників «STREAM-освіта, або Стежинка у Всесвіт» у закладі дошкільної освіти». У відеопрезентації досвіду Тернопільського ЗДОЯС №18 було відбито основні аспекти створення розвиткового середовища в закладі, зокрема облаштування в групових приміщеннях мінілабораторій.

Директори ЗДО дійшли висновку, що задум організації професійних педагогічних майстерок є надзвичайно актуальним, оскільки дає змогу презентувати свої надбання освітній спільноті міста і переймати досвід колег у сфері педагогічних інновацій.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Крутій К. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення у дошкільників / наук. кер. К.Л. Крутій. Запоріжжя : ЛІПС ЛТД, 2018. 146 с.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / О. І. Білан, Л. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець. 2012. 264 с.

РАННЯ ПРОФІЛІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НУШ

Оксана Погорелко,

консультант Тернопільського
комунального методичного центру
науково освітніх інновацій та моніторингу

У статті висвітлено значення професійних майстерок у зростанні професійної компетентності педагогів через практичне відпрацювання методик та обмін досвідом.

Ключові слова: професійні майстерки, дошкільна освіта, рання профілізація, професійна орієнтація, соціальні навички, розвиток дитини, рольові ігри, батьки.

Дошкільний вік – це період, коли формуються основи світогляду дитини, розвиваються інтереси та уявлення про навколишній світ. Однією з найважливіших тем сучасної дошкільної освіти є ознайомлення дітей з професіями дорослих. Щоб зробити це знайомство не лише цікавим, але й корисним для подальшого розвитку дитини, педагогам закладів дошкільної освіти необхідно сприяти розвитку інтересів та мотивації вихованців.

З метою підвищення компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у впровадженні сучасних підходів до освітнього процесу, розвитку професійних навичок у сприянні ранній профілізації дітей, формуванню в них базових життєвих компетентностей та готовності до навчання у школі, у Тернопільському закладі дошкільної освіти (ясла-садок) №36 було проведено професійну майстерку на тему «Рання профілізація дошкільників в умовах становлення нової української школи», учасниками якого стали вихователі-методисти закладів дошкільної освіти міста Тернополя.

Педагоги ознайомилися з основними принципами ранньої профілізації, яка передбачає створення сприятливих умов для виявлення та розвитку здібностей дітей, формування їхніх інтересів та уподобань; обговорили ефективні методики інтеграції елементів профілізації в освітній процес, зокрема через гру, дослідницьку діяльність та практичні завдання, які відповідають концепції Нової української школи; практично відпрацювали методики розвитку професійної орієнтації дітей: створювали ланцюжок асоціацій, пов'язаних із

професіями, продовжували казкові історії для формування розуміння важливості різних сфер діяльності. Значну увагу приділили алгоритму прийняття рішень при виборі професії за формулою «Хочу – можу – треба».

Рисунки 1,2, 3. Учасниці професійної майстерки в Тернопільському ЗДОЯС №36.

Результатом заходу стало підвищення професійної компетентності педагогів у сфері ранньої профілізації дошкільників. Педагоги отримали змогу обмінятися досвідом, а також напрацювати спільні підходи для покращення освітнього процесу.

Література

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець. 2012. 264 с.
2. Калініна І. В. Індивідуалізація та профілізація навчального процесу у дошкільному закладі. *Дошкільне виховання*. №8, 2021. С. 8–11.
3. Ткаченко Н. А. Рання профілізація в дошкільній освіті: нові підходи та методи. *Дошкільне виховання*. № 5. 2019. С. 12–15.

ПРОФЕСІЇ СУЧАСНОСТІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ОСВІТНІХ ТЕНДЕНЦІЙ

Мирослава Гончарук,

вихователь-методист Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) №9

У статті описано етапи й результати проведення професійних майстерок для педагогів закладів освіти у сфері профорієнтаційної роботи.

Ключові слова: професійна майстерка, дошкільна освіта, сучасні професії, інтерактивні методи, професійна орієнтація.

Сучасний ринок праці динамічно змінюється, вимагаючи від фахівців нових компетенцій, гнучкості та креативності. Технологічний прогрес, диджиталізація, екологічна свідомість та розвиток креативних індустрій визначають нові вектори професій майбутнього. Саме тому важливо з раннього віку формувати у дітей уявлення про різноманіття професій та значення постійного навчання впродовж життя.

Рисунки 1, 2. Учасниці професійної майстерки в Тернопільському ЗДОЯС №9.

У межах реалізації профільного маршруту «Гнучкість закладів дошкільної освіти до умов НУШ» на базі Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) №9 проведено професійні майстерки для вихователів дошкільних закладів освіти з тем: «Професії сучасності», «Використання інноваційних підходів для ознайомлення дітей із професіями»

Вихователь Мирослава Гончарук представила власний досвід у сфері ознайомлення дітей із сучасними професіями, зокрема з тими, що зазнали значних змін під впливом сучасних технологій. Учасники ознайомилися з методиками інтерактивного знайомства дітей із професіями лікаря, дизайнера одягу, психолога, фермера, програміста та аніматора через ігрові форми.

Педагоги працювали в групах, створюючи моделі ознайомлення дітей із професіями. Кожна група презентувала свої рішення та пропонувала ігрові форми роботи, підбираючи відповідні атрибути для рольових ігор. Учасники створили шість ігрових зон за темами: телемедицина, ландшафтний дизайнер, еколог, дизайнер 3D виробів, стиліст, івент-менеджер.

На майстерці «Використання інноваційних підходів для ознайомлення дітей із професіями педагоги створювали ігрові ситуації, інтерактивні завдання та застосовували мультимедійні ресурси. Після представлення результатів обговорення учасники створили синквейни.

Професійні майстерки продемонстрували ефективність інтерактивних методів у формуванні уявлень дітей про сучасні професії. Учасники здобули досвід створення навчальних ігор та використання мультимедійних ресурсів для ознайомлення дошкільників з різними професіями. Захід сприяв професійному зростанню педагогів та надав їм інструменти для подальшої роботи з дітьми у сфері професійної орієнтації.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Київ : Слово, 2010.
3. Полєвікова О. Б., Швець Т. А. Світ сучасних професій. URL: <https://uifuture.org/publications/100-profesiy-maibutnogo/>
4. Порадник для вихователів щодо забезпечення безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками. URL: <https://surl.li/bxhcdx>
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець. 2012. 264 с.
6. Пуверро С., Глассоф В. Професії майбутнього. Київ: Книголав. 2024. 96 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ
В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Тетяна Нюня,

консультант Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

Микола Даценко,

консультант Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

У статті висвітлено основні виклики та напрями організації виховного процесу в сучасних умовах війни та воєнного стану; впливу глобалізації та цифровізації; обґрунтовано потребу іншого змісту та підходів до проведення виховної роботи у закладах освіти. Основними напрямками виховної роботи визначені: національно-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання, громадянська освіта, створення безпечного позитивно-розвиткового середовища.

Ключові слова: виховний процес, національно-патріотичне виховання, формування національної та громадянської ідентичності, освітнє середовище.

Військова агресія російської федерації проти України, вимушена міграція, тимчасова окупація частини територій країни, виклики щодо збереження цілісності й державності України, захист українським народом ціною наймовірних зусиль і своїх життів принципів демократії, свободи та справедливості, національної та культурної ідентичності, процес увиразнення й консолідації української політичної нації, загальна соціокультурна ситуація, відсутність цілісності й повноти гуманітарного простору, стрімка динаміка суспільних процесів, реформування системи освіти, поява нових технологій та швидке накопичення інформації; геополітичні зміни, зростання соціальної

мобільності в глобальному масштабі; піднесення ролі особистості, нові можливості для самоствердження та самовираження людини визначають нагальність підвищення уваги до виховного потенціалу освітнього середовища, а також до виховання базових соціальних цінностей суспільства, соціально значущих якостей особистості, її компетентності й готовності до вияву відповідальної громадянської позиції і патріотизму [2, с. 9].

Сьогодні роль освіти полягає не лише в підготовці здобувачів до життя та подальшого навчання, а й у формуванні їхньої національної свідомості, культурних цінностей, відповідальності, суб'єктності, критичного мислення. Необхідно навчити дітей долати невизначеність та складність, уміти вчитися самотійно, підтримувати фізичне та емоційне благополуччя. Під час війни важливі не знання, уміння та навички, а вміння захистити, убезпечити себе та своїх близьких, виявити мужність і витривалість [6, с.125].

Освіта нової України — про громадянську відповідальність та патріотичну свідомість, про практичні знання, розвинені м'які навички, ментальну безпеку та свободу вибору. Освіта має бути спрямована на утвердження української політичної нації та розвиток громадянського суспільства: освітня система має виховувати повагу до української мови та культури, формувати громадянську відповідальність і свідомість, добросовісність, доброту та емпатію до оточення, повагу до гідності кожної людини, спадку української історії [8, с. 3].

Всупереч перешкодам освіта має стати ключем до відновлення відчуття надії, мобілізації ресурсів і можливостей для майбутнього, допомагаючи дітям та підліткам знайти своє місце в нових реаліях.

Згідно чинного законодавства про освіту, виховання в закладі освіти є обов'язковим, організовується як процес, є складником освітнього процесу із чітко визначеною власною системою виховних цілей, головними з яких є формування особистісних якостей і цінностей успішного громадянина демократичної країни, патріота України. Сучасний виховний процес — педагогічний супровід соціокультурного та духовно-морального розвитку учнів у системно-діяльнісному просторі закладу, який вибудовується на засадах поєднання суспільної життєдіяльності та свободи особистості.

Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану потребує іншого змісту та підходів до проведення виховної роботи. Основними напрямками мають стати забезпечення сприятливого освітнього середовища, формування національної та громадянської ідентичності, розвиток навичок життєзарядності та життєстійкості учасників освітнього процесу.

Пріоритетами в організації сучасного виховного середовища є: впровадження в освітній процес активних форм роботи, що передбачають набуття учнівською молоддю соціального досвіду, сприяють формуванню життєвих компетентностей та ціннісних пріоритетів учнів із застосуванням інноваційних технологій; створення соціально-педагогічних умов для реалізації національно-патріотичного виховання в закладах системи освіти, формування цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей, пошук нових форм та методів організації учнівського самоврядування, співпраця з молодіжними громадськими організаціями на засадах партнерства і демократії; підтримка громадської діяльності та заохочення молоді до благодійних соціальних, інтелектуальних та творчих ініціатив і проєктів; пропаганда кращих здобутків громадянської та військової звитяги представників українського суспільства, використання ресурсів краєзнавства та музейної педагогіки у національно-патріотичному вихованні; організація ефективної взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Організація виховної роботи у закладах освіти – це цілеспрямована діяльність, орієнтована на створення освітнього середовища з прогресивною системою цінностей, продуктивною діяльністю, упровадженням нових креативних технологій, залученням до цього процесу всіх суб'єктів педагогічного процесу; це багатомірний простір, у якому взаємодія усіх суб'єктів педагогічного процесу має своїм результатом їхнє духовне, інтелектуальне, моральне, естетичне, фізичне взаємозбагачення, сприяє розвитку творчого потенціалу, самореалізації особистості, формує готовність до особистісного самовдосконалення, забезпечує реалізацію співтворчості в межах гуманістичної парадигми.

Основні проблеми, виклики і загрози здійснення виховної роботи в умовах війни та воєнного стану

- Організація освітнього процесу в укритті. Виклики дистанційного та змішаного навчання. Небезпека фізичного перебування в закладах освіти. Булінг, кібербулінг та насильство, зумовлені погіршенням життя населення в умовах війни та воєнного стану.
- Психологічний стан учасників освітнього процесу. Різний досвід пережиття подій війни. Втрата стабільності, невизначеність майбутнього та постійний стрес негативно впливають на мотивацію до навчання.
- Інклюзія. Інтеграція дітей ВПО.
- Недостатній рівень медіаграмотності (медіакультури) усіх учасників освітнього процесу.

- Недостатня кількість цифрового та культурного українськомовного продукту для дітей та підлітків.
- Відсутність єдиної державної інформаційно-просвітницької політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності.
- Відсутність системного характеру військово-патріотичного виховання.
- Трансформації життєвих стратегій та життєстверджуючих цінностей, характерних українській молоді в умовах повномасштабної війни. Зміна стратегії успіху.
- Скорочення мережі закладів позашкільної освіти.
- Потреба у створенні оптимальних умов для навчання й розвитку всіх і кожного окремо учня у відповідності з актуальними динамічними можливостями. Індивідуалізація навчання. Адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості.
- Зниження цінності виховання в педагогічній свідомості [9, с. 6]. Недостатнє розуміння важливості виховної роботи та недооцінення потенціалу позашкільної освіти у закладах освіти та рівні громад.
- Потреба у постійному безперервному розвитку педагогів.
- Штучний інтелект. Цифрова компетентність вчителя.

Актуальні аспекти організації виховного процесу відповідно до цивілізаційних викликів і небезпек війни

1. Створення сприятливого мотиваційного безпечного позитивно розвиткового освітнього середовища для всебічного розвитку особистості дитини в реаліях та викликах сьогодення.

2. Соціально-педагогічна та психологічна допомога учням, вихованцям, студентам, які постраждали від військової агресії РФ та потребують психологічної та іншої підтримки. Основними завданнями соціально-педагогічної підтримки визначаються допомога здобувачам освіти у розвитку ціннісно-орієнтованої активності, подоланні труднощів соціальної взаємодії, профілактика ризикованої поведінки, соціальний захист у складних життєвих ситуаціях.

3. Посилення діяльності спрямованої на підтримку всіх учасників освітнього процесу з урахуванням їх індивідуальних особливостей, запитів, потреб для відновлення ментального та психоемоційного стану.

4. Реалізація інклюзивності й безбар'єрності. Забезпечення комфортної та інклюзивної атмосфери, забезпечення доступу до якісних освітніх послуг для всіх дітей, незалежно від місця проживання, тимчасового перебування, освітніх труднощів. Соціалізація та адаптація внутрішньо переміщених дітей.

5. Профілактика булінгу та кібербулінгу. В умовах війни, коли діти велику кількість часу проводять онлайн, проблема булінгу та кібербулінгу закладах освіти набула нових форм і проявів. Спостерігається тривожна тенденція поведінкової агресії та дій з цькування учасників освітнього процесу з використанням електронних комунікаційних мереж. З метою профілактики булінгу та кібербулінгу в закладах освіти варто проводити просвітницьку роботу з учнями та законними представниками учнів з питань профілактики насильства, антибулінгу, формування толерантної поведінки та вирішення конфліктних ситуацій мирним шляхом.

6. Посилення національно-патріотичного та громадянського виховання дітей та учнівської молоді. Формування національної та громадянської ідентичності.

7. В умовах війни виникає нагальна необхідність здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування громадянської культури учнів та студентів на основі загальнолюдських та суспільно-державних (національних) цінностей, соціальної активності, розвитку національної та громадянської ідентичності.

8. Правильно спланована система національно-патріотичного виховання у сучасній школі допомагає керувати процесом виховання в молоді почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцненню країни, активної громадянської позиції, надає всій проведеній роботі системності, послідовності й цілеспрямованості, забезпечує спадкоємність в організації та розвитку національно-патріотичної діяльності учнів. Пріоритетну роль доцільно відводити активним методам, застосування яких ґрунтується на демократичному стилі взаємодії, сприяє формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

9. Національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму наших сучасників, воїнів, учасників війни російської федерації проти України. Робота з військово-патріотичного виховання повинна проводитися комплексно, спільними зусиллями органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, сил безпеки і оборони України із залученням ветеранів війни, а також закладів освіти, сім'ї, інститутів громадянського суспільства.

10. Розвиток учнівського самоврядування, формування лідерських компетентностей, особистої психологічної та духовної стійкості, проактивної життєвої позиції та усвідомленої громадянської відповідальності.

11. Краєзнавство та пошуково-дослідницька робота. Музейна педагогіка. Застосування сучасних освітніх інноваційних практик у просторі музею.

12. Упровадження педагогічних інновацій у практику роботи закладів позашкільної освіти. Оновлення змісту навчальних програм, зокрема з позашкільної освіти, адаптація програм під запити дітей в умовах сьогодення.

13. Пошук нових альтернативних форм виховної роботи. Впровадження інноваційних методів навчання та виховання, що сприятимуть розвитку критичного мислення, креативності та інноваційних здібностей. Реалізація цих підходів допоможе учням ліпше адаптуватися до швидко змінюваних умов сучасного світу.

14. Удосконалення цифрової компетентності, культури кібербезпеки суб'єктів освітнього процесу, їх адаптація в цифровому освітньому середовищі.

15. Ефективна організація дистанційного та змішаного навчання.

16. Формування світогляду, системи ціннісних орієнтацій дітей та молоді, смисложиттєвих цінностей, які сприятимуть розвитку цілісної та щасливої особистості, професіонала, громадянина України, який здатен до успішної самореалізації та розбудови суспільства й економіки.

17. Дитиноцентризм. Зміст освіти, що побудований на засадах компетентнісного та особистісно-орієнтованого підходів. Виконання практичних робіт, проєктів, що допомагають учням застосовувати отримані знання у реальних ситуаціях. Врахування потреб та підтримка кожного учня, створення програм, які враховують різний рівень навчальних здібностей та інтереси учнів; побудова індивідуальної освітньої траєкторії для забезпечення максимально сприятливих умов навчання для кожної дитини.

18. Адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості. Створення в освітньому просторі сприятливих умов для виявлення й розвитку природних задатків, надання кожному можливості здійснювати власний вибір.

19. Здійснення профорієнтаційної роботи. Заклади освіти є унікальними хабами розвитку здібностей та можливостей здобувачів освіти, навігаторами професійного самовизначення, сприяючи глибокому розвитку дітей та молоді як особистостей та готуючи їх до майбутньої професійної кар'єри.

20. Упровадження STEM-освіти.

21. Установлення партнерства між усіма учасниками освітнього процесу. Залучення батьківської громадськості, представників громади до освітнього процесу та співпраці.

22. Профілактика ризикованої, девіантної і кримінальної поведінки.

23. Волонтерство. Добровільна діяльність, спрямована на вирішення соціальних проблем. Добрі справи виховують у дітях емпатію, людяність, здатність розуміти інших, дають змогу накопичувати досвід соціальної взаємодії та спілкування.

24. Виховання життєвих цінностей та навичок у молодого покоління. Вироблення життєвих цінностей, які дозволяють особистості виживати і долати труднощі та проблеми у складних життєвих ситуаціях; самоактуалізації, коли особа прагне досягти у житті всього, що тільки можливо.

25. Розвиток «м'яких» навичок. Просвіта з питань особистої безпеки та домедичної допомоги. Навчання навичок життєзарядності та безпеки життєдіяльності. Навчання правил поведінки в умовах воєнного стану (під час повітряних тривог, поводження з вибухонебезпечними предметами, перша медична допомога тощо).

26. Етичне та відповідальне використання та організаційне впровадження систем ШІ в закладах освіти. Розуміння ролей ШІ в освіті, використання його в навчальних практиках етичним та ефективним способом.

Отже, перед українською освітою постають завдання оновлення виховного змісту, впровадження інноваційних форм, методів та особистісно орієнтованих виховних технологій, що забезпечуватимуть досягнення якісних результатів у формуванні людини як громадянина і патріота.

Під час війни школа стає осередком формування національної та громадянської ідентичності, громадянської активності, місцем сили і стійкості, психолого-педагогічної підтримки, волонтерства та приналежності до спільноти.

Для дітей нового еволюційного ступеня розвитку педагог має створити таке виховне середовище, де пануватиме доброзичлива творча емоційно позитивна атмосфера, яка стимулюватиме різноманітну цікаву пізнавальну діяльність учнів для розкриття потенціалу особистості, розвитку, вияву й застосування кращих моральних і громадянських якостей. Учитель має продумати дієві способи мотивації, переконання учнів, дібрати красномовні неспростовні факти, приклади, аргументи, забезпечити школярам можливість вільно висловлювати свою думку, обстоювати власну позицію щодо обговорюваних питань. [1; 11].

У складних реаліях воєнного стану в Україні перед освітянами стоїть важливе завдання – об'єднання зусиль педагогічної та громадської спільнот на засадах взаєморозуміння, співробітництва щодо захисту прав та свобод, оволодіння дітьми універсальними цінностями та моделями поведінки, які складають основу світової культури.

Війна нас змінює і випробовує на міцність. Як зазначає Олег Романчук, психолог, психотерапевт, директор Інституту психічного здоров'я УКУ та Українського інституту когнітивно-поведінкової терапії «Зараз ми всі проходимо через випробування. Але насправді в нас просто немає іншого вибору – вистояти, перемогти, відродитися і допомогти нашим дітям пройти через цей досвід. Якщо залишаться рани на душі – це не страшно, рани обов'язково загояться. Але для того, щоб наші діти були щасливими у щасливій країні, потрібна ця битва, у якій в кожного з нас є своє місце».

Література

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
2. Журба, К. О. Формування національної ідентичності зростаючої особистості в умовах воєнного стану: досвід експериментальної реалізації. *Вісник НАПН України*. 2023. Т. 5, № 1. С. 1–6.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
5. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.2.2022 № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
6. Злишков В., Лукомська С., Євдокимова Н., Ліпінська С. Діти і війна: монографія. Київ – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2023. 221 с.
7. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2024 р. № 141-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-2024-%D1%80#Text>
8. Освіта переможців. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/92916/>
9. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей», розглянута та затверджена Вченими Радами Інституту проблем виховання НАПН (протокол № 6 від 02.07.2018) та Інституту модернізації змісту освіти (протокол № 7 від 26.09.2018).

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТУ ТЕХНІК ЗЦІЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ СИМПТОМАМИ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСУ В ЗЗСО МІСТА ТЕРНОПОЛЯ

Галина Несмашна,

психолог Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

У статті представлено результати міжнародного проекту, спрямованого на вивчення ефективності програми «Діти і війна. Навчання технік зцілення та батьківських навичок» для дітей із симптомами посттравматичного стресу в школах м. Тернополя. Проект демонструє важливість раннього втручання, комплексного підходу та міжнародної співпраці у підтримці психічного здоров'я дітей, які переживають наслідки війни.

Ключові слова: *посттравматичний стрес, діти, техніки зцілення, психологічна підтримка, програма «Teaching Recovery Techniques Plus Parenting», війна, раннє втручання, батьківські навички.*

В умовах триваючої збройної агресії російської федерації проти України питання психічного здоров'я стає надзвичайно важливим. Війна створює величезне психологічне навантаження на дітей, які змушені переживати стресові події, втрату близьких, зміну середовища чи тривалу невизначеність.

Розуміючи, наскільки складна ситуація для багатьох українських сімей з дітьми, які щодня зазнають фізичного та психологічного тиску, відділ молодіжної стійкості Лондонського Університету Королеви Марії спільно з Організацією Об'єднаних Націй та Фондом «Діти та війна» запропонували свою допомогу у сфері надання психологічної підтримки дітей і батьків.

Результатом співпраці став міжнародний проєкт «Проведення кластерного рандомізованого контрольованого дослідження ефекту технік зцілення у дітей із симптомами посттравматичного стресу в школах м. Тернополя» («TRUST») під керівництвом Дениса Угриня, PhD, професора дитячої та підліткової психіатрії, завідувача кафедри психіатрії Лондонського університету королеви Марії, провідного консультанта з питань психічного здоров'я дітей та підлітків клініки

дитячої та підліткової психіатрії у Східному Лондоні, експерта Всесвітньої організації охорони здоров'я.

У реалізації проєкту брали участь фахівці Українського інституту когнітивно-поведінкової терапії; Української медичної спілки у Великій Британії, кафедри психології розвитку та консультування Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, представники Міжнародного фонду «Діти та війна» та Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Безпосередніми виконавцями проєкту були практичні психологи та соціальні педагоги закладів освіти м. Тернополя та Тернопільського комунального методичного центру науково-освітніх інновацій та моніторингу.

Метою проєкту визначено надання допомоги дітям і батькам у подоланні симптомів травми в часі війни, а також вивчення ефектів навчання методам відновлення дітей, які постраждали від посттравматичного стресу, за допомогою всесвітньо відомої програми «Teaching Recovery Techniques Plus Parenting» («Діти і війна. Навчання технік зцілення та батьківських навичок»).

Ця програма спрямована на забезпечення базової психологічної допомоги великій кількості дітей у форматі раннього втручання у відповідь на пережиті психотравмуючі події. Розроблена на основі доказового когнітивно-поведінкового підходу терапії посттравматичних розладів у дітей, вона була реалізована у ряді країн і є результатом багаторічного безпосереднього досвіду роботи з дітьми, які пережили війну та стихійні лиха.

Впродовж 5 занять діти засвоюють цілий ряд технік, спрямованих на подолання так званої «посттравматичної тріади»: збудливості нервової системи, нав'язливих спогадів та уникання. Програма включає методи, які допомагають дітям управляти своїм стресом та тривогою, такі як дихальні вправи, релаксація та керовані образи. Це дає дітям інструменти для самозцілення та зміцнення психічної стійкості. Використання малювання та вираження негативних спогадів через творчість дозволяє дітям візуалізувати та обробляти свої переживання, що значно полегшує процес відновлення.

Особливістю програми є її груповий формат, який дозволяє ефективно працювати з дітьми та залучати до процесу їхніх батьків через окремі сесії, що сприяє створенню середовища для зцілення вдома та забезпеченню довготривалої підтримки.

Навчання батьків батьківським навичкам паралельно з навчанням дітей технік самозцілення створює потужне підтримуюче середовище, яке значно підвищує ефективність процесу відновлення після травматичних подій.

Засвоєні батьками окремі техніки самозцілення сприяють кращому розумінню того, чого навчаються їхні діти, дають можливість відчутти їх ефект, а також гармонізувати власний внутрішній стан. Коли батьки мають необхідні навички та ресурси для підтримки емоційного здоров'я своїх дітей, вони можуть краще розуміти і реагувати на їхні потреби, допомагаючи знизити рівень стресу та тривоги.

Програма «Діти і війна. Навчання технік зцілення» адаптована для використання в Україні та схвалена рішенням Вченої ради ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

У ході реалізації проєкту «TRUST» було підготовано 30 фахівців психологічної служби освіти міста до проведення програми «Teaching Recovery Techniques Plus Parenting» («Діти і війна. Навчання технік зцілення та батьківських навичок») із видачею сертифікатів Міжнародного фонду «Діти та війна».

Тренінги за програмою проводила Катерина Явна-Розенталь, психолог, когнітивно-поведінковий терапевт та тренер фундації «Діти і війна», керівник напрямку психосоціальної допомоги дітям, які втратили батьків у війні.

Тренерами програми батьківських навичок були професор відділу психології та психічного здоров'я Манчестерського університету Рейчел Калам (Rachel Calam), яка спеціалізується на питаннях дитячої психології та психічного здоров'я та доктор Аала Ель-Хані (Aala El-Khani), PhD з клінічної психології, почесна наукова співробітниця Манчестерського університету, незалежний консультант Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), глобальний майстер-тренер міжнародних програм відновлення після травм, яка розробляє та впроваджує програми сімейних навичок для родин у складних та малоресурсних умовах, таких як зони конфліктів та переміщення населення.

За час реалізації проєкту фахівцями психологічної служби закладів освіти міста було проведено оцінку психоемоційного стану 5053 учнів 3-8 класів та демографічне опитування 3362 батьків і 3569 педагогів. Контрольний моніторинг після проведених занять пройшли 2366 учнів.

За програмою «Діти і війна. Навчання технік зцілення та батьківських навичок» проведено 70 занять для дітей та 70 занять для їхніх батьків у 14 школах міста Тернополя.

Реалізація проєкту стала важливим кроком у зміцненні психологічного благополуччя дітей, які страждають від наслідків війни.

Завдяки залученню міжнародного досвіду, ефективним методам роботи та інтеграції батьків, проєкт дав змогу забезпечити комплексну реалізацію таких завдань:

- підвищення психологічної стійкості дітей, які зазнали посттравматичного стресу;
- підготовка кваліфікованих фахівців, здатних працювати за програмою зцілення;
- поглиблене розуміння впливу групових технік психологічної підтримки на емоційний стан дітей і батьків, які проживають події війни;
- залучення батьків до процесу відновлення дітей, формування навичок підтримки та раннього реагування на прояви ПТСР.

Проект «Проведення кластерного рандомізованого контрольованого дослідження ефекту технік зцілення у дітей із симптомами пост-травматичного стресу в школах м. Тернополя» продемонстрував важливість раннього втручання та комплексного підходу у підтримці дітей та їхніх родин. Сподіваємось, отримані результати підтвердять необхідність подальшого впровадження подібних ініціатив для збереження психічного здоров'я молодого покоління.

Література

1. Teaching recovery techniques plus parenting: a cluster randomized controlled trial in Ukrainian schools in Ternopil (TRUST). URL : <https://blogs.biomedcentral.com/on-medicine/2023/09/12/teaching-recovery-techniques-plus-parenting-a-cluster-randomised-controlled-trial-in-ukrainian-schools-in-ternopil-trust-isrctn/>

ПРИНЦИПИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ УЧНІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Тетяна Нюня,

консультант Тернопільського
комунального методичного центру
науково-освітніх інновацій та моніторингу

У статті висвітлено актуальні питання індивідуалізації навчання, шляхи та підходи до формування індивідуальної освітньої траєкторії учнів в умовах НУШ, розглянуто базові умови, принципи та механізми ефективного проектування та етапи реалізації індивідуальної освітньої траєкторії; особливості педагогічного супроводу руху здобувачів освіти за індивідуальною траєкторією; означено нормативно-правові умови для реалізації ІОТ на сучасному етапі розвитку освіти.

Ключові слова: індивідуалізація навчання, індивідуальна освітня траєкторія, дитиноцентризм, індивідуальний навчальний план.

Одним із пріоритетних напрямів модернізації сучасної освіти є індивідуалізація навчання, його наближення до сутності кожної дитини, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини, дитиноцентризм в освіті (І. Бех, В. Кремень, А. Бойко та ін.). Ідеться про таку організацію освітнього процесу, за якого вибір змісту, методів і засобів, темпу навчання враховує індивідуальні особливості учнів, рівень їхнього розвитку.

Глобальні зміни в українській освіті мають «дитиноцентровану» спрямованість, а сучасний освітній процес орієнтований на збільшення ступенів свободи тих, хто навчається, забезпечення комфортності, можливостей індивідуалізації освітніх програм, впровадження індивідуальних освітніх траєкторій [1, с. 74].

Проблема індивідуалізації навчання, реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти є предметом дослідження багатьох науковців: С. Алексєєвої, Н. Арістової, О. Малихіна, О. Пінчука, О. Топузова, Г. Терещука та інших. У широкому розумінні під індивідуалізацією навчання розуміють «спосіб забезпечення кожному учневі права й можливості на формулювання власних

освітніх цілей і завдань, своєї освітньої траєкторії задля розвитку соціально затребуваних якостей особистості» [10, с. 10]. «Індивідуалізація навчання є своєрідним комплексом організаційних, дидактичних і методичних заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для навчання й розвитку всіх і кожного окремо учня у відповідності з актуальними динамічними можливостями. Індивідуалізація навчання є однією з умов забезпечення підходу до особистості учня як до центрального суб'єкта освітнього процесу» [7, с. 6].

Дитиноцентризм, пріоритет на індивідуальності та суб'єктності учня зафіксовано в низці нормативних документів, які регулюють діяльність освітніх установ. Зокрема, у Концепції Нової української школи зазначається, що кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. З огляду на це, метою сучасної освіти є допомога в розкритті та розвиткові здібностей, талантів і можливостей кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками [5, с. 14]. Основне завдання закладів освіти полягає не в озброєнні учнів знаннями, уміннями та навичками, а у формуванні особистості, її оригінальності та самобутності, створенні організаційно-педагогічних умов для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти.

Індивідуалізація освітнього процесу законодавчо закріплена в системі загальної освіти. У Законі України «Про повну загальну середню освіту» (2020) зазначено про необхідність забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії учня, що формується шляхом визначення власних освітніх цілей, а також вибору суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними: форм здобуття загальної середньої освіти; навчальних планів та програм; навчальних предметів (інтегрованих курсів), інших освітніх компонентів, у тому числі вибіркових, і рівнів їх складності; форм організації освітнього процесу, методів, засобів навчання; темпів засвоєння освітньої програми та/або послідовності вивчення окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів). У статті 14 визначено, що ІОТ учня реалізується з урахуванням необхідних для цього ресурсів, наявних у закладу (закладів) освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, зокрема тих, що забезпечують здобуття освіти за мережевою формою здобуття освіти. Цей процес здійснюється на підставі індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану, що розробляється педагогічними працівниками у взаємодії з учнем та його батьками, схвалюється педагогічною радою закладу освіти, затверджується його керівником та підписується батьками [9]. Механізмом індивідуалізації навчання є ІОТ, що має на меті

забезпечити максимально сприятливі умови для навчання й розвитку кожного учня.

Індивідуальна освітня траєкторія – це зміна свідомості здобувачів освіти [1, с. 6], перетворення їх з об'єкта на суб'єкт освітньої діяльності, тобто на активного учасника освітнього процесу.

Індивідуальна освітня траєкторія має просторово-часову характеристику, тобто є траєкторією, лінією руху учня, фіксація змісту отриманого ним досвіду (успіху, труднощів чи невдач), освітніх досягнень, характеристик індивідуального освітнього простору, що дає можливість здійснити педагогічне прогнозування й реалізувати освітній проєкт учителя (тьютора, наставника) [10, с. 14].

Під час проєктування індивідуальних освітніх маршрутів учнів доречно спиратися на такі принципи:

- обов'язкове дотримання інтересів того, хто навчається,
- взаємодія й узгодженість дій усіх учасників освітніх відносин (учнів, батьків, педагогів та адміністрації школи);
- опора на досягнення передбачуваних освітніх результатів учня (особистісних, метапредметних і предметних);
- систематичне оцінювання індивідуального прогресу учнів,
- організація психолого-педагогічної й організаційно-методичної підтримки всім учасникам освітніх відносин.

До етапів побудови ІОТ відносять аналітико-діагностичний; прогностично-моделювальний; проєктувальний; діяльнісний; результативно-коригувальний.

Етапи розроблення ІОТ

1. Діагностування рівня розвитку та ступеня виразності особистісних якостей учнів.
2. Вибудовування системи особистісного ставлення учнів до навчального матеріалу.
3. Проєктування індивідуальної освітньої діяльності, представлення, складання плану роботи, добір засобів та способів діяльності, установа системи контролю й оцінки діяльності.
4. Реалізації індивідуальних освітніх програм; демонстрування учнями особистих освітніх продуктів.

Етапи реалізації ІОТ

1. Створення сприятливого компетентісно орієнтованого освітнього простору в закладі освіти, який задовольняє запити учнів у виборі соціокультурних практик.

2. Активізація пізнавальної та перетворювальної активності учня (мотивація до індивідуальної освітньої діяльності).
3. Діагностика рівня розвитку здібностей учня, його індивідуальних інтересів та нахилів (діагностичний етап). За результатами роботи складається Карта індивідуального психологічного розвитку дитини.
4. Забезпечення гнучкості освітнього процесу за допомогою варіативності, зміни змісту і методів навчання, форм організації навчальних занять, поєднання різних методик навчання для учнів різного рівня підготовки.
5. Розроблення індивідуального освітнього маршруту і технологій його реалізації.
6. Педагогічний супровід особистості в процесі самоактуалізації.
7. Оцінка ефективності реалізації індивідуальної освітньої траєкторії учня (ступінь сформованості особистісних, предметних і міжпредметних компетентностей; успішність професійного самовизначення), корегування діяльності [6, с. 140].

Просування за індивідуальною траєкторією можливе за умов визначення змісту з урахуванням власних потреб; постановки цілей у вивченні конкретної теми; вибору оптимальної форми, темпу навчання, що найбільш відповідають індивідуальним особливостям суб'єкта навчання; рефлексивного усвідомлення отриманих результатів; оцінювання та корегування своєї діяльності.

Отже, нові орієнтації й цінності сучасної освіти обумовили необхідність індивідуалізації навчання як системи засобів, що спрямована на підтримку й розвиток самобутності учнів з метою самостійного вибору власних смислів навчання. Метою такої індивідуалізації навчання є формування й розвиток особистісних цінностей учнів, їх підтримка та захист, забезпечення механізмів самореалізації, саморозвитку, саморефлексії, саморегуляції, самозахисту, самоосвіти та самовиховання, необхідних для становлення самобутнього особистісного Я-образу, створення оптимальних умов для розвитку й становлення особистості як суб'єкта діяльності та суспільних відносин [2, с. 1].

З огляду на це змінюється роль педагога в освітньому процесі. Він перестає бути лише транслятором знань, усе більшої значущості набувають його професійні й особистісні якості, здатність до діалогічного спілкування, гуманістичне ставлення до особистості учнів, їхнього досвіду, уподобань, здібностей; здатність обирати методи й засоби, які є оптимальними для конкретного учня.

Умови онлайн-навчання відкривають нові можливості та перспективи індивідуалізації процесу навчання, що передбачає вибір такої стратегії, яка

максимально сприяла б розвитку кожного учня в закладах освіти. Сучасні технології та хмарні сервіси дозволяють учням опановувати матеріал у власному темпі.

Під час війни та воєнного стану вчителі мають бути гнучкими й адаптивними; використовувати альтернативні методи та форми навчання, зокрема дистанційного чи змішаного навчання; забезпечувати доступність освіти для учнів незалежно від місцезнаходження. Серед ефективних інструментів індивідуалізації навчання такі: використання мультимедійних засобів (відео, зображення й аудіо); електронні підручники й онлайн-ресурси; онлайн-консультації [10, с. 24]. Таким чином, одним із найважливіших аспектів реформування системи освіти в Україні є цілеспрямована та системна робота педагогів щодо створення індивідуальної освітньої траєкторії розвитку здобувача освіти як персонального шляху реалізації його особистісного потенціалу.

Література

1. Алексеєва С. Індивідуальна освітня траєкторія: від побудови – до реалізації. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. Серія: Педагогічні науки. Київ, 2021. Вип. 17. С. 74-82.
2. Алексеєва С. Людиноцентризм як освітня домінанта індивідуалізації сучасного навчання. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.05.2022.016>
3. Бех І. Сучасне виховання ґрунтується на філософії людиноцентризму. *Освіта України*. 2017. № 38. С. 12.
4. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ : Т-во «Знання» України, 2010. 520 с.
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Мікєрова Г. Ж., Жук А. С. Алгоритм побудови індивідуальної освітньої траєкторії навчання. *Сучасні наукомісткі технології*. 2016. № 11-1. С. 138-142.
7. Топузов С., Алексеєва С., Малихін О., Арістова Н. Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у базовій школі. Київ: Видавничий дім «Освіта». 2024.
8. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> .
9. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

10. Шелестова Л., Барановська О. Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у початковій школі. Методичний посібник. Київ: Видавничий дім «Освіта». 2024.
11. Sir Ken Robinson and Kate Robinson. Imagine If... : Creating a Future for Us All. Penguin Books . 2022.

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ – ШЛЯХ ДО УСПІШНОГО ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ТА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

Олена Митулинська,

заступник директора

Комунального закладу

Тернопільської міської ради

«Станція юних техніків»

У статті наведено досвід формування індивідуальної освітньої траєкторії у закладі позашкільної освіти. Спільна мета у роботі з дітьми – виховання успішної особистості з цінностями, установками навчатися впродовж життя, будувати своє майбутнє успішним, вносити свій вклад в розвиток науки, техніки, економіки, військової справи, зміцнювати і розвивати Україну.

Ключові слова: розвиток здібностей, якість освіти, ключові компетентності, траєкторія успіху, дитиноцентризм, професійне самовизначення.

Освіта у XXI столітті — це розкриття природних здібностей, вибір учня і його батьків, а також можливість максимально вигідно підготуватися до майбутньої професії та конкуренції на ринку праці. Головним напрямом державної політики в сфері освіти проголошено особистісно-орієнтовану її модель, призначення якої – розширення можливостей компетентного вибору дитиною життєвого шляху та її саморозвиток. Стрижнем людиноцентризму є самореалізація особистості впродовж життя у всіх сферах життєдіяльності, а місія освіти полягає в сприянні цій самореалізації.

Основним інструментом для цього є індивідуальна освітня траєкторія. Це особистий шлях реалізації потенціалу кожного учня. Віднедавна цю ідею прописано для українських шкіл на законодавчому рівні. Так, у законі про освіту сказано: «Індивідуальна освітня траєкторія — персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої

діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання».

Індивідуальна освітня траєкторія у класичному розумінні — це персональний шлях розвитку здібностей, особистісних якостей і психічних процесів дитини. В основі індивідуальної траєкторії лежить дитиноцентризм. Вона має на меті забезпечити максимально сприятливі умови для навчання й розвитку кожної дитини. Така система дозволяє кожному формувати власний навчальний план, обирати темп і глибину вивчення предметів, фокусуючись на тих знаннях і навичках, які є найбільш актуальними для нього або для його майбутньої кар'єри.

Заклад позашкільної освіти є неперервним елементом у творчому і науковому ланцюжку навчання і розвитку особистості в усіх сферах. Це можливість різнобічного розвитку і моніторингу потреб розвитку особистості у сферах виховання, мистецтва, техніки і технологій, хендмейду, досліджень та експериментів, а також цінностей, психологічних процесів, які впливають на комунікабельність, розвиток лідерських якостей, вміння працювати в команді, презентувати себе, продукт своєї діяльності тощо.

Під час обрання дитиною напрямку діяльності у ЗПО та відвідування гуртків, під керівництвом творчого колективу педагогів (керівників гуртків, методистів, культорганізаторів, психологів) та у тісній конструктивній співпраці з батьками, дитина має змогу промоніторити свої сильні і слабкі сторони, обрати напрямок діяльності, де є успіх та інтерес і розвиватися, демонструючи досягнення. У КЗ ТМР «Станція юних техніків» освітній процес базується на принципі «дитиноцентризму», і основним завданням є побудова успішної індивідуальної траєкторії для кожного вихованця.

Індивідуальна освітня траєкторія дозволяє розкрити потенціал кожного, враховуючи, що кожна людина має унікальний спосіб мислення, навчання і власні життєві цілі. Це особливо важливо в сучасному світі, де попит на персоналізоване навчання зростає, а традиційна система освіти не завжди може відповідати індивідуальним потребам.

Побудова індивідуальної освітньої траєкторії учня/учениці в межах гурткової роботи є важливим фактором розвитку особистісних і професійних навичок учнів, оскільки гуртки часто спрямовані на розвиток інтересів і творчих здібностей, надають відмінну базу для гнучкого та індивідуалізованого навчання.

Етапи побудови індивідуальної освітньої траєкторії здобувача/здобувачки освіти:

- 1) діагностика інтересів і можливостей учнів/учениць;
- 2) встановлення індивідуальних цілей;
- 3) розроблення персоналізованих настанов навчання;
- 4) гнучкий підхід до вибору форм і способів навчання;
- 5) залучення учнів до оцінювання;
- 6) зворотний зв'язок і наставництво;
- 7) підбиття підсумків і рефлексія.

У Комунальному закладі Тернопільської міської ради «Станція юних техніків» робота педагогічного колективу спрямована на всебічний розвиток здібностей, талантів особистості, сприяння професійному самовизначенню. Вихованці станції мають можливість ознайомитися з роботою різних гуртків, спробувати займатися у декількох; за бажанням можуть спробувати себе у ролі організаторів масових заходів, ведучих, оформити виставку гуртка або організувати персональну виставку робіт. Старші гуртківці можуть себе спробувати у ролі помічника керівника гуртка на занятті з молодшими або під час проведення майстер-класів. А впровадження гуртків, які інтегрують декілька напрямів, переважно дослідницько-експериментального характеру допомагає у професійному самовизначенні. Саме тут вихованці набувають практичних навичок та азів майбутньої професії. До занять в гуртках залучаються студенти училищ з технічним спрямуванням.

Особливої ролі набуває створення ІОТ у час війни. Адже психологічний стан дітей, потреба у концентрації уваги, ліквідація тривожних станів, які накладають свій відбиток на всі процеси навчання, життєдіяльності, спілкування вимагає індивідуального підходу до кожної дитини, підбір свого темпу навчання з врахуванням ситуації.

Побудова індивідуальної освітньої траєкторії гуртківців сприяє підвищенню мотивації учнів, допомагає їм усвідомити свої сильні сторони і створює умови для глибшого занурення у вибрану сферу. У закладі позашкільної освіти є унікальні умови для формування особистих інтересів і розвитку талантів. Це середовище, де учні можуть спробувати свої сили в різних напрямках, отримати практичний досвід, актуалізувати свої здібності.

Гурткова робота не лише доповнює шкільні знання, але й допомагає дітям усвідомити, що їм цікаво, де вони почуваються впевнено. Завдання педагога — підтримати учнів у їхніх перших кроках, створити позитивне середовище для творчого розвитку, допомогти усвідомити цілі, які розкриватимуть їхній потенціал. Часто саме керівники гуртків допомагають дітям розвивати важливі життєві навички: вміння працювати в команді, доводити справи до кінця,

цінувати досягнення, бути відповідальними за свої рішення. Усе це складає основу для успішного професійного майбутнього.

Кожна дитина унікальна, має свої інтереси та рівень підготовки. Кожен педагог, зокрема, у закладі позашкільної освіти може знайти індивідуальний підхід до кожного учня, допомагаючи йому знайти свій власний шлях. Адже навіть один добрий урок, вчасна порада або підтримка можуть змінити життя дитини та стати поштовхом до розвитку й становлення особистості, її успішної самореалізації та самоактуалізації.

Література

1. Бродовська В. Й., Грушевський В.О., Патрик І. П. Тлумачний російсько-український словник психологічних термінів. Київ: ВД «Професіонал», 2007. 512 с.
2. Індивідуальна освітня траєкторія та індивідуальний навчальний план: що це і для кого. URL: https://nus.org.ua/2022/11/02/indyvidualna-osvitnya-trayektoriya-ta-indyvidualnyj-navchalnyj-plan-shho-tse-i-dlya-kogo/#google_vignette
3. Індивідуальна освітня траєкторія: що це та навіщо? URL: <https://osvitoria.media/experience/indyvidualna-osvitnya-trayektoriya-shho-tse-ta-navishho/>
4. Локарева Г. В., Бажміна Е. А. Персоналізація в освіті: управління студентами власною траєкторією навчання засобами цифрових технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 86. № 6. С. 187–207. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4103/1954>
5. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (з досвіду роботи керівника гуртка «Народний художній театр танцю «Посмішка»)

Лариса Шевіла,

керівник хореографічного гуртка
Комунального закладу
Тернопільської міської ради
«Центр творчості дітей та юнацтва»

У статті розглянуто механізми та принципи проєктування індивідуальної освітньої траєкторії вихованців хореографічного гуртка у закладі позашкільної освіти.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія, заклад позашкільної освіти, рівні навчання, авторська навчальна програма.

Індивідуальна освітня траєкторія (далі – ІОТ) — персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання.

Метою розроблення ІОТ є врахування індивідуальних особливостей, здібностей та розвитку дитини. Вона дозволяє зробити освітній процес комфортним для учня, забезпечує індивідуальний прогрес дитини в оволодінні ключовими компетентностями.

Заклади позашкільної освіти є сьогодні вагомим фактором у соціальному середовищі дитини для повноцінної організації вільного часу, освіти за інтересами, творчого розвитку й формування корисних умінь та компетентностей, а також успішної їх реалізації. Позашкільна освіта – це простір розширення можливостей особистості.

У закладі позашкільної освіти створено умови для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії: сприятливе освітнє середовище, що задовольняє запити, інтереси, потреби учнів у виборі соціокультурних практик; умови для активізації

пізнавальної та перетворювальної активності вихованців (мотивації до індивідуальної освітньої діяльності); здійснюється комплексна та системна діагностика рівня розвитку здібностей, індивідуальних інтересів та нахилів; проектується та розробляється індивідуальний освітній маршрут; оцінюється ефективність реалізації індивідуальної освітньої траєкторії учня (ступінь сформованості особистісних, предметних і міжпредметних компетентностей; успішність професійного самовизначення).

Етапи побудови ІОТ: аналітико-діагностичний; прогностично-моделювальний; проектувальний; діяльнісний; результативно-коригувальний.

ІОТ кожного вихованця чи вихованки хореографічного гуртка «Народний художній театр танцю «Посмішка» реалізується через навчальну програму гуртка (автор Шевіла Л.С.), що передбачає диференційований підхід до дітей, врахування їх вікових особливостей, фізичного розвитку, можливостей сприйняття хореографічного матеріалу; диференційоване навчання, індивідуальні та групові заняття, вибір різних хореографічних напрямів, педагогічний супровід особистості у процесі само актуалізації, оцінку ефективності досягнень.

Метою навчальної програми є формування і розвиток хореографічних та творчих здібностей дітей засобами різних видів хореографії, збагачення їхнього емоційно-естетичного досвіду, а також формування ціннісних орієнтирів, потреби в творчій самореалізації, духовно-естетичному самовдосконаленні та професійному самовизначенні.

Опанування мистецтва танцю вчить любити і поважати народне мистецтво, прилучає до культурних надбань і цінностей народу, виховує почуття патріотизму і шани до української етнографії, сприяє проникненню дитини в танцювальну культуру інших народів.

Програма складена за роками навчання. На кожен рік передбачається необхідний рівень вмінь, навичок, відомостей про хореографію. Програма складена таким чином, щоб не порушувати цілісність педагогічного процесу. Програма поєднує тренувальні вправи і танцювальні рухи народного, класичного та сучасного танцю.

- ✓ Заняття проводяться 2 - 3 рази на тиждень.
- ✓ 1-2-й рік навчання – початковий рівень -144 год. на рік, 4 год.на тиждень,
- ✓ 3-7-й рік навчання – основний рівень - 216 год. на рік, 6 год. на тиждень,
- ✓ 8-10-й рік навчання – вищий рівень -216 год. на рік, 6 год. на тиждень.

Групи формуються залежно від віку, року навчання та попередньої підготовки дітей. До гуртка приймаються усі діти, які хочуть танцювати та не мають протипоказань до фізичних навантажень.

Навчальна програма початкового рівня (основи хореографії) включає в себе не тільки базові хореографічні елементи, а й передбачає поступову фізичну підготовку дітей із врахуванням вікових можливостей. До програми увійшли сюжетні, ігрові та народні танці, що розвивають у дітей емоційність, уяву, акторську майстерність тощо. Робота спрямована на активізацію і розвиток хореографічних та творчих здібностей дітей, музичальності, артистизму.

Програма основного та вищого рівня розрахована, перш за все, на опанування класичної хореографії.

Після засвоєння основних рухів класичного танцю біля станка починається вивчення екзерсису на середині залу, згодом додаються *adagio* та *allegro*. Народно-сценічний танець, загалом, сприяє розвитку м'язового апарату гуртківців, виховує вміння передавати характер, стиль, манеру виконання народних танців, сприяє вдосконаленню танцювальної техніки, розвиває виразність та музичальність. Отже, основне завдання народно-сценічного танцю полягає у вихованні у дітей вміння емоційно виразного виконання танців, точної передачі національного стилю і манери виконання, розвитку танцювальної та акторської майстерності.

З другого року основного рівня навчання діти починають ознайомлення з основами різних видів сучасного хореографічного мистецтва, а саме: рок-н-ролл, твіст, стиль «диско», джаз та модерн танець, стиль «хіп-хоп». Адже сучасні танці з їх стрімкими ритмами, незвичайними і складними положеннями тіла добре розвивають витривалість, координацію та пластику рухів, вестибулярний апарат, серцево-судинну та дихальну системи.

Навчання за програмою вищого рівня спрямоване на допрофесійну підготовку гуртківців та сприяє вибору подальшої професійної діяльності. Вихованці набувають навичок самостійної творчої роботи з постановки комбінацій та етюдів різних хореографічних напрямів.

Основними формами навчально-виховної діяльності є: колективні, групові та індивідуальні заняття (навчально-тренувальні заняття, індивідуальні заняття, репетиції, концертні виступи, фестивалі, перегляд театральних вистав та концертів).

З метою розвитку та підтримки обдарованих та талановитих вихованців, здобуття ними практичних навичок і для задоволення їхніх потреб у професійному самовизначенні може застосовуватися індивідуальне навчання.

Упровадження запропонованої програми спирається на такі основні принципи: науковості; наступність; доступності; наочності; культуро відповідності; індивідуального підходу; природовідповідності; поступового розвитку природних даних гуртківців; систематичності і регулярності занять, принципу життєвої творчої самодіяльності.

Методами опрацювання навчального матеріалу є:

- словесні (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж);
- наочні (метод ілюстрацій, метод демонстрацій, показу);
- практичні (тренувальні вправи, індивідуальні та творчі завдання);
- репродуктивні (відтворювальні вправи);
- частково-пошукові (виконання за зразком, під керівництвом педагога);
- пояснювально-ілюстративні (демонстрація наочного навчання, організація сприймання, спостереження);
- самостійної роботи;
- методи стимулювання навчальної діяльності;
- методи формування пізнавального інтересу (пізнавальні ігри, навчальні дискусії, створення ситуації успіху);
- контролю і самоконтролю.

*Рисунок 1. Народний театр танцю «Посмішка».
Керівник – Лариса Шевіла*

Залежно від рівня навчання програма передбачає варіативність форм, принципів та методів навчання.

Перевірка та оцінювання знань, вмінь та навичок здійснюється у ході поточного та підсумкового контролю у формі проведення концертних виступів, відкритих та підсумкових занять. У кінці кожного півріччя проводяться відкриті підсумкові заняття, а в кінці кожного навчального року – звітний концерт. Для розширення світогляду дітей, залучення їх до хореографічного мистецтва, програмою передбачено відвідування концертів, участь у різноманітних фестивалях і конкурсах, зустрічі з професійними хореографами, а також участь членів танцювального колективу в інших культурно-масових заходах.

Враховуючи інтереси вихованців, їх кількість у групі, стан матеріально-технічного забезпечення, керівник гуртка може змінювати кількість теоретичних і практичних занять (залежно від того, як швидко та якісно вихованці набувають практичних навичок), а також самостійно обирати один або кілька напрямів роботи гуртків основного та вищого рівнів, враховуючи обсяг часу передбаченого типовими навчальними планами.

Література

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> .
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.06. 2000 № 1841-III. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T001841>
4. Народний театр танцю «Посмішка»: Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «Хореографічний гурток» (10 р. н.), затверджена наказом управління освіти і науки ТМР від 02.09.2024 №301.

ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА ЯК ОСЕРЕДОК ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Ольга Кульчицька,

консультант

Тернопільського комунального

методичного центру

науково-освітніх інновацій та моніторингу

Олександра Хмарна,

завідувач бібліотеки

Тернопільського академічного ліцею

«Українська гімназія імені Івана Франка»

Зінаїда Веселовська,

завідувач бібліотеки

Тернопільської загальноосвітньої школи

I-III ступенів № 18

У статті описано роботу шкільної бібліотеки як інформаційного центру з профорієнтації.

Ключові слова: шкільна бібліотека, профорієнтація, інформаційний центр.

Одним із актуальних напрямів роботи сучасної шкільної бібліотеки є профорієнтація здобувачів освіти.

Успішна профорієнтація має враховувати три основні чинники, які в комплексі гарантуватимуть найоптимальніший вибір дитиною своєї професії:

- що хоче підліток;
- що може;
- що потрібно суспільству сьогодні.

Тож варто інформувати школярів про світ сучасних професій, вимоги конкретних професій до особистості; про ситуацію на ринку праці, перспективи, професійні обмеження, також допомагати з пошуком джерел інформації, вебресурсів, що стосуються конкретних спеціальностей і фахових уподобань.

Організація інформаційного простору з проблем профорієнтації у шкільній бібліотеці передбачає:

- створення інформаційної бази про навчальні заклади та спеціальності і професії, яких вони навчають;
- укладання бібліографічних списків джерел, банків даних, добірок посилань на сайти профорієнтаційного консультування старшокласників;
- створення і розповсюдження друкованої рекламної продукції: листівок, буклетів, плакатів, календарів із рекламою;
- організація тематичних виставок, переглядів літератури
- збирання й розповсюдження довідкової літератури про світ сучасних професій;
- виділення тематичних зон, створення профорієнтаційних куточків тощо.

Тематика профорієнтаційної роботи в шкільній бібліотеці може охоплювати такі теми: «Профорієнтація від А до Я», «Профорієнтація. Інформація. Освіта», «Добірка професій XXI століття», «Вибираємо професію разом», «Артклас молодого фахівця».

Дієвим є проведення профорієнтаційних заходів, як-от: днів презентацій професії, тижнів профорієнтації, днів майбутнього фахівця; вікторин, ділових ігор, квестів «Професію вгадай – собі майбутнє обирай», вечорів-зустрічей поколінь «Орієнтир у світі професій», диспутів «Усі професії важливі, усі професії потрібні», тренінгових занять «Формула вибору професії», «Моє життя – мій вибір», «Вдало обрана професія – щасливе майбуття», майстер-класів від представників різних професій, які допомагатимуть зробити більш обдуманий вибір у сфері навчання та майбутнього працевлаштування.

Доречними будуть спільні заходи із закладами вищої освіти, центрами зайнятості, зустрічі та профорієнтаційні тренінги з фахівцями, які не просто знайомитимуть із переліком найбільш затребуваними професіями сучасності, а й зуміють допомогти учням визначитися з власними пріоритетами та можливостями.

Отже, у сучасних умовах функції шкільної бібліотеки як інформаційного центру з профорієнтації потребують усебічної уваги та розвитку. Для успішної профорієнтаційної роботи доцільно оптимально організувати бібліотечний простір й організовувати цікаві профорієнтаційні заходи.

Література

1. Марінушкіна О. Є. , Борисенко Т. В. Моє життя — мій вибір: тренінг для старших підлітків щодо професійного самовизначення та кар'єрного зростання. Харків, 2012. 192 с.

ЗМІСТ

Вступне слово *Сергія Надала*

Вступне слово *Ольги Похіяк*

Вступне слово *Галини Литвинюк*

УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ДЛЯ АКАДЕМІЧНИХ ЛІЦЕЇВ

Галина Литвинюк

Критерії професійного розвитку педагогів у вимірах локальної екосистеми

Марія Баб'юк, Марина Глинська

Заклади фахової передвищої та професійної освіти у реалізації допрофільної підготовки учнів 8-9 класів

Руслана Базунова, Марія Балящук

Формування допрофільної та профільної систем навчання

Лідія Бачинська, Володимира Кушнірчук

Крос-профільне навчання в закладі загальної середньої освіти

Галина Костюк, Ольга Козак, Ніна Міляновська, Оксана Данилюк, Ірина Ярощук

Допрофільне навчання як інструмент змін у профільній школі

Оксана Бойцун, Марія Клименко, Світлана Баляк

Технологія впровадження профілю «Іноземна філологія» в Тернопільському класичному ліцеї

Оксана Матковська

Методологія розвитку творчої особистості в мистецькому профілі нової української школи

Людмила Ільчук, Ірина Сава

Модель навчальної програми курсу за вибором як адаптер формування профільності в закладі загальної середньої освіти

Людмила Серкіз

Упровадження міжгалузевих інтегрованих курсів у систему допрофільного навчання

МЕТОДИЧНІ УНІВЕРСАЛІЇ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ

Жанетта Ханзель, Галина Свінних

Формування готовності вчителя до впровадження STEM-освіти в НУШ

Лариса Козловська, Наталія Тарас

Методичний супровід учителів природничих дисциплін в умовах допрофільного навчання

Оксана Соловей

Практична складова в контексті інтеграції предметів фізико-математичного циклу

Леся Гапон, Ольга Підручняк

Робота з медіатекстом на уроках української мови й літератури

Мар'яна Ягнич

Кольоропис як інтермедіальний контент на уроці української літератури

Оксана Турчин

Сучасні підходи до навчання англійської мови

Ольга Трач

Інтеграція цифрових платформ і соціальних мереж у навчальний процес

Руслана Свергун

Інноваційні підходи до вивчення англійської мови у профільній школі

Андрій Вівчар

Допрофільна підготовка в умовах історичного профілю

Галина Федун

Роль міжпредметної інтеграції в організації профільного навчання

Елеонора-Богдана Атаманчук

Музичні тренди в тіктоці – нові можливості для уроків музичного мистецтва

Ольга Щедріна

Техніка «фелтинг» як ресурс відновлення ментального здоров'я та розвитку творчих здібностей дитини

Ірина Тютюнник, Оксана Мартинюк, Мар'яна Дячинська

«Скульптурний живопис» у педагогічній практиці навчання образотворчого мистецтва

РАННЯ ПРОФІЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ НУШ

Надія Гордіюк, Наталія Загребельна

Рання допрофільзація в умовах НУШ

Лілія Rogovська

Формування змісту ранньої допрофільної підготовки молодшого школяра засобами інтегрованого навчання

Оксана Палига

Фінансова грамотність як фактор формування успішної особистості в початковій школі

Наталія Кордуба

Мотивація навчальної діяльності на уроках фінансової грамотності в початкових класах

Оксана Белей

Формування підприємливості та фінансової грамотності через проектну діяльність

Людмила Корначевська

Значення ігрової діяльності у формуванні підприємницької та фінансової компетентностей молодших школярів

ГНУЧКІСТЬ ЗДО В УМОВАХ НУШ

Надія Безкоровайна

Упровадження принципів інклюзивного навчання для формування толерантності та прийняття різноманіття в умовах війни.

Тетяна Климюк

Психолого-педагогічний супровід навчання дошкільників в інклюзивному середовищі

Тетяна Климюк, Тетяна Подоляк

Використання інноваційних форм методичної роботи для мотивації педагогічного колективу закладу дошкільної освіти

Алла Грицюк

Використання елементів сенсорної стимуляції на логопедичних заняттях

Катерина Малегус

Використання конструктора «Лего» в логопедичній роботі

Антоніна Єрьоменко, Наталія Карнаухова, Оксана Кусяк

Лего-кроки від дошкілля до НУШ

Олександра Орляк

Освіта для сталого розвитку – інвестиція у стабільне майбутнє прийдешніх поколінь

Валентина Лесів, Оксана Креховець

Елементи логоритміки в процесі фізичного виховання дошкільників

Галина Летинська

Упровадження елементів STREAM-освіти для творчого розвитку дошкільників

Ольга Довбенко

STREAM-магія в дошкільній освіті, або Вчимося магії через науку

Оксана Антошків

Розвиток пізнавальних здібностей дошкільників шляхом упровадження елементів STREAM-освіти

Оксана Погорелко

Рання профілізація дошкільників в умовах становлення НУШ

Мирослава Гончарук

Професії сучасності крізь призму освітніх тенденцій

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ПРОФІЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Тетяна Нюня, Микола Даценко

Організація виховного процесу в закладах освіти в контексті сучасних викликів

Галина Несмашна

Дослідження ефекту технік зцілення у дітей із симптомами посттравматичного стресу в ЗЗСО міста Тернополя

Тетяна Нюня

Принципи та механізми реалізації індивідуальної освітньої траєкторії учнів в умовах сучасного освітнього простору

Олена Митулинська

Індивідуальна освітня траєкторія – шлях до успішного особистісного розвитку та професійного самовизначення

Лариса Шевіла

Реалізація індивідуальної освітньої траєкторії у закладі позашкільної освіти (з досвіду роботи керівника гуртка «Народний художній театр танцю «Посмішка»)

Ольга Кульчицька, Олександра Хмарна, Зінаїда Веселовська

Шкільна бібліотека як осередок профорієнтаційної роботи